

"You don't have any rights in your own country"

Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara og undertrykkelse av
saharawiske menneskerettighetsforkjempere

Nina Strand

Masteroppgave i Human Geography

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2022

Antall ord: 46655

"You don't have any rights in your own country"

Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara og undertrykkelse av saharawiske menneskerettighetsforkjempere

Nina Strand

© Nina Strand 2022

"You don't have any rights in your own country" – *Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara og undertrykkelse av saharawiske menneskerettighetsforkjempere*

Nina Strand

<http://www.duo.no/>

Sammendrag

Okkupasjonen i Vest-Sahara er en glemt konflikt, og saharawiene i Vest-Sahara har erfart kolonisering, krig, okkupasjon og en mislykket fredsprosess i mange tiår. Ifølge nylige hendelser går utviklingen tilsynelatende feil vei. I denne oppgaven skal jeg belyse og gi en dypere forståelse av Marokkos okkupasjon og undertrykkelsen av saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Målet for oppgaven er å humanisere konflikten ved synliggjøre de menneskelige konsekvensene av okkupasjonen, og studien baserer seg derfor på saharawiske menneskerettighetsforkjempernes opplevelser. Makt og undertrykkelse er to sider av samme mynt. Vi finner ikke undertrykkelse uten makt. Problemstillingen oppgaven svarer på: "Hvordan er situasjonen for saharawiske menneskerettighetsforkjempere under den marokkanske okkupasjonen av Vest-Sahara?" Studien har blitt ledet av to forskningsspørsmål:

- Hvilke strategier bruker Marokko for å opprettholde okkupasjonen av Vest-Sahara?
- På hvilke måter blir saharawiske menneskerettighetsforkjempere undertrykket?

Jeg foretar en kvalitativ casestudie, og bruker tematisk analyse for å analysere dataene.

Funnene viser at Marokko bruker flere legitimeringsstrategier og kontrollmekanismer. Viser at historiene fra Marokko og saharawiske menneskerettighetsforkjempere avviker. Marokko beskriver Vest-Sahara som et annektert, avkolonisert demokrati med alle rettigheter og fred, Saharawiske menneskerettighetsforkjempere forteller om en okkupert koloni med omfattende kontroll og brutal undertrykkelse. Ifølge funnene opplever saharawiske menneskerettighetsforkjempere marginalisering og nedverdiggende behandling. Marokko bruker makt og lykkes i å opprettholde okkupasjonen og stabiliteten gjennom legitimerings-strategier, kontroll og undertrykkelse. Saharawiene er et lite folk, men menneskerettighetsforkjemperne opplever stor undertrykkelse. Vest-Sahara går en uforutsigbar fremtid i møte.

Forord

Det har både vært utfordrende og interessant å arbeide med masteroppgaven i et helt år. Det har vært spennende å fordype seg i ett interesseområde og jeg sitter igjen med mange gode erfaringer. Jeg har lært mye i løpet av dette året, og hadde ikke klart det uten støtte.

Jeg ønsker først og fremst takke min fantastiske veileder Kristian Stokke. Jeg vil takke for verdifulle tilbakemeldinger, og gode råd og ord. Tusen takk for den tette oppfølgingen, jeg setter stor pris på at du har vært så tilgjengelig, fleksibel og hjelpsom. Jeg har lært masse av deg. Jeg ønsker også å takke informantene mine for at de stilte til intervju. Jeg vil takke mine saharawiske informanter for at de var villige til å dele sine historier med meg. En takk går også til Støttekomiteen til Vest-Sahara, for å ha vært en døråpner tidlig i prosessen.

Takk til alle venner som har støttet og hatt troen på meg hele veien. Jeg vil også takke mine medstudenter på lesesalen. Det har vært en glede å dele prosessen med dere. Takk for alle gode stunder på pauserommet og lunsjer ute i sola.

Min største takknemlighet går til pappa, som har vært en uvurderlig støtte hvert eneste steg på veien. Takk for alle idédugnader, råd, gjennomlesninger og diskusjoner. Denne oppgaven hadde virkelig ikke vært mulig uten deg. Og en stor takk til mamma for å ha vært en viktig støtte gjennom hele prosessen. Takk for korrekturlesing, og for at du alltid har stilt opp med gode klemmer og ord. Dere har vært mine aller viktigste støttespillere.

Nina Strand

Oslo, 25. mai 2022

Forkortelser

AU = Den Afrikanske Union

EEAS = European External Action Service

EU = Den Europeiske Union

FN = Forente Nasjoner

HRW = Human Rights Watch

ICCPR = International Covenant on Civil & Political Rights

MINURSO = Mission of the United Nations for the Western Sahara Referendum

OHCHR = Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights

Polisario = Popular Front for the Liberation of the Saguia el Hamra and the Río de Oro

SADR = Sahrawi Arab Democratic Republic

Innholdsfortegnelse

<i>Kart 1: Vest-Sahara</i>	<i>ix</i>
1 Introduksjon	1
1.1 Formål og problemstilling.....	2
1.2 Avgrensning.....	3
1.3 Innhold.....	3
2 Teoretisk rammeverk	5
2.1 Okkupasjon.....	5
2.2 Autoritære regimer og makt.....	6
2.3 Legitimeringsstrategier.....	9
2.4 Ko-optering.....	12
2.5 Undertrykkelse.....	12
2.5.1 Årsaker til undertrykkelse.....	17
2.5 Oppsummering.....	18
3 Metode og metodologi	19
3.1 Forskningsdesign.....	19
3.1.1 Kvalitativ forskning.....	19
3.1.2 Casestudie.....	19
3.2 Datainnsamling.....	20
3.2.1 Utvalg.....	21
3.2.2 Intervjuer.....	24
3.2.3 Lydopptak.....	26
3.2.4 Dokumentkilder og visuelle data.....	26
3.2.5 Praktiske utfordringer.....	27
3.3 Datanalyse.....	28
3.3.1 Memoer, transkribering og koding.....	28
3.3.2 Tematisk analyse.....	29
3.3.3 Begrepsavklaringer.....	30
3.4 Etiske hensyn og personvern.....	30
3.4.1 Forskning under konflikt.....	33
3.5 Kritisk refleksivitet.....	33
3.5.1 Subjektivitet og maktposisjoner.....	34
3.6 Pålitelighet, troverdighet og overførbarhet.....	36
4 Bakgrunn: Vest-Saharas vanskelige historie	37
4.1 Begrepet "saharawi".....	37
4.2 Årsaker til okkupasjonen.....	38
4.3 Før og under kolonitiden.....	39
4.4 Kolonialisme erstattes med krig og okkupasjon.....	40
4.5 Våpenhvile og fredsprosess.....	43
4.6 Undertrykkelse av det saharawiske folket.....	46
4.7 Slutten på 29 års våpenhvile.....	49
4.8 Marokkos styre.....	49
4.9 Oppsummering.....	50

5 Kampen om Vest-Sahara	51
5.1 <i>Status: Avkolonisering eller kolonisering?</i>	52
5.2 <i>Legitimeringsstrategier</i>	53
5.2.1 Demokrati	54
5.2.2 Kollektiv identitet	56
5.2.3 Avledningsmanøvrer og retorikk	57
5.2.4 Demografisk kolonisering	58
5.2.5 Oppsummering	63
5.3 <i>Verdens største fengsel?</i>	63
5.3.1 Den militære muren	66
5.3.2 Menneskerettighetssituasjonen	67
5.3.3 Oppsummering	69
5.4 <i>Konklusjon</i>	70
6 Undertrykkelsen	71
6.1 <i>Tidligere undertrykkelse</i>	72
6.2 <i>Dagens undertrykkelse</i>	74
6.3 <i>Undertrykkelse av politiske og sivile rettigheter</i>	76
6.3.1 Organisasjonsfrihet og forsamlingsfrihet	81
6.3.2 Bevegelsesfrihet	82
6.3.3 Brudd på personvern	84
6.3.4 Oppsummering	85
6.4 <i>Voldelig undertrykkelse</i>	86
6.4.1 Vilkårige bortføringer	90
6.4.2 Oppsummering	91
6.5 <i>Sikkerhetssystemets voldelige mekanismer</i>	92
6.5.1 Vilkårige arrestasjoner	92
6.5.2 Vilkårlig fengsling og urettferdige rettssaker	93
6.5.3 Livet som politisk fange	96
6.5.4 Husarrest	98
6.5.5 Oppsummering	101
6.6 <i>Konklusjon</i>	101
7 Konklusjon	103
7.1 <i>Hvordan er situasjonen for saharawiske menneskerettighetsforkjempere under den marokkanske okkupasjonen av Vest-Sahara?</i>	104
7.2 <i>Generalisering og begrensninger</i>	107
7.3 <i>Videre forskning</i>	108
Litteraturliste	109

Kart 1: Vest-Sahara

Kilde: FN. Hentet 16.mai 2022 fra <https://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/wsahara.pdf>

1 Introduksjon

Etter nesten 50 år med okkupasjon, er løsningen på konflikten om Afrikas siste koloni Vest-Sahara fjernere enn noensinne (Shelley, 2004; Camprubí, 2015; Isodoris, 2017; Zunes & Mundy, 2022). Relativt nylige hendelser har gjort at konflikten har blitt forsterket heller enn løst. 13. november 2020, etter 29 år med mislykket fredsprosess og våpenhvile uten fremgang, brøt det ut krig igjen i Vest-Sahara. Dette har fått svært liten internasjonal oppmerksomhet, da fiendtlighetene har vært av lav intensitet (Zunes & Mundy, 2022; FN, 2021b). 10. desember 2020 anerkjente den amerikanske presidenten Donald Trump Marokkos suverenitet over Vest-Sahara (International Crisis Group, 2021). Dette strider mot internasjonal lov, som sier at Vest-Sahara er et ikke-selvstyrt territorium som venter på avkolonisering (FN, 2016). Likevel er det en uvillighet blant andre stater og FN til å tvinge frem en løsning, noe som gjør at situasjonen fortsetter å være uløst og utfordrende (Khakee, 2014; Zunes & Mundy, 2022). Flere land velger å støtte Marokko, og overser okkupasjonen. Nylig har bl.a. både USA og Spania uttalt at de mener Marokkos plan om å gi saharawiene autonomi er den beste (Al Jazeera, 2022).

I 1975 var Vest-Sahara i en avkoloniseringsprosess fra Spania. Marokko hevdet at de hadde territoriell suverenitet over Vest-Sahara, og de mente det var bånd mellom dem som eksisterte før Spania koloniserte Vest-Sahara. Den internasjonale domstolen ble bedt om å gi sin rådgivende mening (Zunes & Mundy, 2021). De kom frem til at selv om det var visse bånd mellom Marokkos sultan og saharawiske stammer før koloniseringen, var disse ikke sterke nok til å utgjøre et krav på suverenitet. Marokko valgte å fokusere på den første delen, og mente at denne delen rettferdiggjorde kravet (Joffé, 2010). Marokko invaderte Vest-Sahara i november 1975, og okkupasjonen var et faktum (Zunes & Mundy, 2022). Det er relevant å nevne at Vest-Sahara har rike fosforressurser og fiskeområder (Al Jazeera, 2022). Marokko fortsetter å hevde sin territoriale suverenitet over Vest-Sahara, og tilbyr saharawiene autonomi. Saharawiens representant Polisario krever selvstendighet, og vil fullføre avkoloniseringsprosessen (Khakee, 2014). Tiden fortsetter å gå i påvente av en løsning som ikke ser ut til å komme. Imens lever folket i Vest-Sahara, saharawiene, under okkupasjon.

Vest-Sahara er en glemt og neglisjert konflikt (Zunes & Mundy, 2022). Saharawiene i det okkuperte territoriet er nå en minoritet i eget land, det er minst tre marokkanere for hver saharawi (White, 2015). Livet under okkupasjon i Vest-Sahara er vanskelig. Helt siden 1975 har det okkuperte området opplevd menneskerettighetsbrudd i stor skala og Marokko har vist

en åpenbar respektløshet mot internasjonale menneskerettighetslover siden de stadig bryter menneskerettighetene (Fišera, 2017; White, 2015). Internasjonalt blir menneskerettighets-situasjonen i Vest-Sahara blir som oftest referert til uten å nevne okkupasjonen (Hagen & Pfeifer, 2018). Marokkanske sikkerhetsstyrker bruker brutale maktmidler mot ikke-voldelig motstand, og det er en stor tilstedeværelse av marokkanske sikkerhetsstyrker og konstant overvåkning (Zunes & Mundy, 2022). Hvordan påvirker dette saharawiene i det okkuperte territoriet? Jeg skal undersøke i hvilken grad saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir møtt med kontroll og undertrykkelse.

Det foregår forskning på okkupasjonen i Vest-Sahara, men relativt lite på saharawienes opplevelser og konsekvensene av okkupasjonen. Det er noen som har forsket på menneskerettigheter, i henhold til FNs fredsbevarende styrke, og erstatningskrav etter menneskerettighetsbrudd (se Khakee, 2014; Arnoso, Beristain & Hidalgo, 2014). Fernández-Molina (2015) har forsket på protester under okkupasjonen, og Porges & Leuprecht (2016) på den ikke-voldelige motstanden. Mundy (2012) har fokusert på marokkanske bosettere og konsekvensene av dette. Det aller meste av forskningen på Vest-Sahara tar for seg betydningen av naturressurser. EU og andre land har inngått handelsavtaler med Marokko som omfatter Vest-Sahara og som er imot internasjonal lov (se Allan & Ojeda-García, 2021; White 2015; Zunes, 2015; Hagen & Pfeifer, 2018; Fišera, 2017). Det blir rettet mye kritikk mot FN om hvordan de har håndtert konflikten, og det er forskning på de internasjonale relasjonene (se Zoubir & Pazzanita, 1995; de Orellana, 2015; Joffé, 2010; Liceras, 2014; Zunes & Mundy, 2022).

1.1 Formål og problemstilling

Formålet med oppgaven er å 'humanisere' konflikten i Vest-Sahara, det vil si å synliggjøre de menneskelige konsekvensene av okkupasjonen. Mens det avtales, diskuteres og kritiseres på internasjonal skala, fortsetter okkupasjonen på bakken. Jeg ønsker å se på hvordan situasjonen er for menneskene på bakken, nærmere bestemt saharawiene. Saharawier har ventet på sin rett til selvbestemmelse i flere tiår, og har ventet tålmodig på folkeavstemningen de ble lovet i 1991. Problemstillingene mine som har ledet forskningen min er:

"Hvordan er situasjonen for saharawiske menneskerettighetsforkjempere under den marokkanske okkupasjonen av Vest-Sahara?" For å svare på dette har jeg blitt ledet av to forskningsspørsmål:

- Hvilke strategier bruker Marokko for å opprettholde okkupasjonen av Vest-Sahara?
- På hvilke måter blir saharawiske menneskerettighetsforkjempere undertrykket?

Disse spørsmålene vil hjelpe meg å identifisere maktstrategiene som Marokko bruker og konsekvensene dette har for saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Jeg vil fokusere mest på siste forskningsspørsmål, da dette er viktigst i henhold til formålet med oppgaven.

1.2 Avgrensning

I studien vil jeg fokusere på Marokkos kontroll og undertrykkelse i Vest-Sahara. Palmer et al., (u.d.) forteller at makt og undertrykkelse er to sider av samme mynt. Dette har røtter fra kolonitiden og erobringer, og vil si at makt fører til undertrykkelse (Palmer et al., u.d.). Derfor er det viktig at jeg ser på begge sider av mynten. Dette gjør jeg ved å basere meg på teoriene til Gerschewski (2013) og Maerz (2020), og ser på to strategier Marokko bruker for å opprettholde makt og stabilitet: Legitimeringsstrategier og undertrykkelse. Med hensyn til formålet med oppgaven vil jeg fokusere på saharawienes opplevelser av disse strategiene. I utgangspunktet var fokuset på saharawier generelt, men i la. prosjektet har jeg flyttet fokuset til saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Årsaken til dette er at jeg måtte utføre et digitalt feltarbeid, og utvalget mitt ble dermed innskrenket. Med hensyn til situasjonen for saharawier i Vest-Sahara, er det bare saharawiske menneskerettighetsforkjempere som tør å si sin mening og dermed var villige til å snakke med meg. Disse fortalte også om saharawiske opplevelser generelt, og dette temaet tar jeg også opp. Men hovedfokuset mitt er på menneskerettighetsforkjemperne og deres opplevelser.

1.3 Innhold

Det neste kapitlet vil presentere mitt teoretiske rammeverk bestående av relevante analytiske konsepter. Her redegjør jeg for hva en okkupasjon er, hva som definerer et autoritært regime og maktbruk, før jeg presenterer teoriene til Gerschewski (2013) og Maerz (2020). På bakgrunn av disse vil jeg se på forskjellige typer av legitimerings- og undertrykkelsesstrategier. Jeg vil se nærmere på rammeverket til Deutch (2006) om undertrykkelse, og på hvilke måter

undertrykkelse blir forstått. Kapittel 3 vil ta for seg hvilke metodologier jeg har valgt og metodene jeg har brukt. Jeg vil forklare hvilken analysestrategi jeg har brukt, samt presentere etiske dilemmaer jeg har stått overfor og utfordringer jeg har møtt på. Kapittel 4 vil beskrive casen jeg har valgt, Vest-Sahara. Jeg vil ta for meg det omstridte begrepet "saharawi" og årsaker til okkupasjonen, før jeg presenterer historien til territoriet gjennom kolonitid, okkupasjon, krig og våpenhvile. Jeg vil også se på hva slags styre det er i Marokko. Analysen min er delt i to kapitler, ett for hvert forskningsspørsmål. Jeg ser på kampen mellom Marokko og saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Jeg vil i kapittel 5 belyse Marokkos strategier for å kontrollere territoriet. Jeg vil se på statusen til Vest-Sahara før jeg ser på Marokkos legitimeringsstrategier i Vest-Sahara. Deretter vil jeg fokusere på hvordan Marokko håndterer sikkerhetssituasjonen i Vest-Sahara. I dette kapitlet ser jeg på maktens side av mynten. I kapittel 6 vil jeg belyse saharawiske menneskerettigheters side og se på myntens undertrykkelsesside. Jeg undersøke i hvilken grad disse menneskerettighetsforkjemperne får sine grunnleggende rettigheter brutt, og hvordan de blir undertrykket. I kapittel 7 vil jeg oppsummere oppgaven og konkludere.

2 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet skal jeg presentere det teoretiske rammeverket som vil være grunnlaget for analysekapitlene. I disse vil både maktstrategier og undertrykkelse være viktige temaer. Jeg vil ta for meg viktige konsepter som er analytisk nyttige og relevante for problemstillingene. Disse konseptene er: Okkupasjon, autoritære regimer og makt, legitimeringsstrategier og undertrykkelse. Grunnen til at jeg har valgt akkurat disse temaene er fordi de har vært fremtredende i dataene, og det teoretiske rammeverket har vært ledet av disse. Jeg vil først se på begrepet okkupasjon for å forstå hva dette er. Okkupasjon er ikke noe jeg eksplisitt vil diskutere i analysekapitlene, men som jeg mener det er viktig bakgrunnsinformasjon. Videre vil jeg se på forståelsen av autoritære regimer og makt. Deretter vil jeg se på slike regimers maktstrategier for å opprettholde kontroll og stabilitet. Jeg vil basere meg på Gerschewski (2013) sine stabilitetssøyler og Maerz (2020) sin sekskant, og se nærmere på legitimeringsstrategier og undertrykkelse. Ulike måter å legitimere et regime på vil bli undersøkt, før jeg vil se på hvordan forskere forstår undertrykkelse. Jeg vil gå dypere inn på Deutsch (2006) sitt undertrykkelsesrammeverk før jeg tar for meg andre forståelser av undertrykkelse. Til slutt vil jeg oppsummere og redegjøre for hvordan jeg vil bruke det teoretiske rammeverket i analysekapitlene.

2.1 Okkupasjon

Okkupasjon er et begrep som ofte blir assosiert med fortiden. Det er forbundet med kolonitid og verdenskriger, og ikke nåtiden. Det er ikke mye nyere forskning på dette feltet. Likevel er det fortsatt et relevant begrep, spesielt i forhold til Vest-Sahara. Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) (u.d.) definerer okkupasjon som det å ta besittelse av et område. Walsh & Peleg (1998 s. 64) har en mer utdypende definisjon som er "en utenlandsk militærstyrkes faktiske kontroll over en befolkning som er forskjellig fra okkupasjonsbefolkningen enten etnisk, religiøst, kulturelt eller nasjonalt". Her har de fokusert på den okkuperte befolkningen og hvordan de lever. De mener at man identifiserer en okkupasjon ved å se på forholdet mellom de okkuperende og de okkuperte. Definisjonen tar ikke for seg territoriale krav eller suverenitetskrav (Walsh & Peleg, 1998). Walsh & Peleg (1998) mener at slike krav ikke er relevante i diskusjoner om menneskerettigheter eller okkupasjonslover skal anvendes. Okkupasjoner bruker nemlig ofte slike krav for å unngå å følge okkupasjonslover (Walsh & Peleg, 1998). En annen begrunnelse okkupasjoner ofte bruker for å forklare okkupasjon, er et ønske om å utvikle og endre territoriet. Men man kan stille seg spørsmålet om det er legitimt av en

okkupant å endre økonomiske, sosiale og konstitusjonelle systemer for å etablere en mer fredelig og demokratisk stat (Robert, 2006).

Roberts (1985) har undersøkt forskjellige typer militær okkupasjon, som okkupasjon ofte blir kalt. Han ser blant annet på tilfeller der okkupasjon kan føre til territorielle konflikter og usikkerhet rundt det om okkupasjonslover skal anvendes. En av typene han skriver om handler om okkupasjon av territorium der statusen er omstridt eller usikker. Suverenitetsstatusen i det okkuperte territoriet var i disse tilfellene ikke fullt internasjonalt akseptert på forhånd. Dette skjedde ofte i avkoloniseringsprosesser, hvor et naboland okkuperte territoriet før urfolket klarte å sikre sin posisjon (Roberts, 1985). Walsh & Peleg (1998) skriver at i tillegg til slike territorielle konflikter i avkoloniseringsprosesser, har også langvarige okkupasjoner vært et fenomen som vi ofte har observert etter andre verdenskrig. I slike situasjoner har okkupantene og de okkuperte naturlig nok forskjellige interesser. Dette skaper friksjoner. Mens de okkuperte gjerne gjør motstand, ønsker okkupantene å oppnå sikkerhet for seg selv og etablere en sivil orden. I enkelte tilfeller kan langvarige okkupasjoner føre til annektering av territorier (Walsh & Peleg, 1998). Annektering under okkupasjon er ulovlig ifølge internasjonal sedvanerett, som betyr at det er ulovlig å endre territoriets status til å bli en del av okkupantens stat (Robert, 2006). Både okkupasjon og annektering skaper et fiendtlig miljø som fører til omfattende menneskerettighetsbrudd i den okkuperte befolkningen. Resultatet er en situasjon der det er umulig å unngå vold (Walsh & Peleg, 1998). Spørsmålet er: Hvem bestemmer om en situasjon defineres som en okkupasjon? Roberts (1985) mener at dette som regel er FNs generalforsamling og sikkerhetsråd. Dette vil vi se er tilfellet i kapittel 5.

2.2 Autoritære regimer og makt

Jeg vil kort se på definisjoner av autoritære regimer, og forskjellige typer av dette. Deretter vil jeg se på maktbegrepet og forholdet mellom okkupasjon, makt og autoritære regimer. Frantz (2018, s.6) definerer et autoritært regime som et regime der den utøvende makten har tatt sin makt på udemokratiske måter. Dette kan være at makten blir oppnådd uten frie og rettferdige valg, eller at reglene og/eller lovene blir endret for å konsolidere makt etter et fritt og rettferdig valg. Det kan også kjennetegnes ved at regimet ikke er et demokrati. Dette er en enkel definisjon som mangler flere aspekter, siden den ikke tar for seg undertrykkende praksiser, menneskerettighetsbrudd eller politisk stabilitet (Frantz, 2018).

Det finnes også andre typer autoritære regimer som bruker autoritære begrensninger, men som også har innslag av demokrati. Stokke (2018) beskriver såkalte hybridregimer, som både begrenser friheter og legger press på sivilsamfunnet, motstand og medier. De har også institusjonelle valg, og sivile og politiske friheter. Levitsky & Way (2010) skriver om konkurransedyktig autoritært regimer, som tar for seg mye av det samme. De definerer dette som et sivilt regime med formelle demokratiske institusjoner, men der de som sitter med makten har en betydelig fordel. Et slikt regime har karakteristikk fra både demokrati og autokrati, der det finnes urettferdig, men reell konkurranse. Typiske kjennetegn innebærer urettferdig medietilgang og manipulering av valg, samt trakassering og vold (Levitsky & Way, 2010). Autokratier i dag kan altså ha karakteristikk fra demokrati samtidig som er et autoritært styre. Når jeg i analysen bruker begrepet autoritært regime, er det et slikt hybridregime jeg referer til.

Som vi har sett, har den dominerende makten i regimet en betydelig fordel. Kjennetegnene Levitsky & Way (2010) beskriver som konkurransedyktige autoritære regimer, inneholder alle en form for makt. Ifølge Deutsch (2006) betyr makt rett og slett viktige ressurser. Dette er alt fra rikdom og kunnskap, til størrelse, våpen og etterretning. Det innebærer også respekt, hengivenhet og rykter om mektigheten. Maktressursene må kunne overføres til brukbar makt for å være effektive. I tillegg til å besitte og kontrollere makten, er også motivasjonen bak relevant. Dette er som oftest å opprettholde "status quo" fordi det gagnar dem å holde samfunnet slik det er. Maktbegrepet kan bli delt i to, mellom konkurrerende makt og samarbeidende makt. Den første innebærer at makten er stor nok til å dominere, kontrollere og/eller utnytte maktesløse. Den andre vil si at alle parter får fordeler om makten til en aktør er forsterket (Deutsch, 2006). Makt er essensielt både for å kunne undertrykke og opprettholde undertrykkelse. Deutsch (2006) mener at det er mulig å undersøke hvordan en undertrykkelse blir opprettholdt ved blant annet å se på undertrykkelsens overlegne makt og forholdet mellom dem og de undertrykkede.

For opprettholdelse av undertrykkelse, må man forhindre at underlegne grupper skaffer seg makt. Det er flere måter å forhindre dette på. Det første er å ha apparater som kan brukes til systematisk terror. Det andre er etablering og håndheving av lover, samt kontrollere prosedyrene og institusjonene som regulerer det sosiale. Gjennom dette har de overlegne da kontroll over staten, sosialisering og indoktrinering, som vil si at de kan indoktrinere aksept av maktulighetene (Deutsch, 2006). Det er likevel viktig å skille mellom aksept og stillhet, fordi mangel på ytringer trenger ikke bety at de underlegne gruppene er enige med de overlegne. I

autoritære regimer fører makt til frykt, og kontrollstrategier brukes for å begrense ytringsfrihet og innbyggernes krav. Mangel på ytringer behøver ikke bety at innbyggerne ikke deltar eller handler. Stillheten kan være nettopp fordi innbyggerne frykter for konsekvensene hvis de ytrer sin mening, og er uenig med regimet. Slik kan regimet opprettholde sin makt, fordi det er ingen som tør å utfordre dem (Brito Viera, 2021).

Ved å se på definisjonen av okkupasjon, forstår man det slik at de okkuperende er den konkurrerende og dominerende makten. Okkupasjonsmakten har maktressurser som hindrer de okkuperte i å skaffe seg makt, gjennom bl.a. systematisk undertrykkelse. Igjen, ved å se på definisjonen av okkupasjon, tilsier det også at det er umulig med demokrati. Makten er tatt på en udemokratisk måte, og er derved etter Frantz (2018) definisjon et autokrati. Det politiske målet til autoritære regimer er ifølge Gerschewski (2013) å opprettholde makt og stabilitet. Han har forsket på dette, og presenterer tre stabilitetssøylor: Legitimering, ko-optering og undertrykkelse. Hver av disse har to dimensjoner, der legitimering deles i spesifikk og diffus støtte, undertrykkelse deles i lav- og høy intensitetstvang, og ko-optering deles i formell og uformell (Gerschewski, 2013).

Maerz (2020) mener at disse stabilitetssøylene mangler viktige elementer, og at de ikke helt utdyper og viser kompleksiteten i årsakene bak autoritær stabilitet. Han foreslår heller en sekskant, der han deler hver av søylene opp i to. Det vil si at hver søyle inneholder to aspekter. Legitimeringssøylen blir delt i spesifikk støtte og diffus støtte, slik som Gerschewski. Undertrykkelsessøylen blir delt opp i undertrykkelse av sivile og politiske rettigheter, og undertrykkelse av fysiske integritetsrettigheter (Maerz, 2020). Til slutt skiller Maerz (2020) mellom ko-optering som kompenserende sårbarhet og ko-optering som simulering av pluralisme. Sekskanten gjør at man kan se på forskjellige aspekter ved regimet samtidig og undersøke hvordan samspillet påvirker stabilitet og utholdenhet. I stedet for at søylene alltid er komplementære, antar sekskanten at forholdet mellom dem kan være mangfoldige. Med andre ord er sekskanten en verktøykasse med strategier som autoritære regimer kan bruke (Maerz, 2020).

Jeg har valgt å basere meg på disse to teoriene og fokusere på legitimeringsstrategier og undertrykkelse med myntens to sider i bakhodet. Jeg tar ikke for meg ko-optering i analysen, og vil derfor bare kort gå gjennom hva denne søylen beskriver. Dette er for å få et helhetlig bilde av rammeverket til Gerschewski (2013) og Maerz (2020).

2.3 Legitimeringsstrategier

Autoritære regimer er mest effektive når de ikke trenger å bruke direkte tvang, og dermed også makt (Brito Viera, 2021). Den første søylen for å holde autoritære regimer stabile er legitimeringsstrategier. Gerschewski (2013, s. 18) definerer legitimering som en prosess der man oppnår støtte. Selv autoritære regimer prøver å legitimere styret sitt på forskjellige måter. Nåtidens autokratier kan ikke lenger bare basere sine regimer på maktmisbruk, hierarkisk politisk orden og tyrannier. De investerer nå i mye større grad i legitimitet og gjensidige avhengigheter. Dette gjensidige forholdet kalles en sosial kontrakt (Gerschewski, 2013). Det vil si at autoritære regimer inngår en kontrakt med befolkningen der de aksepterer og samtykker til styret hvis regimet kan garantere økonomiske prestasjoner. Før den arabiske våren kunne man observere dette fenomenet i land som Tunisia og Egypt. I noen tilfeller klarer ikke autokratiene å opprettholde prestasjonene og samtykket kan da bli trukket tilbake. Dette så man etter den arabiske våren. Andre ganger er det mulig å få samtykket tilbake igjen, slik som i Kina i 1989 etter Tiananmenprotestene (Gerschewski, 2013). Gerschewski (2013) understreker at disse tilfellene ikke gir systematiske bevis, men at det illustrerer hvor viktig legitimering er med hensyn til autokratiens stabilitet.

Legitimitet har som oftest blitt forstått som et rettferdig og akseptabelt styre. Det har lenge vært implisitt at det gjelder demokratier, og blitt brukt for å skille demokratier fra andre typer regimer. Likevel ønsker mange ikke-demokratiske regimer å legitimere og rettferdiggjøre seg (Gerschewski, 2018). Autoritære regimer ønsker støtte fra innbyggerne, selv om det bare kan være av strategiske grunner (Keremoğlu, Hellmeier & Weidmann, 2022). Dette er lurt for regimet fordi undertrykkelse er en dyr affære, spesielt over lengre tid (Gerschewski, 2018). Selv om trusler kan føre til lydighet, er dette en ineffektiv og dyr måte å styre på, samt være avhengig av. Da er det både lettere og billigere å søke etter legitimering i befolkningen (Keremoğlu, Hellmeier & Weidmann, 2022).

For å forstå konseptet legitimering tilstrekkelig, skilles det mellom spesifikk og diffus støtte. Spesifikk støtte innebærer en prestasjonsordning, og oppfyllelse av krav. Dette kan innebære fysisk og sosial sikkerhet, orden og sosioøkonomisk utvikling. Diffus støtte er mer langvarig og handler om det regimet faktisk er eller representerer (Gerschewski, 2013). Gerschewski (2013) skriver at man kan finne slik støtte gjennom religiøse, nasjonalistiske eller tradisjonelle krav, politiske ideologer, eksterne trusler eller rett og slett karismaen til autokratiske ledere. Men det kan være vanskelig å måle støtte. Man kan undersøke antallet og intensiteten til

offentlige protester. Men dette legger opp til at befolkningen faktisk har evne og/eller vilje til å protestere. Slik vilje og evne kan hemmes gjennom undertrykkelse (Gerschewski, 2013).

Hechter & Vidal-Aparicio (2011) skriver spesifikt om legitimering av okkupasjonsmakter. Ifølge dem vil det statlige regimet oppfattes som legitimt hvis deres regler blir sett på som de lovlige blant befolkningen. Overholdelse av disse reglene vil vise at befolkningen samtykker til regimet. Hvis denne overholdelsen ikke er på bakgrunn av samtykke, men frykt for sanksjoner, handler det mer om makt enn om legitimering. Noen okkupasjonsmakter investerer mer i å søke støtte i befolkningen enn andre. Jo lenger okkupasjonen vil vare, jo mer gunstig vil en sãnn investering være (Hechter & Vidal-Aparicio, 2011). Det er ifølge Hechter & Vidal-Aparicio (2011) to måter å legitimere okkupasjonsregimer på. Den ene handler om effektiviteten til å produsere offentlige gode, og den andre handler om en rettferdig fordeling av disse godene. I slike situasjoner forventer befolkningen sosial orden, offentlige tjenester, utdanning og økonomisk vekst. Sosial orden er spesielt viktig fordi det muliggjør et liv uten frykt. Hvis et regime ikke klarer å oppnå dette, vil legitimiteten synke. Legitimiteten til et okkupasjonsregime synker også hvis noen sosiale grupper blir systematisk ekskludert fra offentlige goder. Dette kan føre til bitterhet blant de ekskluderte (Hechter & Vidal-Aparicio, 2011).

Nå vil jeg se på forskjellige legitimeringsstrategier som autoritære regimer kan bruke. Keremođlu, Hellmeier & Weidmann (2022) skriver at det finnes et mangfold av måter å bruke legitimering for å rettferdiggjøre regimet. De nevner spesifikt legitimering av ledere, rasjonalitet og økonomisk prestasjon. Weber deler også legitimeringstypene i tre. Den første baserer seg på langvarige idésystemer, den andre om lederens karakteristikk og den tredje kalles juridisk-rasjonelt styre, hvor makten er forankret i lovlighet. Dette innebærer blant annet etterligning av demokratier ved å holde valg, samt en overholdelse av eksisterende lover. Forskere er også enige om at det finnes en fjerde legitimeringstype, nemlig prestasjonsbasert legitimering, som vil si økonomisk utvikling og høye levestandarder. Ofte baserer regimer seg på flere av disse idealtypene (Keremođlu, Hellmeier & Weidmann, 2022).

von Soest & Grauvogel (2017) ser på legitimering som en prosess, den strategien regimer bruker for å søke legitimitet. De har forsket på forskjellige legitimeringsstrategier og mener de enten baserer seg på identitet eller produksjon. Dette blir delt opp i seks dimensjoner:

Grunnleggende myte, ideologi, personalisme, prosedyrer, prestasjon og internasjonalt engasjement. De første tre dimensjonene er identitetsbaserte. Den første, grunnleggende myte, tar for seg partier eller politikere som var med i etableringen av politikken, og ofte refererer tilbake til dette for å øke legitimering. Den andre handler om ideologi, som flere forskere har nevnt, der et narrativ skal skape en kollektiv identitet. Den tredje er personalisme, som også blitt nevnt før. Her fokuserer autoritære regimer på lederens personlige trekk. De produksjonsbaserte strategiene er også delt i tre: Legitimering som tar for seg prosedyrer forsøker å etablere en juridisk legitimering gjennom valg eller andre mekanismer for å dele makten. Prestasjonslegitimering viser viktigheten av økonomisk prestasjon. Den siste dimensjonen handler om internasjonalt engasjement, hvor autoritære regimer bruker dette for å forsterke makt, narrativ og legitimering i sin egen stat (von Soest & Grauvogel, 2017).

Kneuer (2017) skriver i likhet med forskerne over om forskjellige legitimeringsstrategier og har raffinert sin modell til å passe autokratier. Hun skriver om tilførselslegitimering, produksjonslegitimering og vi-identitet. Den første innebærer at politiske valg kan bli sporet tilbake til folkets samtykke, mens produksjonslegitimering har vi allerede sett på. Den tredje legitimeringsstrategien, vi-identitet betyr å skape en følelse av solidaritet eller kollektiv identitet fra fellestrekk som språk, historie, kultur eller etnisitet (Kneuer, 2017).

Lorch & Bunk (2017) skriver om hvordan sivilsamfunnet kan være en legitimeringsstrategi. De legger frem fem måter å gjøre dette på: Den første måten er å bruke sivilsamfunnet som en demokratifasade. Autoritære regimer kan tolerere partier og organisasjoner for å skape et inntrykk av et fungerende demokrati. Den andre måten er å få sivilsamfunnet til å følge reglene, men de lovlige organisasjonene er fanget i juridiske og byråkratiske nett. Den tredje måten er å bruke sivilsamfunnet som en mekanisme der det er begrenset deltakelse og tilbakemeldinger. Den fjerde måten å bruke sivilsamfunnet på som legitimering er å bruke det som en strategi for å øke produksjonslegitimering. Den siste måten er å knytte sivilsamfunnet sammen med regimediskurs, der regimer prøver å legitimere seg gjennom grunnleggende myter og historiske fortellinger. Dette så man mye av i regimer etter avkolonisering og selvstendighetskamper (Lorch & Bunk, 2017).

2.4 Ko-optering

Den andre stabiliseringssøylen er ko-optering, som defineres som kapasiteten til å knytte strategiske og relevante aktører til regimeeliten (Gerschewski, 2013, s. 22). Målet med ko-optering er å få aktører til å bidra til den styrende eliten og deres krav, og ikke forhindre regimet. For et autokrati er det viktig å få militæret og strategiske eliter til å spille på lag slik at deres ressurser kan brukes i regi av de autokratiske lederne. Ko-optering fungerer som et overføringsbelte mellom elitene, og sikrer både stabilitet og samhold i regimet. Det er mulig å bruke både formelle og uformelle kanaler til ko-optering. Formelle måter inkluderer demokratiske institusjoner som partier, valg og parlamenter. Dette er essensielt for å holde på samholdet mellom de strategiske aktørene. Uformelle måter å sikre samholdet på er blant annet beskyttelse, klientellisme og korrupsjon (Gerschewski, 2013). Maerz (2020) skriver at ko-optering som kompenserende sårbarhet handler om regimets evne til å kompensere grupper som kan true regimets overlevelse. Det kan gjøres ved å inkludere dem i regimet eller gi dem materielle fordeler. Ko-optering som simulering av pluralisme handler om imitasjon av kompensasjon. Dette er ment for å få elitegrupper til å tro at de er tildelt noe av makten, når makten i virkeligheten beholdes i den innerste sirkelen av regimet. Dette kan gjøres ved å ha falske flerpartisystemer som utgir seg for å være konkurransedyktige (Maerz, 2020).

2.5 Undertrykkelse

Den siste stabiliseringssøylen er undertrykkelse. Davenport (2007b) mener at forskning på undertrykkelse er viktig fordi det kan samle forskning av mange forskjellige undertrykkende aspekter. Under knaggen undertrykkelse kan man forske på alt fra bortføringer, overvåkning, arrestasjoner, fengsling og nedstengning av aviser, til masse mord (Davenport, 2007b). Undertrykkelsesbegrepet har utviklet seg siden andre verdenskrig. Tradisjonelt har man forstått undertrykkelse gjennom kolonisering og erobring ved å se på regimer som apartheid i Sør-Afrika. Her terroriserer én dominerende gruppe hele eller deler av befolkningen (Young, 1990).

Undertrykkelse er en kostbar strategi, fordi tildeling av ressurser, mennesker og mulige politiske tilbakeslag er dyrt (Olar, 2019). Ifølge Deutsch (2006, s. 10) er undertrykkelse opplevelsen av gjentatte, utbredte og systematiske urettferdigheter. Slike opplevelser trenger ikke nødvendigvis å være voldelige eller ekstreme. Noen grupper av mennesker kan være mer privilegerte enn andre, og kan tjene på undertrykkelsen av andre grupper. Ofte kan det være at disse gruppene som har en interesse i å fortsette en slik undertrykkelse ikke forstår selv at de er

aktører i undertrykkelsen (Deutsch, 2006). Young (1990) mener at undertrykkelse er en strukturell del av samfunnet, hvor noen sosiale grupper blir urettferdig behandlet av både systemet og mennesker. Undertrykkelse har blitt et mer strukturelt begrep som fokuserer på vaner og normer, og konsekvensene av disse (Young, 1990). Young (1990) forstår undertrykkelse som hverdagslivets prosesser og hvordan noen sosiale grupper opplever urettferdighet som konsekvens av disse prosessene. Undertrykkelse finnes også i politiske, økonomiske og kulturelle institusjoner. Undertrykkelse er såpass inkorporert i samfunnet at det er ikke mulig å få det bort bare ved å lage noen nye lover eller bytte ut lederne av samfunnet (Young, 1990).

Andre forstår undertrykkelse mer som et viktig verktøy for autokratier for å håndheve politisk orden, undergrave motstand, opprettholde regimet og beholde makt (Olar, 2019; Escribà-Folch, 2013). Schleukter (2021, s. 218) definerer undertrykkelse som en handling ment til å forhindre, kontrollere eller begrense ikke-institusjonelle, kollektive handlinger. Ifølge Escribà-Folch (2013, s. 545) er undertrykkelse noe et regime bruker for å oppnå ro og stabilitet ved å begrense eller bryte politiske og sivile rettigheter. Olar (2019, s. 668) forstår undertrykkelse som den truende eller faktiske bruken av fysiske sanksjoner, der målet er å påtvinge en kostnad på individer eller grupper, samt avskrekke spesifikke aktiviteter som blir sett enten som undergravende eller utfordrende mot regimet. Det er tydelig her at noen forstår undertrykkelse som en integrert del av et system, som også kan finne sted i demokratier, mens andre forstår som en handling som kommer fra et autoritært regime.

Deutsch (2006) har forsket på autoritære stater og sett på undertrykkelse blant befolkningene. Han har etablert et omfattende undertrykkelsesrammeverk, som han kaller de fem urettferdigheter. Den første dimensjonen tar for seg urettferdighet i fordeling, som han igjen deler opp i forbrukskapital, investeringskapital og ferdighetskapital, og sosial kapital. Den andre dimensjonen tar for seg urettferdighet i prosedyrer, mens den tredje handler om urettferdighet i gjengjeldelse. Moralsk ekskludering er den fjerde urettferdighet, og kulturell imperialisme er den femte og siste dimensjonen.

Urettferdighet i fordeling tar for seg sosial ulikhet og urettferdigheter for gruppe-medlemmer av enkelte grupper, og handler om materiell fordeling. Forbrukskapital tar for seg goder som levestandard, utdanning, inntekt og ressurstilgang. Dette kan også innebære fysisk sikkerhet og bevegelse. Investeringskapital handler om ulikheter i eierskap og rikdom (Deutsch, 2006).

Ferdighetskapi tal refererer til at utdanning og opplevelser fører til forskjellige grader av intelligens og attester, gjennom ulike utdannings- og jobbmuligheter. Sosial kapital er opptatt av sosiale nettverk og ressurstilgang gjennom sosiale tilknytninger. Å undersøke dette vil vise store ulikheter i fordelingen av goder og skader (Deutsch, 2006).

Urettferdighet i prosedyrer viser til at man ikke bare kan undersøke fordelinger, men også se på prosedyrene som bestemmer disse fordelingene. Denne kategorien tar for seg ulikheter og politiske og juridiske systemer, hvor man kan oppleve diskriminering basert på hvilken gruppe man tilhører. Minoriteter kan oppleve statlig undertrykkelse gjennom politiske og/eller juridiske prosedyrer. Derfor er prosedyrerettferdighet en mer vesentlig bekymring for de fleste (Deutsch, 2006). Rettssystemet er sentralt: Er lovverk, rettssaker og domstoler upartiske? Er det forskjell på om man får kommet med et forsvar og hvor lange straffutmålingene er? Det er viktig å undersøke om alle kategorier av mennesker blir behandlet likt, med verdighet og respekt av autoriteter, bl.a. lærere, politikere, politiet eller dommere. En annen faktor å undersøke er om alle får ha en stemme, bli representert og får tilstrekkelig informasjon knyttet til prosedyrer og beslutninger. Forskning på prosedyrerettferdighet viser at man føler seg mindre pliktig til å høre på autoriteter, og følge lover og regler. Det viser seg også at de med mindre kapital ofte blir behandlet urettferdig (Deutsch, 2006).

Den tredje dimensjonen tar for seg urettferdighet i gjengjeldelse, og referer til bryting av moralske regler. Den handler om atferd og holdninger knyttet til dette, spesielt med hensyn til de med autoritet. Man burde stille seg spørsmålet om alle er like eller om det er ulikheter mellom grupper med hensyn til regelbryting, samt konsekvensene av dette. Om man bryter moralske regler, og en gruppe blir behandlet verre enn andre, blir man undertrykket. Det kan også skje gjennom urettferdig og vilkårlig behandling i henhold til arrestasjoner, rettssaker, domfellelser, straffutmålinger, fengsel eller dødsstraff (Deutsch, 2006).

Den fjerde dimensjonen er moralsk eksklusjon og refererer til hvem som blir inkludert og ekskludert i ens moralske samfunn. Som oftest har man et mer begrenset moralsk samfunn, der noen individer eller grupper havner utenfor. Dette vil føre til at de ekskluderte kan bli behandlet på måter som hadde blitt oppfattet som umoralske hvis noen innenfor den moralske grensen ble behandlet slik (Deutsch, 2006). Denne dimensjonen kan også være den farligste av dem alle, fordi her kan man bli utsatt for umenneskelig behandling. Dette har vi sett flere ganger opp gjennom historien. Slaver i hundrevis av år, kolonisters grusomheter mot urfolk, nazistene mot

jøder og andre under andre verdenskrig, samt Rwanda og Bosnia på 1990-tallet. I verste fall kan moralsk eksklusjon føre til grusomheter og folkemord. Frustrasjoner på bakgrunn av vanskelige perioder i et samfunn kan føre til at noen grupper blir gjort til sydebukker og dermed blir ekskludert. Under vanskelige perioder, som økonomiske vanskeligheter, stridigheter eller sosial omveltning, kan det være slik at noen har en tendens til oftere å miste jobben eller bli ekskludert fra å skaffe seg knappe ressurser (Deutsch, 2006). Moralsk eksklusjon skjer også i mindre skala. Det er flere kategorier av mennesker, kvinner, etniske, religiøse og rasegrupper, som opplever moralsk eksklusjon og marginalisering i samfunnet. Dette betyr at de blir hindret i å delta for fullt i politisk, økonomisk og sosialt liv, og blir marginalisert på bakgrunn av hvilken gruppe man er del av. Dermed mister man muligheter til å kunne utvikle seg. Konsekvensene av en moralsk eksklusjon er man blir behandlet nedverdiggende og vilkårlig, samt opplever materiell berøvelse (Deutsch, 2006).

Den siste dimensjonen til Deutsch (2006) er kulturell imperialisme. Her er en dominant gruppe i samfunnet. Deres opplevelser og kultur blir dominerende. Dette er den "normale" kulturen, og det er denne gruppen som etablerer normen i samfunnet. Dette kan føre til at andre kulturer blir undertrykt. Det kreves assimilering for å få tilgang på enkelte ressurser, som utdanning og jobb (Deutsch, 2006).

Deutsch (2006) har dermed skapt en omfattende forståelse av undertrykkelse, og styrken her er at han tar for seg mange aspekter ved undertrykkelsesbegrepet. Men det er litt for lite fokus på voldelig undertrykkelse, selv om dette indirekte kan falle under flere av dimensjonene, spesielt moralsk ekskludering. Schmid (1991) forteller at den suverene stat som oftest blir sett på som en upartisk dommer i det moderne samfunnet. Staten har monopol på vold for å kunne opprettholde offentlig orden. Hva skjer da om staten ikke er upartisk, og bruker vold for mer enn bare opprettholdelse av orden? Staten kontrollerer hæren, politiet og evt. hemmelig politi, og har dermed flere aktører for til å gjennomføre overvåkning og politisk tvang (Schmid, 1991).

Siden undertrykkelse er et begrep som omfatter mye, har de fleste forskere delt det opp i flere deler. Escribà-Folch (2013) har forsket på undertrykkelse og statlig tvang og deler begrepet i to. Den første delen tar for seg uregelmessig voldelig undertrykkelse. Dette innebærer brudd på personlig integritet og eliminering av individer eller grupper som enten har eller vil trække over grensene. Dette blir gjort ved å fengsle eller drepe motstanden. Ifølge Escribà-Folch (2013) innebærer voldelig undertrykkelse fysiske overgrep, som omfatter tortur, fengsling,

bortføringer og drap. Disse metodene kan brukes for å eliminere uenighet, eller gå spesifikt etter grupper som kan være en trussel. Den andre delen handler om de regelmessige ikke-voldelige eller mindre voldelige aktivitetene som begrenser sivile friheter. Ved å begrense bevegelsesfrihet forhindres muligheter for koordinering og kollektiv handling (Escribà-Folch, 2013).

Schleukter (2021) deler undertrykkelse opp i fysiske integritetsrettigheter og mektiggjøringsrettigheter. Undertrykkelse av fysiske integritetsrettigheter tar for seg fysiske overgrep, fengsling eller drap, som ofte er selektive og rettet mot bestemte individer eller grupper. Undertrykkelse av mektiggjøringsrettigheter innebærer aktiviteter som begrenser politiske og sivile handlinger. Dette vil si at det påvirker større grupper i samfunnet. I likhet med Escribà-Folch, mener Schleukter at dette begrenser kollektiv handling (Schleukter, 2021). Rørbæk & Knudsen (2017) skriver også at begrensning av sivile friheter forhindrer kollektiv handling. De forstår voldelig undertrykkelse som fysiske sanksjoner utført av statlige aktører for å pålegge kostnader på individer eller grupper. De nevner politisk fengsling, tortur og drap som eksempler (Rørbæk & Knudsen, 2017). Josua & Edel (2015) deler begrepet opp i mykere og hardere undertrykkelse, der mykere undertrykkelse handler om ikke-voldelige restriksjoner og hardere undertrykkelser handler om voldelig tvang. Olar (2019) skriver at voldelig undertrykkelse er autokratiers ultimate metode for å megle i politiske konflikter, samt motarbeide eller eliminere trusler.

Gerschewski (2013) deler undertrykkelse i høy eller lav intensitetstvang. Definisjonen på høy intensitetstvang er at det er observerbare handlinger mot enten velkjente individer, som opposisjonsledere, et stort antall mennesker, eller mot store opposisjonsgrupper. Slike undertrykkelsesformer tar for seg voldelige undertrykkelser av demonstrasjoner og partier, fengsling av opposisjonsledere og/eller attentatforsøk (Gerschewski, 2013, s. 21). Lav intensitetstvang handler om mindre observerbare og diskre undertrykkelsesformer mot grupper av mindre betydning. Slik undertrykkelse viser seg gjennom fysiske måter som overvåking, trakassering og trusler, men også på andre måter som hindring av utdannelse- og jobbmuligheter og innskrenking av politiske rettigheter. Dette vil si brudd på for eksempel ytringsfrihet og/eller forsamlingsfrihet (Gerschewski, 2013).

Davenport (2007a) skriver at de fleste er enige om at undertrykkelse er faktisk eller truet bruk av fysiske sanksjoner for å avskrekke en person, gruppe eller organisasjon fra aktiviteter, og

oppfatninger. Selv om undertrykkelse kan innebære trusler, handler det aller mest om statens rettighetsbrudd i personlig sikkerhet eller integritet, håndhevelse i prosesser og avgjørelser i henhold til loven. Personlige integritetsrettigheter omfatter frihet fra tortur, bortføringer, fengslinger, henrettelser og massedrap. Når det kommer til andre rettighetsbrudd innebærer dette ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, trosfrihet og bevegelsesfrihet (Davenport, 2007a).

Henderson (1991) finner de samme karakteristikkene i undertrykkelse som forskerne over, i sin forskning på politisk undertrykkelse. Han forstår politisk undertrykkelse som bruken av eller trussel om tvang i forskjellige grader. Dette blir brukt av myndigheter mot opposisjon eller mulig opposisjon for å svekke motstand og tvinge dem til å følge myndighetenes regler (Henderson, 1991, s. 121). Han skriver at målet til undertrykkelse er å skape frykt. Det finnes mange undertrykkelsesformer, men det innebærer f.eks. tortur, politiske drap, bortføringer, arrestasjoner og fengsling. Det kan også involvere sporadiske besøk av politi og generelt press fra myndighetene. For at et regime skal kunne systematisk undertrykke individer eller grupper, trengs det et undertrykkelsesapparat. Dette apparatet består generelt sett av politi og militære, men også ofte av blant annet advokater, dommere, leger og informanter (Henderson, 1991).

Henderson (1991) mener at det aller øverste stadiet i politisk undertrykkelse er bortføringer. Dette fordi alle individets lovlige beskyttelser kan bli ignorert. Tortur er også en grusom undertrykkelsesmetode som fører til at en knust person blir frigjort tilbake til samfunnet. Det som er smart med å bruke terror som middel, er at jobben ofte blir gjort uten å faktisk utføre terroren. Frykten jobber seg gjennom samtaler, rykter og personlige nettverk (Henderson, 1991). Tanneberg (2020) mener at politisk undertrykkelse enten blir realisert gjennom vold eller restriksjoner. Voldelige undertrykkelsesmetoder betyr brudd på fysiske integritetsrettigheter. Dette vil si alt fra fysisk trakassering, til tortur og dødsstraff. Restriksjoner derimot, tar for seg andre politiske rettigheter. Målet med undertrykkelsen er å begrense friheter slik at man ikke har kapasitet til å være uenig, slik som vi har sett tidligere (Tanneberg, 2020). Hadde det ikke vært for at menneskerettighetsaktivister og deres dokumentasjon av menneskerettighetsbrudd, ville politisk undertrykkelse vært usynlig. De setter ofte både frihet og liv i fare for å dokumentere overgrepene (McCamant, 1991).

2.5.1 Årsaker til undertrykkelse

Det finnes flere årsaker til at et regime velger undertrykkelsesstrategier. Det kan handle om overlevelse, ressursutvinning og/eller politisk legitimering (Davenport, 2007b). Årsakene bak

voldelig undertrykkelse kan forklares på to måter. Den første grunnen kan være strategisk. Dette betyr at undertrykkelse blir brukt strategisk for å begrense kollektiv handling, og innskrenke sosiale og politisk deltakelse. Det kan også brukes for å kontrollere eller eliminere utfordringer og opposisjon, og tvinge samfunnet i retningen regimet ønsker. Dette tillater regimer å samle inn informasjon fra opposisjonen, samtidig som de også prøver å motarbeide og undertrykke aktiviteter som undergraver statsmakten. Den andre grunnen til voldelig undertrykkelse er at autokratiet vurderer kostnader mot fordeler av undertrykkelse, alternativer og sannsynligheten for å ødelegge opposisjonen (Olar, 2019). Undertrykkelse brukes i tilfeller der fordelene blir flere enn kostnadene (Escribà-Folch, 2013).

2.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg redegjort for viktige analytiske konsepter. Jeg har definert hva en okkupasjon og et autoritært styre er, og sett på maktbegrepet. Deretter har jeg sett på hvilke strategier autokratier bruker for å opprettholde stabilitet og kontroll, og jeg har fokusert spesielt på legitimeringsstrategier og undertrykkelse. Jeg har funnet ut at okkupasjon er en ulovlig besittelse av et territorium, som påvirker de okkuperte negativt. Videre har vi sett at autoritære regimer kan bruke både billige og dyre strategier for å holde på kontroll og makt. Legitimeringsstrategier er en billigere måte å kontrollere på, og regimer kan bruke alt fra demokratiske metoder til å prøve å skape en kollektiv identitet. Med hensyn til undertrykkelsesbegrepet, er det noen forskere som fokuserer mer på undertrykkelse bygget inn i samfunnsstrukturer, mens andre fokuserer mer på det voldelige aspektet. Deutsch (2006) sitt rammeverk for undertrykkelse er et litt for mildt rammeverk for okkupasjonen av Vest-Sahara. Likevel kan begrepene være analytisk nyttige for meg i analysen. De forskjellige dimensjonene av undertrykkelse kan bli brukt til å se på undertrykkelse i en verre situasjon. De aller fleste delte begrepet i to; ikke-voldelig undertrykkelse og voldelig undertrykkelse.

Jeg har tatt et valg om å skrive om okkupantens strategier og konsekvensene av disse, og velger å trekke på Gerschewski (2013) og Maerz (2020) sine teorier. Derfor vil jeg se på Marokkos legitimerings- og kontrollstrategier i Vest-Sahara for å forstå maktsiden av mynten i kapittel 5. I kapittel 6 vil jeg dele undertrykkelsesbegrepet i to. Jeg vil se på ikke-voldelig undertrykkelse med hensyn til brudd på sivile og politiske rettigheter. Disse er som regel av lav intensitetstvang. Deretter vil jeg ta for meg voldelig undertrykkelse og brudd på fysiske integritetsrettigheter som er av høy intensitetstvang.

3 Metode og metodologi

Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for valgene jeg har gjort i henhold til metoder og metodologi. Først vil jeg ta for meg forskningsdesign og metodologi, før jeg presenterer datainnsamlingsmetodene. Jeg vil reflektere over styrker og svakheter ved valgene mine gjennom kapitlet. Deretter vil jeg se på de praktiske utfordringene jeg opplevde. I den siste delen av kapitlet vil jeg forklare hvordan jeg har utført dataanalysen, før jeg tar for meg etiske hensyn og kritisk refleksivitet.

3.1 Forskningsdesign

3.1.1 Kvalitativ forskning

Jeg har valgt å basere meg på kvalitativ forskning fordi det var dette som i min vurdering passet best med formålet og problemstillingene. Dette tillot meg å utføre en intensiv forskning og samle inn mye kunnskap om én enhet, og jeg kunne fordype meg i opplevelsene til individer, samt sosiale strukturer (Winchester & Rofe, 2016). Intensiv forskning ga meg verktøyet jeg trengte da jeg ønsket å forstå hva aktører gjør i en spesifikk situasjon, og finne ut av hvorfor de handler slik (Stratford & Bradshaw, 2016). Dermed var det hensiktsmessig å bruke kvalitative metoder for å kunne belyse opplevelsene til saharawiene som lever under Marokkos okkupasjon og kontroll. Formålet mitt med å velge kvalitativ forskning var at jeg kunne fordype meg i og få en større forståelse for hverdagen til saharawiske menneskerettighetsforkjempere i Vest-Sahara. Jeg håper å kunne skape et samfunnsengasjement, samt å gi saharawiske menneskerettighetsforkjempere en stemme (Winchester & Rofe, 2016; Thagaard, 2018).

3.1.2 Casestudie

Jeg valgte å bruke casestudie som forskningsdesign, da casestudie er mer en metodologi enn metode (Baxter, 2016). En casestudie er intensiv forskning som analyserer få enheter eller én enhet, der målet er å innhente mye informasjon om casen som velges. Verdien i casestudier er at man kan få en dyp forståelse for et spesifikt fenomen, uten å måtte ta hensyn til andre fenomener (Thagaard, 2018; Stratford & Bradshaw, 2016). Svakheten er at resultatene kan være vanskeligere å overføre til andre sammenhenger og brukes i andre caser. Formålet mitt har vært å skape en utvidet akademisk forståelse av okkupasjonen av Vest-Sahara og hverdagen til saharawiske menneskerettighetsforkjempere i territoriet.

Casen som analyseres er dermed okkupasjonen av Vest-Sahara. Jeg ser på Marokkos legitimerings- og kontrollstrategier i Vest-Sahara, og undertrykkelsen saharawiske menneskerettighetsforkjempere i det okkuperte territoriet opplever. Dette er en case som fant meg. Et familiemedlem skrev en bacheloroppgave om det økonomiske aspektet ved okkupasjonen i Vest-Sahara for en del år siden. Siden jeg alltid har hatt en interesse for konflikt og rettferdighet, fascinerte det meg. Jeg fulgte likevel ikke nøye med på konflikten. I 2017 skrev jeg en semesteroppgave om naturressursenes rolle i konflikten i politisk geografi. Da jeg kom over en podcast som handlet om okkupasjonen av Vest-Sahara i fjor, skjønnte jeg at jeg ønsket å fordype meg mer i konflikten. Casen er svært interessant fordi dette er et territorium som er relativt nærme geografisk sett, det er ikke langt fra Europa. Likevel er få som har kunnskap om Vest-Sahara, og det virker å være en neglisjert konflikt.

3.2 Datainnsamling

I datainnsamlingen valgte jeg å bruke semi-strukturerte intervjuer, supplert med dokumentkilder og digitale kilder. Dette er fordi jeg vurderte disse metodene som mest hensiktsmessige i å svare på problemstillingene mine. Jeg foretok et digitalt feltarbeid for å samle inn data, og det er flere grunner til dette: I den perioden feltarbeidet skulle foregå, var COVID-19 en stor utfordring. Det gjorde det vanskelig å reise steder, spesielt utenfor Europa. Og det ville ført til karantene-periodene både på vei dit og på vei hjem. I tillegg er det nå en pågående konflikt etter at våpenhvilen tok slutt i november 2020. Denne for det meste forholder seg til den militære muren, og langt fra byene, men det var likevel et aspekt jeg tenkte på. Generelt sett er det også vanskelig å komme seg inn til Vest-Sahara, spesielt når man er norsk. Nordmenn er kjent for å dra til Vest-Sahara for å snakke med saharawier, og dette har Marokko fått med seg (informant B). Marokkanske myndigheter slipper ikke inn hvem som helst. Studenter har tidligere fått lov til å reise inn i Vest-Sahara, men som vi vil se i analysen blir forskere og journalister stengt ute. Det er en såkalt informasjonsblokkade i territoriet (Fišera, 2017). I løpet av de siste årene har det blitt vanskeligere for studenter å reise inn. Jeg hadde mest sannsynlig ikke kommet meg inn i Vest-Sahara, og hvis jeg hadde klart det, hadde jeg vært under konstant overvåkning av marokkansk etterretning. Hvis jeg hadde snakket med saharawiske menneskerettighetsforkjempere, hadde jeg fort blitt utvist (Zunes & Mundy, 2022; Porges & Leuprecht, 2016).

Det vil si at forskningen min har svakheter fordi det mangler egen observasjon fra det okkuperte territoriet. Jeg fikk ikke følt på hvordan det var å leve under okkupasjon. Men styrken ved at

dette feltarbeidet foregikk digitalt er at jeg innhentet mye mer data enn hvis jeg hadde dratt ned dit. Som nevnt, ville jeg bli kastet ut hvis jeg snakket med saharawiske menneskerettighetsforkjempere. COVID-19 har også vært til stor hjelp i den digitale datainnsamlingen. Det har gjort at flere har blitt mer tilgjengelige på nett, og blitt mer vant til å kommunisere gjennom videosamtaler. Dette førte til at informantene var mer avslappet, fordi de var vant til det. Jeg har altså fått tilgang på informanter og data som tidligere har vært utfordrende å få tak i.

Jeg skal nå gå gjennom hvordan jeg valgte informanter, hvordan jeg utførte intervjuene og hvilke andre kilder jeg har brukt. Jeg vil også se på praktiske utfordringer som har oppstått gjennom datainnsamlingen.

3.2.1 Utvalg

I kvalitativ forskning vektlegges analysen av opplevelser og meninger i spesifikke kontekster. Utvalget er derfor ikke ment å være representativt (Stratford & Bradshaw, 2016, s. 124). For å kunne forstå fenomenet jeg forsket på, brukte jeg et utvalg som var hensiktsmessig for mine problemstillinger. Det vil si at informantene ble utvalgt på grunn av at kunnskapen de kom med var relevant for problemstillingene. Informantene mine ble valgt ut ved hjelp av snøballmetoden. Et problem som kan oppstå er at utvalget blir bestående av personer innenfor samme nettverk (Thagaard, 2018). Etersom det saharawiske menneskerettighetsforkjemper-samfunnet er relativt lite, var dette vanskelig å unngå. Jeg er klar over at flere av informantene mine kjenner hverandre, eller kjenner til hverandre. Men ettersom det er få som tør å si sine meninger om konflikten, var det ikke noen annen mulighet. Jeg tror likevel at dataene ikke er mindre pålitelige av den grunn, fordi de geografisk sett er fra forskjellige steder, og de fortalte egne historier uavhengig av hverandre. Det var også ønskelig å få informanter utenfra konflikten, og jeg opplevde å få et mer helhetlig bilde enn jeg det jeg fikk fra de på bakken i Vest-Sahara.

Jeg startet datainnsamlingsprosessen ved å kontakte den frivillige organisasjonen "Støttekomiteen for Vest-Sahara". Jeg hadde tidligere lyttet til podcasten deres, hvor de snakker med personer som har kunnskap om konflikten, både nordmenn, utlendinger og saharawier. Jeg følte at dette var et godt utgangspunkt, da jeg på forhånd visste hvilken kompetanse podcast-gjestene hadde. Saharawiene som var gjester hadde samtykket til å bli intervjuet i en podcast, så jeg hadde dermed stort håp om at de kunne tenke seg å bli intervjuet av meg. Det virket som

de var villige å dele sin kunnskap. Jeg møtte lederen av Støttekomiteen til noen uformelle møter. Jeg stilte spørsmål om hva som var lite forsket på i konflikten, for å forhåpentligvis kunne undersøke noe det ikke var mye informasjon om. Jeg forhørte meg også om han kunne sette meg i kontakt med de relevante podcast-gjestene. En ansatt fra Støttekomiteen kontaktet dem for meg og spurte om de var interesserte i å delta i forskningsprosjektet mitt. Dette var de villige til og jeg fikk mine tre første informanter. En norsk menneskerettighetsadvokat og to saharawiske menneskerettighetsforkjempere. I ett av møtene med lederen av Støttekomiteen ble jeg også satt i kontakt med en høytstående Polisario-representant.

Videre førte snøballeffekten meg til resten av informantene mine, bortsett fra én informant som jeg kontaktet selv. Den norske advokaten hadde hjulpet mye med menneskerettighetsaker i Vest-Sahara og hadde flere mulige informanter. Den ene saharawiske informanten jeg hadde fått kontakt med tilbød seg å finne relevante informanter som kunne tenke seg å delta i prosjektet. Han tilbød også å være oversetter i intervjuene, noe jeg takket ja til. Noen mulige informanter kontaktet han på bakgrunn av kvalifikasjonene jeg så etter, andre kontaktet han på min forespørsel. Jeg ønsket å få intervjuet noen av de mulige informantene som den norske advokaten hadde foreslått. På denne måten fikk jeg et godt utvalg av saharawiske informanter. De fleste var menneskerettighetsforkjempere, men jeg fikk også informanter fra Polisario. Jeg kontaktet den marokkanske ambassaden i Oslo direkte, og fikk et møte der. Jeg kontaktet også organisasjoner som FN, EU og Amnesty Norge, samt Amnesty International. Jeg fikk lite respons, men fikk sendt fem spørsmål til EU over e-post som de svarte på.

Jeg har i mitt utvalg ikke kontaktet "vanlige" saharawier, eller marokkanere. Det er flere grunner til dette. Ettersom jeg utførte et digitalt feltarbeid, var det ikke mulig å få tilgang til lokale saharawier og marokkanere. I tillegg er det slik at saharawier er redde for å si sin mening om okkupasjonen, av frykt for konsekvensene. Dette vil jeg se på i analysen. Derfor ble fokuset mitt flyttet til saharawiske menneskerettighetsforkjempers situasjon og opplevelser. Menneskerettighetsforkjemperne er de eneste som er villige til å snakke om okkupasjonen og menneskerettighetsbrudd, på tross av eventuelle konsekvenser. Her vil jeg understreke at de saharawiske menneskerettighetsforkjemperne som ble mine informanter er veldig vant til å snakke om situasjonen. De er vant til å bli intervjuet, fordi de ønsker at informasjonen skal deles med flest mulig. Jeg ønsket likevel ikke at de skulle få negative konsekvenser ved å snakke med meg, selv over Zoom. Jeg må innrømme at jeg ikke helt skjønnte alvoret i de første intervjuene, fordi jeg ikke visste på forhånd hvor overvåket informantene var. Men jeg ga dem beskjed om

de kunne trekke seg når som helst. Ingen ønsket dette. De er vant til at internettet eller strømmen kan bli kuttet hvis marokkansk etterretning skjønner at de blir intervjuet. Både Khaya og informant I nevnte at det flaks at Marokko ikke hadde kuttet internettet i løpet av intervjuet (Khaya; Informant I). Ingen av informantene mine har fått konsekvenser som følge av mine intervjuer. Dette kunne vært en helt annen sak om jeg hadde gjort et fysisk feltarbeid. Saharawiene kunne fått fysiske reprimander for å møte meg.

For å få mer bredde i forskningen, ønsket jeg også å finne marokkanske informanter. Det var veldig begrenset utvalg i det digitale feltarbeidet, og det var vanskeligere å få tak i marokkanere. Jeg kontaktet som sagt den marokkanske ambassaden i Norge. Jeg sendte også e-post til den marokkanske ambassaden i Genève, samt Marokkos nasjonale menneskerettighetsråd. Det var bare den marokkanske ambassaden i Oslo som svarte, og jeg fikk satt opp et møte. Jeg fikk ikke ha med elektronisk utstyr i møtet, så jeg måtte derfor notere for hånd. Dette kan ha gjort at jeg har mistet eller glemte relevant informasjon.

Datainnsamlingen endte med 12 informanter og 13 intervjuer. Jeg nådde til slutt et metningspunkt når det kom til saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Jeg følte jeg hadde fått nok informasjon og historier for å kunne utføre en analyse om deres opplevelser. Jeg er fullt klar over ubalansen i utvalget mellom saharawier og marokkanere, men ettersom fokuset mitt i problemstillingene var på saharawiske menneskerettighetsforkjempere, var jeg likevel fornøyd med innsamlingen. Jeg balanserte dataene med sekundærlitteratur. Jeg har for det meste snakket med kvinnelige aktivister og journalister. Jeg var fra starten av oppmerksom på kjønnsfordelingen, og ville sikre at jeg fikk data fra begge kjønn. Fordi jeg hadde en hypotese om at erfaringene deres ikke ville være helt den samme. Jeg var på forhånd bekymret for å bare få snakket med menn, etter den informasjonen jeg hadde fått om kulturen deres. Dette endte opp med å bli helt motbevist. Jeg endte opp med flest kvinnelige informanter, mest sannsynlig fordi de er mest komfortable med å snakke med andre kvinner. Da tør de kanskje å dele mer og dypere fra egne erfaringer. Det har seg også slik at mange mannlige menneskerettighetsforkjempere er i fengsel, så det er færre å snakke med.

Informantliste:

Informanter:	Beskrivelse:	Dato:
Sultana Khaya	Saharawisk menneskerettighetsforkjemper i husarrest (kvinne)	24.11.2021
Informant A	Saharawisk menneskerettighetsforkjemper (kvinne)	02.11.2021
Informant B	Polisario-representant i New York og FN (mann)	03.11.2021
Informant C	Norsk advokat som har jobbet med menneskerettighetsbrudd i Vest-Sahara (kvinne)	04.11.2021
Informant D	Saharawisk journalist og menneskerettighetsforkjemper (kvinne)	07.11.2021
Informant E	Representant for den marokkanske ambassaden i Oslo	17.11.2021
Informant F	Polisario-representant i Genève (kvinne)	22.11.2021
Informant G	Saharawisk journalist og menneskerettighetsforkjemper (kvinne)	23.11.2021
Informant H	Spansk journalist med kunnskap om Vest-Sahara og representant for Sahara International Film Festival (kvinne)	03.12.2021
Informant I	Saharawisk journalist og menneskerettighetsforkjemper (mann)	09.12.2021
Informant J	Saharawisk menneskerettighetsforkjemper (min oversetter) (mann)	13.12.2021
Informant K	Saharawisk menneskerettighetsforkjemper (kvinne)	14.12.2021 21.12.2021

3.2.2 Intervjuer

Intervjuer kan gi en detaljert og fylldig forståelse og innsikt av fenomenene man forsker på (Stratford & Bradshaw, 2016). Fordeler med å velge intervju som datainnsamlingsmetode er at det gir muligheter til å undersøke ulike individers motivasjoner, tanker, perspektiver og meninger. Det kan føre til en dypere forståelse av individer og hvordan de reflekterer over og opplever hendelser og omgivelser (Dunn 2016; Thagaard, 2018). Thagaard (2018) skriver at et viktig grunnlag for datautvikling er å få direkte kontakt med individene vi studerer. Dette styrker forståelsen av forskningen.

Jeg kontaktet informantene mine på e-post og over WhatsApp. Noen av informantene hadde jeg kontakt med begge steder. Flere av de saharawiske informantene ga meg det de kalte en "sikker" e-post-adresse, som ga mer innblikk i hverdagen deres og hvordan de prøver å unngå overvåkning. Jeg sendte informasjons- og samtykkeskjemaene både over e-post og WhatsApp.

Jeg valgte å holde semi-strukturerte intervjuer, noe som ofte benyttes i kvalitativ forskning. Det ga meg en plan å følge, men jeg var likevel fleksibel (Dunn, 2016). Jeg hadde to fysiske møter, resten av intervjuene foregikk over Zoom. Hvert intervju varte fra 45 min til 1 ½ time. Ett intervju ble utført på norsk, resten ble utført på engelsk. Fire av intervjuene krevde oversetter, da informantene kun snakket arabisk. Intervjuene på Zoom fungerte overraskende bra, fordi alle hadde blitt så vant til å kommunisere over internett. Ettersom jeg trengte oversetter på flere av intervjuene, var det ofte litt vanskeligere å sette dem opp. Flere ganger måtte jeg vente i 1-2 timer etter avtalt tid før både informant og oversetter var klare for intervju. Jeg var på forhånd redd for at det å ha oversetter på Zoom ville være utfordrende, men det fungerte overraskende bra. Det hendte at enten oversetter eller informant hadde dårlig internett og falt ut litt, men vi klarte alltid å komme oss tilbake til intervjuet og temaet da de dukket opp igjen.

Jeg satte opp temaer på forhånd som jeg ønsket å snakke om, men fleksibiliteten med semi-strukturerte intervjuer ga meg mulighet til å følge informantenes historier og tilpasse meg. Det var viktig for meg å etablere en tillitsfull og god atmosfære i intervjuene (Thagaard, 2018). Over Zoom var dette litt mer komplisert, og det gjorde det viktig for meg å skape en hyggelig atmosfære fra starten av videosamtalen. I begynnelsen prøvde jeg å ha lik intervjuguide for alle de saharawiske menneskerettighetsforkjemperne, men jeg skjønnte etter hvert at jeg måtte tilpasse meg selve informanten. Om de var journalist eller aktivist, mann eller kvinne, slikt påvirket etter hvert temaene på intervjuguiden. Jeg startet nesten hvert intervju ved å stille spørsmål om de kunne fortelle litt om seg selv. Noen informanter trengte nesten ikke flere spørsmål, og var likevel innoft de fleste av temaene jeg hadde på forhånd. Hvis jeg skjønnte at kompetansen ikke var slik jeg hadde sett for meg på forhånd, la jeg intervjuguiden litt vekk og fokuserte heller på å stille oppfølgingsspørsmål, med temaene i bakhodet. Det som var fint med å ha oversetter var at jeg hadde mer tid til å tenke over spørsmål.

Jeg var oppmerksom på hvordan informantene reagerte på spørsmålene jeg stilte. Da jeg stilte spørsmålet om de kunne fortelle litt om seg selv, var det flere av de saharawiske menneskerettighetsforkjemperne som enten svarte relativt kort, eller som startet en monolog. Jeg fikk

høre at saharawier som regel ikke ønsker å snakke om seg selv, fordi de sier det alltid er noen som har det verre. Informantene som snakket lenge om seg selv virket å ha fortalt historien sin mange ganger før, og derfor gikk det greit. Det var også interessant å få møte en ambassaderepresentant fra den marokkanske ambassaden i Oslo. Møtet foregikk på ambassaden og hadde generelt en veldig formell og annerledes karakter enn de andre intervjuene. Jeg måtte legge mobilen min i et annet rom, og fikk ikke ha med meg noe elektronisk utstyr inn i møtet.

3.2.3 Lydopptak

Lydopptak kan skape en bedre dynamikk i intervjuer fordi man ikke blir opptatt av å notere, og man kan dermed lytte mer oppmerksomt og kritisk. Men det kan også virke hemmende for informanter fordi det er en påminnelse om at det er en formell situasjon. Det kan gjøre at informantene kan dele mindre informasjon fordi de føler seg sårbare (Dunn, 2016). Jeg mente at fordelene med lydopptak var flere enn ulempene, spesielt ved at jeg da kunne transkribere intervjuene og være sikker på å ha fått riktig informasjon. Det gjorde også at jeg kunne ha direkte sitater fra informantene. Jeg valgte derfor å spørre alle informanter om det var greit om jeg tok lydopptak. Jeg tok lydopptak i 12 av 13 intervjuer etter retningslinjene til UiO. Jeg brukte UiOs nettskjema-diktafon for å sikre dataene ettersom lydopptak er klassifisert som rød data. Lydopptakene ble oppbevart trygt i Nettskjema (UiO, 2022a). I det ene fysiske intervjuet hvor jeg tok opp lyd, var jeg litt bekymret for at det å legge mobilen på bordet foran informanten ville oppleves merkelig. Men det virket heldigvis ikke hemmende. For videointervjuene på Zoom, kunne det å ta opp videosamtalen gjennom opptaksfunksjonene i dette programmet vært en løsning. Men dette ville da innebære både lyd og bilde, og de ville være konstant påminnet om at de ble filmet. I de andre intervjuene på Zoom valgte jeg dermed å ta opptakene på mobilen gjennom nettskjema-diktafonen, og lot den ligge ved siden av laptopen. Jeg følte det var mye mindre hemmende, at det ga en mer naturlig flyt og dynamikk. Jeg ga alltid beskjed da jeg startet lydopptaket og da jeg avsluttet det.

3.2.4 Dokumentkilder og visuelle data

Jeg har i tillegg til intervjuer også brukt dokumentkilder som sekundærlitteratur i min forskning. Jeg har brukt akademiske artikler, rapporter, FN-dokumenter, og taler fra den marokkanske kongen. Dokumenter fra FN har vært viktige for å få innblikk i hvordan de blir tilsendt klager fra saharawiske menneskerettighetsforkjempere og hvordan de rapporterer fra konflikten. Rapporter fra internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner har vært høyst informerende om

menneskerettighetssituasjonen. Talene fra den marokkanske kongen som ligger oversatt til engelsk på nettsidene til de marokkanske myndighetene har vært viktig for å få Marokkos side av saken.

Siden jeg ikke hadde mulighet til å dra ned til Vest-Sahara for å observere selv, følte jeg det var viktig å få visuelle innblikk gjennom dokumentarer. Dette hjalp meg å få dypere kunnskap og forståelse for omgivelsene i Vest-Sahara (Thagaard, 2018). Jeg fant to dokumentarer på YouTube som hjalp meg å få satt meg mer visuelt inn i konflikten. Disse videoene inneholdt informasjon fra saharawiene selv og viste deres perspektiver i realiteten. Å bruke slikt materiale gjorde at jeg kunne sette perspektivene i en kontekst, og få en dypere forståelse for situasjonen. Disse dataene har jeg kun brukt for å støtte opp under intervjuene og dokumentkildene, da det er begrensninger for informasjon fra slike kilder.

3.2.5 Praktiske utfordringer

Jeg stod overfor flere praktiske utfordringer i løpet av datainnsamlingsprosessen. En av dem handlet om språk og oversetter. Siden jeg ønsket å snakke med saharawier, kunne språk være en utfordring. Jeg ville ikke bare snakke med saharawier som kunne engelsk, da dette ville ekskludere mange. Jeg var heldig nok at en av de første saharawiske informantene jeg kontaktet tilbød å oversette for meg. Han jobber ikke med oversetting til vanlig, så det kan gjøre at oversettingen ikke ble like nøyaktig. Det virket likevel som han var vant til å oversette. Han kjente også informantene jeg intervjuet fra før, fordi det saharawiske menneskerettighets-samfunnet er relativt lite. Jeg stilte meg selv spørsmålet om det var bra eller dårlig at han kjente dem fra før. Kunne det gjøre at han ble lat i oversettingen? Eller skapte det god atmosfære? Jeg følte at det var en god ting at han kjente informantene fra før. Det var en mindre anspent stemning, og informantene virket mer avslappet. De delte kanskje mer informasjon enn om det var en fremmed oversetter til stede.

Språket ble også en utfordring når det gjaldt informasjons- og samtykkeskjemaene. De som ikke forstod engelsk, forstod jo ikke hva som stod der. Jeg var altså avhengig av at oversetteren forklarte innholdet, og jeg kan ikke være helt sikker på det han sa. Han hadde selv lest skjemaet, så jeg stoler på at han gjentok det riktig. Det var også et par av dem som likevel fikk tilsendt skjemaet og brukte litt tid på å se gjennom, før de samtykket skriftlig. Heldigvis er informantene som ikke kunne engelsk personer som ikke er redde for å uttale seg i media og vise seg frem. De er ikke redde for å bli gjenkjent eller stå frem med navn. De fleste ønsker bare å få delt

kunnskap og informasjon om situasjonen, og er takknemlig for at temaet blir skrevet om. De fleste har sagt at jeg kan bruke navnene deres og stillingene, fordi de har ingenting å skjule. Her må jeg ta ansvaret som forsker og sikre at de fleste likevel blir anonymisert.

Jeg opplevde dårlig internettforbindelse innimellom, men det gikk som regel greit. I ett intervju falt informanten ut, og i ett annet falt oversetteren ut. Men begge ganger var det bare snakk om minutter før de kom seg inn igjen i videosamtalen. utfordringer med Zoom var mer enn bare internettforbindelse. Winchester & Rofe (2016) skriver at det er viktig å følge med på kroppslig oppførsel. Dette var vanskeligere å følge med på over Zoom. Dunn (2016) forklarer at notat-taking kan være hemmende, fordi man glemmer å bli klar for neste spørsmål, eller man kan miste viktige uttrykk og kroppslige bevegelser. Som en litt uerfaren intervjuer ble jeg ofte litt for opptatt av å ta notater, selv om jeg tok lydopptak av de fleste intervjuene. Det var vanskelig å følge med på personen og notere samtidig, og da fikk jeg ikke med meg oppførselen deres like godt. Det er noe helt annet å følge med på informanter på skjerm enn i virkeligheten, spesielt når de snakker et annet språk. Derfor ble oppmerksomheten i de første intervjuene ofte mer på notatblokkene enn på skjermen. Men etter hvert ble jeg mer oppmerksom og fokuserte jeg mer og mer på informantene når de snakket arabisk, for å se på kroppsspråket.

3.3 Datanalyse

Jeg vil nå gjøre rede for hvordan jeg utførte dataanalysen. Jeg baserte meg på en tematisk analyse, men brukte også memoer under hele forskningsprosessen. Transkribering og koding av intervjuene hjalp også analyseprosessen.

3.3.1 Memoer, transkribering og koding

Et memo er et kort notat man skriver til seg selv. De er raske å skrive ned, og hjelper med å sortere ideer. Det var verdifullt å skrive memoer som kunne hjelpe i fortolkningen av dataene og identifiseringen av mønstre og temaer. De er også refleksive, og hjalp med den kritiske refleksiviteten jeg vil se på i punkt 3.5 (Cope, 2016). De har hjulpet i gjennomsiktigheten og åpenheten i forskningen min, ved å kunne følge stegene jeg har gått gjennom.

Før jeg startet koding, transkriberte jeg intervjuene. Dunn (2016) skriver at dette er en god måte å engasjere seg med dataene igjen. Jeg ble ferdig med datainnsamlingen i desember 2021, og startet transkriberingen først et par måneder etterpå, da jeg startet å tenke på analysen. Jeg

gjorde det på denne måten fordi da var intervjuene friskere i minnet når jeg skulle kode og analysere dataene. Formålet med koding er flere. Det hjalp meg å organisere og redusere dataene, og finne temaer til den tematiske analysen. Jeg brukte analytiske koder, som vil si at jeg valgte ut koder som reflekterte temaene jeg mente var viktige for analysen (Cope, 2016). Jeg startet med tre overordnede koder, men fikk etter hvert som jeg kodet flere og flere underkoder under hver av disse. Dette hjalp meg dermed godt på vei til den tematiske analysen jeg skulle utføre.

3.3.2 Tematisk analyse

Formålet med tematisk analyse er å fordype seg i temaene som er viktige i forskningen og forstå hvert tema bedre (Thagaard, 2018). Tematisk analyse har en stor fleksibilitet og identifiserer og analyserer temaene i de innsamlende dataene. En slik analyse ønsker å beskrive mønstre på tvers av dataene, og temaene som blir trukket frem viser noe viktig i relasjon til problemstillingene (Braun & Clarke, 2006). Jeg valgte tematisk analyse fordi jeg følte at dette vil passe best med min casestudie og datainnsamlingsmetoder, og at de analytiske kodene kunne hjelpe meg med å organisere analysen til en sammenhengende historie. Jeg brukte en teoretisk tematisk analyse da jeg skulle identifisere temaer, som vil si at forskningen var analysedrevet. Jeg ble drevet av min teoretiske og analytiske interesse i analysen, dette ga en mer detaljert analysering av visse aspekter i dataene mine. Kodene vokste derfor frem fra problemstillingene. Temaene ble identifisert på et eksplisitt nivå, som betyr at jeg ikke lette etter betydninger utover det som informantene mine sa. I denne analytiske prosessen er viktig å anerkjenne at det er umulig å analysere i et vakuum, det er umulig for meg å frigjøre meg selv helt fra teoretiske forpliktelser (Braun & Clarke, 2006). Det kan også være vanskelig å vurdere temaene når de er løsrevet fra sin opprinnelige sammenheng, men dette føler jeg ikke har vært et problem i min analyse (Thagaard, 2018). Dette er fordi temaene ikke har gjort at betydningen i dataene får en annen betydning, de er klare selv om det blir trukket ut fra sin opprinnelige sammenheng.

I løpet av analysen endret både fokus og oppsett seg opptil til flere ganger. Jeg hadde ingen teori i bakhodet da jeg intervjuet informantene, men har latt dataene lede veien til teori. Dette vil si at jeg har brukt en abduktiv tilnærming, hvor forskningen starter i dataene. Teori spiller likevel en rolle både i forkant og gjennom prosessen (Tjora, 2018, s. 14). Temaene mine har endret seg fra å sette søkelys på Marokkos kontrollmetoder, og undertrykkelse til å fokusere mer på å se på de uforenlige perspektivene mellom Marokko og saharawiske menneskerettighetsforkjempere, og opplevelsene til menneskerettighetsforkjemperne. Jeg har fra

begynnelsen visst at Marokkos legitimeringsstrategier er viktig i henhold til okkupasjonen, selv om det har variert hvor stort fokus det har skullet ha. Til slutt skjønnte jeg at det ikke var mulig å dele undertrykkelsen opp i høy og lav intensitet, fordi de flyter så inn i hverandre. Det ville ikke gitt mening å dele opp de opplevelsene.

3.3.3 Begrepsavklaringer

I møte med den marokkanske ambassaden i Oslo lurte jeg på hvilke begreper jeg skulle bruke. Skulle jeg kalle territoriet det som det var internasjonalt kjent som, Vest-Sahara, eller bruke deres eget navn, de sørlige provinsene. Etter samtale med veileder valgte jeg det siste, for ikke å fornærme dem og dermed skape en hyggeligere atmosfære. Men dette var da ikke et objektivt begrep. Under møtet derimot, sa ambassaderepresentanten at jeg gjerne kunne bruke Vest-Sahara, og at de ikke ble fornærmet av det.

Når det kommer til begreper i oppgaven, er det også viktig å de riktige. I Vest-Sahara-okkupasjonen er det slik at begreper ofte blir brukt for å nøytralisere og avkriminalisere konflikten.. "Lokalbefolkningen" blir ofte brukt istedenfor "folket av Vest-Sahara". Dette blir feil, fordi den lokale befolkningen i Vest-Sahara nå for det meste består av marokkanere, slik som vi vil se i kapittel 4 og punkt 5.2.4. Offisielt er det også mange som bruker "situasjon" istedenfor "okkupasjon", for å ikke opprøre Marokko. Jeg bruker "okkupasjon" fordi det er det som er riktig i henhold til internasjonal lov, men jeg bruker også "situasjon" for å skape en bedre flyt i språket. Bynavn er også omstridt. Jeg har valgt å bruke navnet " El-Aaiún " i oppgaven fordi det var den ene saharawiske informantene brukte, og fordi "Laayoune" er et mer omstridt navn på den saharawiske byen.

I analysekapitlene vil det være vanskelig skille mellom "saharawier" og "saharawiske menneskerettighetsforkjempere", og det kan gjøre det litt forvirrende. Dette skillet har vært komplisert, da informantene mine brukte disse begrepene om hverandre. I utgangspunktet fokuserer jeg som forsker på saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Men i de situasjonene der informantene mine har brukt saharawier, bruker jeg ordet saharawi.

3.4 Etiske hensyn og personvern

Respekt for menneskeverdet ligger til grunn for forskningsetikken, og jeg som forsker har måttet passe på at informantenes personlige integritet har blitt vernet (NESH, 2019). Forskning

må derfor følge etiske retningslinjer, og det innebærer min rolle som forsker og mine forpliktelser og ansvar overfor informantene, samt alle involvert i forskningen. Jeg har gjennom hele forskningsprosessen vært nøye med å følge disse etiske retningslinjene, og jeg har tatt hensyn til personvern, konfidensialitet og informert samtykke. Jeg har også vært klar på at ingen av informantene mine får skadelige konsekvenser ved å delta (Dowling, 2016). Forskningsetikken er også spesielt viktig når det gjelder å hente kilder fra internett, og her er det også mange utfordringer i henhold til personvern og informert samtykke. Spørsmålet om hva som er privat og hva som er offentlig må bli stilt (Dowling, 2016). All informasjon jeg har funnet er offentlig tilgjengelig. Derfor har jeg vurdert at dette er etisk riktig.

Det kan være etiske dilemmaer knyttet til YouTube-videoer ettersom noen mener dette er informasjon som er offentlig for alle. Dette er fordi man vet når man laster det opp at det vil være tilgjengelig for alle, spesielt om videoen er søkbar. Andre mener at man trenger samtykke for å bruke videoer (Patterson, 2018). Ettersom videoene fra YouTube var dokumentarer lagt ut av organisasjoner, og derfor ment for å spre informasjon, har jeg vurdert at jeg kan bruke disse uten å få samtykke. Jeg har brukt dokumentaren til Democracy Now (2020), som kilde i enkelte deler av analysen. Dette har jeg gjort fordi dette er de eneste som har fått mulighet til å filme og rapportere innenfra Vest-Sahara på lang tid. Ettersom jeg ikke kunne dra til Vest-Sahara selv, ga den dermed et innblikk. Man kan stille seg spørsmålet om kilden er pålitelig. Democracy Now er en amerikansk organisasjon, og USA er støttespiller til Marokko. Siden dokumentaren var kritisk til Marokko, vil det si at dokumentaren ble laget uavhengig av staten. Den er pålitelig i at de filmet det som faktisk skjer. Når videoen viser marokkansk politi som slå og sparker saharawiske menneskerettighetsforkjempere som ikke kjemper tilbake, er det ikke så mange måter å mistolke det på. Uansett mål og mening med dokumentaren, er det et faktum at saharawiske kvinnelige menneskerettighetsforkjempere sitter igjen med blåmerker og skader etter slike angrep. Jeg har også brukt Culture of Resistance Films (2020) av samme grunn.

Anonymisering kan generelt sett gå utover troverdigheten og påliteligheten til resultatene. Men i mitt tilfelle føler jeg at anonymiseringen ikke skader informantenes troverdighet, fordi det holder å vite hva slags rolle de har. Hele den saharawiske saken handler om et ønske om å dele kunnskapen om situasjonen. De fleste saharawiske informantene var eksplisitte på at jeg kunne bruke navnene deres og sa: "I have nothing to hide." Som forsker har jeg likevel valgt å gå lenger i anonymiseringen enn det de fleste informantene selv ville, for å beskytte dem. Det kan

argumenteres for at i den saharawiske saken, der ytringsfrihet ikke er en selvfølge, kan det nesten være mer etisk uriktig å ikke la dem stå frem med navn når det er det de ønsker. På bakgrunn av dette har jeg vurdert at det er hensiktsmessig å ikke anonymisere en av informantene mine. Jeg har også tatt denne avgjørelsen på bakgrunn av at den saharawiske menneskerettighetsforkjemperen Sultana Khaya blir referert til av de andre informantene og dokumentkilder. Hun var også klar på at det ikke var noe problem å bruke navnet hennes, uten at jeg i det hele tatt spurte. Hun ytrer seg stadig om situasjonen til flere internasjonale organisasjoner.

Ved kvalitativ forskning vil man som regel invadere noens personvern, og det er viktig at opplysningene man samler inn ikke blir publisert (Dowling, 2016). I Norge er viktig å følge retningslinjene til NSD, og jeg meldte inn prosjektet her før jeg startet datainnsamlingen (NSD, u.d.). Dette var for å sikre at jeg kom til å håndtere personopplysningene riktig. Ettersom jeg stilte spørsmål om undertrykkelse og menneskerettighetsbrudd, hendte det at jeg endte opp med rød data og sensitive personopplysninger selv om jeg ikke spesifikt spurte etter det. Derfor var det ekstremt viktig at disse opplysningene ble oppbevart trygt. Jeg tok derfor i bruk UiOs lagringshotell for lagring av dataene (UiO, 2022b). Lydopptakene ble trygt oppbevart i Nettskjema. Personlige opplysninger som ikke ble oppbevart i lagringshotellet ble avidentifisert og anonymisert. Anonymisering i resultatene gjør at oppmerksomheten går mer til forståelsen av resultatene (Thagaard, 2018).

Informert samtykke er essensielt i kvalitativ forskning. Det er viktig å gi informantene et informasjonsskriv som gir informasjon om prosjektet og hva det vil bety å delta i forskningen (UiO, 2022a). Informantene må vite hva de samtykker til, og hvilke eventuelle konsekvenser deltakelsen vil ha. De må få informasjon om formålet med forskningen, hvem som vil ha tilgang til informasjonen som blir samlet inn, og hvordan resultatene vil bli brukt (Dowling, 2016; Thagaard, 2018). Jeg sendte derfor ut et informasjonsskriv og samtykkeskjema med all denne informasjonen til alle informantene på forhånd, før intervjuene. Da kunne de lese gjennom, og ha god nok tid til å trekke seg hvis de ønsket det. Jeg skaffet altså skriftlig samtykke før hvert intervju, men passet også på å få muntlig samtykke før jeg startet intervjuet. Jeg fikk også muntlig samtykke til å ta lydopptak, selv om dette også stod i samtykkeskjemaet.

Dowling (2016) skriver at forskning ikke burde føre til verken fysiske eller psykiske skader for informantene eller meg selv. Dette var noe jeg var oppmerksom på gjennom prosessen, men

ble mer oppmerksom på etter hvert som datainnsamlingen foregikk. Ettersom mange av saharawiene fortalte egne livshistorier, ville det være mulig at de kom inn på noe som kunne gi dem psykiske skader ved å se tilbake på. Men jeg snakket med saharawier som er vant til å fortelle sin historie og bli intervjuet, så det ble ikke et dilemma. Jeg merket ofte på måten de snakket om seg selv på at det var historier de hadde fortalt mange ganger før. Et aspekt jeg ble mer oppmerksom på etter hvert i datainnsamlingsprosessen var faren for fysiske skader, spesielt de jeg intervjuet som var i Vest-Sahara. Ettersom de var så overvåket, kunne marokkansk etterretning kanskje få med seg at de ble intervjuet. Her tror jeg det hjalp at jeg var student og bare et individ uten organisasjon, og det virket ikke som et problem for noen av dem. Det var et par som nevnte at internettet kunne ha blitt kuttet, men det slapp vi heldigvis unna. Da jeg spurte en av informantene om det var mulighet for konsekvenser av mitt intervju, så hun at det mest sannsynlig ikke ville være det. Det triste var at de fleste tok veldig lett på det, og nevnte at det ikke ville skje noe de ikke hadde vært gjennom før.

3.4.1 Forskning under konflikt

Som nevnt over, hadde jeg som forsker ansvar for at informantene ikke fikk psykiske eller fysiske konsekvenser for å delta. Dette er spesielt relevant når man forsker på en konflikt. Ustabiliteten i Vest-Sahara og sårbarheten til saharawiene gjorde at jeg måtte være oppmerksom på dette og de etiske dilemmaene som dukket opp. Men det er fortsatt viktig å forske på konflikt, for å kunne undersøke de humanitære konsekvensene (Ford, Mills, Zachariah & Upshur, 2009). Mange av de etiske dilemmaene som man står overfor i konfliktsettinger slapp jeg unna fordi jeg ikke dro ned på et fysisk feltarbeid. Jeg satte dermed ikke meg selv i fare, og det var dermed vanskeligere for informantene mine å få fysiske konsekvenser siden de ikke var fysisk ute.

3.5 Kritisk refleksivitet

I kvalitativ forskning må man sørge for at man konstant analyserer egen situasjon. Å være refleksiv vil si at man som forsker hele tiden er selvbevisst og gransker både forskningen og seg selv. Kritisk refleksivitet er derfor essensielt under hele forskningsprosessen (Dowling, 2016). Det vil si at jeg har vært selvkritisk til egen etisk oppførsel, og i tillegg identifisert og løst etiske dilemmaer som har dukket opp underveis. Både memoer og koding hjalp meg å være kritisk refleksiv gjennom prosessen, og hjalp med åpenheten om hvordan forskningen ble utført. Jeg har også vært refleksiv i presentasjonen av resultatene. Jeg har vært trofast mot dataene og bruker som nevnt eksplisitte temaer som vil si at jeg presenterer det informantene har sagt

(Dowling, 2016). I løpet av forskningsprosessen har jeg brukt kritisk refleksivitet i møte med subjektivitet og maktposisjoner, men også for å styrke forskningens kvalitet: pålitelighet og troverdighet.

3.5.1 Subjektivitet og maktposisjoner

Det er viktig å strebe etter objektivitet i forskningen, selv om det er umulig å være helt selvstendig fra forskningen. Jeg var derfor klar over egen påvirkning og involvering i de sosiale interaksjoner og relasjonene. Metodene jeg brukte inneholdt sosiale interaksjoner, og personlige meninger og karakteristikk i kommunikasjonen med informantene (Dowling, 2016). Da jeg fikk et møte med den marokkanske ambassaden i Oslo, skjønte jeg at problemstillingene mine var litt for subjektive, og det ga meg mulighet til å reflektere over min egen subjektivitet. Dette gjorde at jeg endret problemstillingene. I intervjusettingene syntes jeg det var viktig å skape en god atmosfære, som vil si at jeg ikke kunne være for objektiv. Hvis man bare holder seg nøytral, kan det bli for formelt og informanten kan ende med å ikke dele like mye informasjon. Jeg syntes derfor at det var viktig å skape en god atmosfære, og ved å ta med seg noe subjektivitet inn i interaksjonene. Informantene snakkes ofte friere om de føler at vi deler samme perspektivene, og dette følte jeg var min erfaring i intervjusituasjonene (Dowling, 2016).

Min rolle som forsker har blitt påvirket av kjønn, alder og andre karakteristikk, fordi det er umulig å legge fra seg. Kjønn kan påvirke datainnsamlingen, fordi man ofte reagerer forskjellig på kvinner og menn. Jeg følte at det hjalp meg i flere av intervjuer at jeg var kvinne, spesielt i møte med de kvinnelige menneskerettighetsforkjemperne. Det kan godt hende de hadde delt lik informasjon med en mann, men med tanke på at de er fra et muslimsk samfunn kan jeg tenke meg at de delte mer fordi jeg var kvinne. Det skapte en bedre og mer avslappet atmosfære. Jeg følte på at jeg var litt ung i møte med eliteinformantene. Jeg tror ikke kjønn hadde noe å si, annet enn at jeg følte meg litt liten i møte med den mannlige representanten fra Polisario. Men i løpet av hans intervju, i likhet med intervjuer med de andre mannlige informantene mine, ble det alltid understreket hvor mye de respekterte kvinner og så på dem som likestilte. Jeg tror at det ikke var en svakhet å være verken ung eller kvinne i disse intervjuene.

I de fleste intervjuene har jeg som forsker hatt rollen som utenforstående. Det betyr at jeg ikke deler samme perspektiv og avviker fra informantene mine. Jeg opplevde at det å være utenforstående var en styrke, fordi informantene gjorde en stor innsats i å artikulere historiene,

problemene og følelsene (Dowling, 2016). Jeg hadde en del forkunnskap i de fleste intervjuene fordi jeg hadde lest meg opp på forhånd, og jeg følte at dette hjalp i å skape en atmosfære der jeg var utenforstående, men en som genuint ønsket å høre på hva de hadde å si. I eliteintervjuene var jeg virkelig utenforstående, men dette betydde at de startet med mer grunnleggende informasjon som var veldig interessant og relevant.

Jeg anerkjenner maktrelasjonene som er iboende mellom meg og informantene. Jeg har hatt makten til å endre måten saharawiene blir sett på ved å dele meninger, handlinger og ord. Kunnskap er makt, og forskning er full av maktrelasjoner. Det er forskjell i måten man oppfatter verden på og i sosiale strukturer. Ettersom makt eksisterer i alle sosiale relasjoner og interaksjoner, er det umulig å fjerne. Måten å håndtere både subjektivitet og makt på er nettopp å anerkjenne det, og gjennom kritisk refleksivitet (Dowling, 2016). Jeg har hatt forskjellige maktrelasjoner i møte med informantene. Jeg opplevde å ha et gjensidig forhold til den norske advokaten, på tross av at hun jobbet og jeg var student. Hun jobber med menneskerettighetsbrudd i Vest-Sahara på fritiden, det er altså ikke jobben hennes. Slik følte jeg våre sosiale posisjoner var relativt like, fordi vi begge var interessert i samme sak.

I de andre intervjuene opplevde jeg et asymmetrisk forhold i maktrelasjonene. Det vil si at det var betydelig forskjeller i sosiale posisjoner (Dowling, 2016). I noen tilfeller var det jeg som hadde en mektigere sosial posisjon, og andre tilfeller var det omvendt. I forhold til de saharawiske menneskerettighetsforkjemperne hadde jeg en høyere sosial posisjon ettersom jeg er norsk og bor i Norge, og har rettigheter og ytringsfrihet. Derfor måtte jeg passe på at det ikke ble et utnyttende forhold, noe jeg følte jeg klarte. Jeg var åpen og ønsket å lære. I forhold til representantene i Polisario og representant for Sahara International Film Festival, hadde jeg en lavere sosiale posisjon. Jeg følte ikke at jeg ble utnyttet av dette, da de delte kunnskapen de hadde med glede. I møte med den marokkanske ambassaderepresentanten var det også skjevhet i maktposisjoner, og jeg var redd for at dette ville påvirke informasjonen av møtet. Det påvirket ved at jeg ikke turte å stille for kritiske spørsmål, og jeg stilte mer åpne spørsmål. Likevel følte jeg at jeg fikk god informasjon om mye av det jeg lurte på, selv uten å stille slike spørsmål.

Thagaard (2018) skriver at det man som forsker må reflektere over er kontakten man får med informantene. Dette har jeg da vært oppmerksom på, og har spesifikt vært så objektiv som mulig i analyseprosessen når det gjelder informantene. I møte med utfordringene med subjektivitet og

maktposisjoner har jeg brukt kritisk refleksivitet, ved å reflektere og endre forskningsprosessen der det har vært nødvendig.

I henhold til datamaterialet i kapittel 4, er jeg oppmerksom på at informasjon kan virke ensidig. Men jeg har triangulert materialet og følger dermed det kildene sier.

3.6 Pålitelighet, troverdighet og overførbarhet

Jeg hadde som forsker et ansvar for at tolkningen av dataene var seriøse og gjennomnsiktige slik at forskningen kunne bli evaluert. Jeg har sørget for at forskningen er troverdig og pålitelig. Dette gjorde jeg ved å dokumentere og redegjøre for hvert steg av prosessen, og forhøre meg med det fortolkende fellesskapet hele veien, som inneholdt både veileder og medstudenter. Jeg brukte triangulering som sjekkeprosedyre. Dette vil si at jeg har brukt flere kilder og metoder, og sjekket dem opp mot hverandre, jeg delte prosessen med medstudenter og tolkninger med veileder (Stratford & Bradshaw, 2016). I tillegg til pålitelighet og troverdighet, er validiteten også viktig, og at resultatene jeg kom frem til og hvordan jeg tolket disse er gyldige (Thagaard, 2018). Jeg vil si at jeg lyktes med dette.

Stratford & Bradshaw (2016) skriver at det er viktig å anerkjenne begrensinger man møter i henhold til overførbarhet. Et mål i kvalitativ forskning er at resultatene og tolkningene i ett prosjekt kan generaliseres og overføres til andre situasjoner (Thagaard, 2018). Dette kan være utfordrende med casestudier, på grunn av særtrekk ved forskningstemaet og metodene jeg brukte, samt meg som forsker (Stratford & Bradshaw). Okkupasjonen i Vest-Sahara er en unik situasjon, som gjør at forskningen strever med å være overførbar. Ved bruk av samme teoretiske rammeverk på en okkupasjon, kan resultatene være overførbare. Resultatene om hvordan okkupasjonsmakten legitimerer og kontrollerer det okkuperte territoriet, og hvordan befolkningen blir undertrykket som konsekvens, kan være overførbart i andre situasjoner som gjelder okkupasjon.

I kapittel 4 vil jeg basere meg på det omfattende verket til Zunes & Mundy (2022), fordi dette har gått dypere ned i temaer som andre kilder ikke har gjort. Jeg sikrer pålitelighet og troverdighet gjennom triangulering.

4 Bakgrunn: Vest-Saharas vanskelige historie

Vest-Sahara er ifølge FN et ikke-selvstyrt territorium som venter på avkolonisering. Den juridiske statusen til Marokko i Vest-Sahara er ikke som en administrativ makt, men en okkupasjonsmakt (Liceras, 2014). Konflikten i Vest-Sahara har nå vart i flere tiår med kolonisering, invasjon, krig og okkupasjon. Etter å ha vært en spansk koloni ble Vest-Sahara okkupert av Marokko i 1975. I 1976 var territoriet en slagmark, og en stor del av urbefolkningen flyktet til nabolandet Algerie. De som ble igjen, opplevde å være underordnet de marokkanske bosetterne og ble utsatt for hard undertrykkelse (Shelley, 2004). Hva er det som gjør at dette Vest-Sahara så ettertraktet? Det er et lite territorium i nordvestlige Afrika som er preget av ørken og steinsletter. Det er et av territoriene som er minst befolket i verden. Det som gjør det ettertraktet er at territoriet har store mengder naturressurser som fosfor, rike fiskeområder og olje- og gassmuligheter (Zunes & Mundy, 2022; Zunes, 2015). Saharawiene blir sett på som urbefolkningen i Vest-Sahara. I dag er saharawiene i Vest-Sahara en minoritet i eget land, fordi landet er fullt av marokkanske soldater og bosettere. Den andre halvparten lever som flyktninger i ørkenen i Algerie (Zunes & Mundy, 2022).

I dette kapittelet skal jeg ta for meg historien til Vest-Sahara. Før dette vil jeg presentere temaer som er viktig bakgrunnsinformasjon å ha for å kunne forstå historien. Først vil jeg forklare begrepet "saharawi". Deretter vil jeg ta en titt på årsaker til Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara, før jeg begir meg ut på den kompliserte historien til territoriet. Jeg vil avslutte med å se på hva slags styre det er i Marokko, fordi dette er et viktig bakteppe før analysekapitlene.

4.1 Begrepet "saharawi"

Saharawi er et omstridt begrep. Ifølge Zunes & Mundy (2022) ligger problemet i at det både blir sett på som både etnisitet og nasjonalitet. Opprinnelig stammer ordet fra arabisk og betyr "saharisk" (eng. Saharan) (Zunes & Mundy, 2022). Mundy (2012) forteller at det bokstavelig talt betyr det "av Sahara". Ifølge denne definisjonen er alle etniske saharawier som bor i Algerie, Mauritania og Marokko saharawier. Men saharawi kan også betegnes som en nasjonalitet, der det å være saharawi betyr at man er fra Vest-Sahara (Zunes & Mundy, 2022). Zunes & Mundy (2022) sier det slik: Alle vest-sahariske (eng. West Saharan) er saharawier, men ikke alle saharawier er fra Vest-Sahara. Marokko ser den saharaviske identiteten som tett tilknyttet partiet som representerer saharawiene, Polisario (Mundy, 2012). Zunes & Mundy (2022) forteller at Polisario er den FN-ankjente representanten for saharawiene i Vest-Sahara. Navnet

står for: "Popular Front for the Liberation of the Saguia el Hamra and the Río de Oro". Forkortelsen Polisario kommer fra den spanske navnet (Zunes & Mundy, 2022).

De to partene i konflikten har ulik oppfatning av begrepet saharawi. Zunes & Mundy (2022) forklarer at saharawier i Vest-Sahara som ønsker selvstendighet ikke pleier å ta for seg forskjellene i begrepet, mens Marokko mener at saharawier ikke er en etnisknasjonal gruppe. I Marokko blir saharawier behandlet som en marokkansk etnisk minoritetsgruppe (Zunes & Mundy, 2022). Marokkos politiske diskurs ser på saharawi som en geografisk identitet, i stedet for en etnisk identitet. Hvis saharawi betyr "av Sahara" for dem, vil det bety at marokkanske bosettere kan bli saharawi på tross av en annen etnisk bakgrunn (Mundy, 2012). Skillet mellom å være etnisk saharawi og etnisknasjonal saharawi ser man spesielt godt i Vest-Sahara, der det finnes marokkanske bosettere fra sør i Marokko som er etniske saharawier. Det betyr at de har samme språk og sosiale systemer som saharawier fra Vest-Sahara, men de har andre politiske meninger enn dem (Zunes & Mundy, 2022).

I min oppgave bruker jeg saharawi som begrep i sin etnisknasjonale forstand, fordi det er slik de saharawiske informantene har referert til seg selv.

4.2 Årsaker til okkupasjonen

Jeg vil kort ta for meg årsakene til okkupasjonen fordi det er et viktig bakteppe for Vest-Saharas innviklede historie. Pazzanita (2006) skriver at en motivasjon for den marokkanske kongen var at han var upopulær tidlig på 1970-tallet. Han hadde akkurat overlevd to kuppforsøk i 1971 og 1972, og ønsket å finne støtte gjennom nasjonalisme og en gjenforening av det de kalte Stor-Marokko (Pazzanita, 2006). Dette vil jeg gå nærmere inn på senere i kapitlet. Flere forskere skriver at det også var en økonomisk motivasjon bak invasjonen. White (2015), Zunes (2015) og Zunes & Mundy (2022) skriver at naturressurser var en faktor, men at det ikke var den eneste. Zunes (2015) skriver at det var Spania som på 1960-tallet fant fosfor og utviklet denne produksjonen, før Marokko tok over reservene. Marokko var en av verdens største fosforeksportører fra før, men i Vest-Sahara finnes det fosfor av høy kvalitet som er nær overflaten. De får betydelige inntekter fra denne produksjonen (Zunes, 2015). Enda mer verdifullt for Marokko har fiskeområdene vært, da de har inngått kontrakter med flere stater og EU (Zunes, 2015; Zunes & Mundy, 2022).

Zunes & Mundy (2022) mener at konflikten hadde vært over for lenge siden om den bare handlet om naturressurser. Nasjonalisme fra begge parter og ideen om Stor-Marokko er årsaker til at okkupasjonen fortsetter (White, 2015; Zunes & Mundy, 2022). Både marokkansk nasjonalisme og saharawisk nasjonalisme er uforenlige, og dette gjør det vanskelig å få avsluttet konflikten (Zunes & Mundy, 2022).

Situasjonen blir også påvirket på regionalt og internasjonalt hold. Konflikten er regional i det at Marokko og Algerie konkurrerer over dominans i Nord-Afrika (Liceras, 2014; White 2015). Internasjonalt har Marokko en strategisk verdi gjennom geografisk lokasjon (Shelley, 2004). Den geografiske plasseringen som Marokko har, ved å være nabolandet til Europa, har gjort at de har blitt avgjørende for den globale stabiliteten. Plasseringen gjør at det er viktig for Europa å ha et godt forhold til Marokko, fordi de har kontrollen over om immigranter og narkotika finner seg vei til Europa (Zunes & Mundy, 2022). Marokkansk utenrikspolitikk har fokusert på å være nyttig for USA og Europa, og bli sett på som en pålitelig partner (Shelley, 2004). Frankrike og USA har lenge vært viktige støttespillere for Marokko, mens Algerie har støttet Polisario. Den gjensidige støtten mellom Marokko, og Frankrike og USA har som oftest veid tyngre enn folkerett og fred. Spania har også spilt en viktig rolle i konflikten (Zunes & Mundy, 2022). Spania avkoloniserte ikke Vest-Sahara. De har aldri klart å komme seg helt bort fra konflikten (Hagen & Pfeifer, 2018; Zunes & Mundy, 2022). I likhet med Frankrike har Spania en kolonial arv knyttet til Marokko og Vest-Sahara. De er nærmeste europeiske nabo til Marokko, og ønsker naturlig nok også at Marokko skal være stabilt (Zunes & Mundy, 2022).

4.3 Før og under kolonitiden

Før Vest-Sahara ble kolonisert, var det bebodd av nomadiske, arabiske stammer. Kollektivt ble de kalt saharawier og var kjent for å stå imot overordnet kontroll og underkastet seg aldri helt til en statlig autoritet. De holdt seg ikke innenfor dagens grenser (Zunes, 2015; White, 2015). I 1884 ble territoriet okkupert og kolonisert av Spania, og kalt Spansk Sahara. Det var først i 1912 at Frankrike og Spania ble helt enige om grensene mellom koloniene i nordvestlige Afrika (Porges & Leuprecht, 2016; White, 2016; Zunes & Mundy, 2022). Området ble delt i fire: Spansk Marokko, Fransk Marokko, Spansk Sahara og Fransk Mauritania (Mundy, 2012; White, 2015). Viktige byer ble etablert under kolonisering, f.eks. El-Aaiún. Spania hadde begrenset kontroll over Spansk Sahara fordi de ble utsatt for angrep og uro fra saharawiske stammer. I

1957/1958 var det store angrep fra disse mot både Spania og Frankrike. Disse ble slått hardt ned. Undertrykkelsen som fulgte etter disse angrepene, samt en alvorlig tørke, førte til at tusenvis av saharawier flyktet til Marokko, Algerie og Mauritania (Zunes & Mundy, 2022; Porges & Leuprecht, 2016).

Etter andre verdenskrig gikk det en avkoloniseringsbølge over Afrika. Marokko fikk sin selvstendighet i 1956 og Mauritania i 1969 (White, 2015). Zunes & Mundy (2022) skriver at alle landene i Afrika fortsetter å være preget av den europeiske imperialismen og kolonialismen. De arvet grenser som ikke tok hensyn til lokalbefolkningene og eksisterende bånd. Etter avkoloniseringen var det noen stater som godtok de arvede grensene, men Marokko aksepterte ikke grensene de satt igjen med da kolonimakten Frankrike trakk seg ut. De mente at landet hadde blitt delt i fire, og inkluderte større områder enn det de arvet (Zunes & Mundy, 2022). Marokko hevdet at hvis de aksepterte disse koloniale grensene ville landet vært offer for kolonial opphugging (Shelley, 2004). Zunes & Mundy (2022) forteller at etter avkolonisering dukket ideen om å annektere de spanske koloniene tilbake til Marokko opp. Ideen om Stor-Marokko vokste frem og ble en viktig politisk diskurs i postkoloniale Marokko. Stor-Marokko inkluderte Vest-Sahara, Mauritania, nordlige Mali og vestlige Algerie. Invasjonen og okkupasjonen av Spansk Sahara og krigen etterpå har blitt begrunnet med nettopp ideen om å gjenskape Stor-Marokko. De hadde avgitt mange av de andre territoriene som de mente egentlig var en del av Stor-Marokko, og mente at de hadde krav på Vest-Sahara som kompromiss. Den saharawiske nasjonalismen hadde ifølge Marokko vokst frem som en konsekvens av kolonialismen og var og er dermed kunstig (Zunes & Mundy, 2022).

4.4 Kolonialisme erstattes med krig og okkupasjon

Problematikken i Vest-Sahara ble for første gang berørt i FN i 1963. Spansk Sahara ble da erklært et ikke-selvstyrt territorium (Pazzanita, 2006). Det var stor enighet internasjonalt om at territoriet skulle avkoloniseres og at urfolket hadde rett på selvstendighet gjennom selvbestemmelse (Zunes, 2015; Zunes & Mundy, 2022; Hagen & Pfeifer 2018). I 1965 ba FN Spania om å avkolonisere. Marokko og Mauritania var begge enige med FN på dette tidspunktet og støttet retten til selvbestemmelse. I 1966 bekreftet FNs generalforsamling igjen at Spansk Sahara hadde rett på selvbestemmelse og ba Spania organisere en folkeavstemming (Hagen & Pfeifer, 2018; Pazzanita, 2006). FNs generalforsamling gjentok flere ganger at lokalbefolkningen i Vest-Sahara hadde rett på selvbestemmelse og selvstendighet. I denne perioden,

1973, ble Polisario opprettet og startet kampen for selvstendighet startet (Zunes & Mundy, 2022; Zunes, 2015; Pazzanita 2006).

Pazzanita (2006) skriver at Spania erklærte i 1974 at de var villige til å avholde en folkeavstemning, og at den kunne gjennomføres i løpet av de første seks månedene i 1975. Kong Hassan II fryktet at en folkeavstemning om selvstendighet ville forhindre planene om å gjøre krav på territoriet, og han mente at den internasjonale domstolen måtte komme med en rådgivende mening angående Vest-Saharas juridiske status (Pazzanita, 2006). Marokko og Mauritania krevde at de historiske båndene til deres stater måtte undersøkes, og at det fantes både historiske og geografiske tilknytninger som beviste at Spansk Sahara burde innlemmes til Marokko og Mauritania. Begrunnelsene gikk ut fra angivelige bånd mellom marokkanske sultaner og den lokale befolkningen i territoriet på 1800-tallet. Saharawiske stammer og sjeiker skal ha hatt en lojalitet til den marokkanske sultanen. Andre begrunnelser for kravene var nære etniske bånd, samt en felles religion: islam (White, 2015; Zunes 2015).

I mai 1975 startet den internasjonale domstolen prosessen ved å høre på aktørene som var involvert i situasjonen. De skulle finne ut om det var juridiske bånd, eller bånd av territoriell suverenitet mellom Vest-Sahara, Marokko og Mauritania (Liceras, 2014). Spania utsatte derfor folkeavstemningen (Zunes & Mundy, 2022). En komité fra FN som dro til territoriet fant ut at de aller fleste saharawiene støttet selvstendighet under Polisario, og ikke en annektering til Marokko og/eller Mauritania (Zunes, 2015). I løpet av 1975 ble det etter hvert et nærere bånd mellom Spania og Polisario, og det skal ha vært et møte mellom dem der de kom frem til en forståelse. Ifølge Polisario skulle Spania gi dem kontrollen i bytte mot økonomiske goder. Samtidig ble det klart at Marokko var villige til å gå til krig over Vest-Sahara gjennom militære angrep (Zunes & Mundy, 2022).

Det ble et økt spenningsnivå frem mot avgjørelsen fra den internasjonale domstolen. I august 1975 sa kong Hassan II at Marokko ville frigjøre Sahara uansett kostnad (Zunes & Mundy, 2022). 16. oktober 1975 ga den internasjonale domstolen sin rådgivende mening om hva som burde skje med Vest-Sahara. Dommen deres var at territoriet tilhørte verken Marokko eller Mauritania, og at ingen bånd var tilstrekkelige til å veie mer enn retten til selvbestemmelse (Pazzanita, 2006). Bare timer etter denne uttalelsen erklærte kong Hassan II at uttalelsen gjorde det klart at Vest-Sahara tilhørte Marokko. På tross av hva det internasjonale samfunnet mente, ville han ta territoriet på egenhånd (Zunes & Mundy, 2022). Den marokkanske kongen

annonserte en marsj med ubevæpnede sivile som vil gå inn i territoriet, og dette ble kalt den grønne marsj (eng. The Green March) (Liceras, 2014). 350.000 sivile marokkanere ville i slutten av oktober 1975 marsjere inn i Vest-Sahara. Dette ville tvinge Spania til å enten skyte på ubevæpnede sivile eller forhandle. Spania prøvde å få FN til å gjøre noe, men de kom kun med en respons i form av en resolusjon (Zunes & Mundy, 2022). Spania kalte marsjen en invasjon, noe Marokko selvsagt var uenig i. De mente at det var en fredelig måte å oppnå anerkjennelse for retten til deres territorielle integritet (Liceras, 2014). FNs mangel på handling gjorde at Spania måtte forhandle med Marokko direkte. Samtalene førte til en utsettelse av marsjen, og at marsjen bare skulle være symbolsk for å unngå å skuffe de som skulle marsjere. De skulle dermed bare krysse grensen med noen kilometer (Pazzanita, 2006; Zunes & Mundy, 2022; Zunes, 2015). Marsjen var dermed instrumental i å presse Spania til å oppgi planene om selvbestemmelse (Pazzanita, 2006).

6. november 1975 gikk 350.000 marokkanere over grensen. FNs sikkerhetsråd reagerte med et sterkt formulert vedtak samme dag der de ba Marokko trekke seg tilbake og respektere retten til selvbestemmelse (Zunes & Mundy, 2022). Marokkos støttespillere i sikkerhetsrådet, Frankrike og USA, sikret at resolusjonen aldri fikk noen håndhevingsmekanisme (White, 2015). Dette var siste resolusjon i henhold til Vest-Sahara på 13 år (Liceras, 2014). 14. november 1975 kom Spania, Marokko og Mauritania frem til en hemmelig avtale som ble kalt "Madrid Agreement". Bak lukkede dører bestemte de at Vest-Sahara skulle deles mellom Marokko og Mauritania. Spania påtok seg midlertidig administrasjon og ville sitte igjen med økonomiske goder som fiskerettigheter og eierskap i fosforproduksjon (Zunes & Mundy, 2022; Zunes, 2015; White, 2015; Pazzanita, 2006). Marokko endte opp med det meste av territoriet som inneholdt naturressursene (White, 2015). Spania trakk seg offisielt ut i starten av 1976, uten å oppfylle internasjonale forpliktelser. Marokko og Mauritania fikk hver sin del av Vest-Sahara (Zunes & Mundy, 2022; Hagen & Pfeifer, 2018). Polisario erklærte selvstendighet fra Marokko i 27. februar 1976 og etablerte den uavhengige staten "Sahrawi Arab Democratic Republic" (SADR) i 1976 (Pazzanita, 2006; White, 2015; Zunes, 2015; Hagen & Pfeifer, 2018).

Siden Vest-Sahara var erklært et ikke-selvstyrt territorium, var den grønne marsjen ulovlig da den krysset grensen inn i territoriet (Liceras, 2014; Zunes & Mundy, 2022). Polisario hadde tidligere kjempet mot Spania, men rettet nå oppmerksomheten mot Mauritania og Marokko. Mauritania ble relativt raskt drevet ut av territoriet, med hjelp fra Algerie gjennom økonomisk støtte og militært utstyr. I 1979 trakk de seg tilbake og underskrev en fredsavtale. Som svar på

dette gikk Marokko inn og tok over den største byen som hadde vært under mauritansk okkupasjon, Dahkla (Zunes & Mundy, 2022; Zunes, 2015).

Zunes & Mundy (2022) skriver at Polisario ble undervurdert fra starten, og mange trodde at krigen ville være over raskt. Men med lokalkunnskap og et kupert terreng som passer bra for geriljakrigføring klarte Polisario seg veldig bra i de første årene i krigen. De hadde da frigjort store deler av territoriet (Zunes & Mundy, 2022; Zunes 2015). Så endret Marokko strategi og fokuserte på forsvaret av det okkuperte territoriet. De begynte å bygge militærmurer for å forsvare de store byene og naturressursene. Områdene rundt murene ble minelagt, overvåket og ble forsvart av opptil 150.000 soldater (Zunes & Mundy, 2022; Zunes 2015). Byggingen begynte i 1981, og ble ferdig i 1987. Den var lenger enn 2200 km, og inneholdt seks forskjellige murer (Sampedro Vizcaya, 2019). Allan (2016) skriver at den ble 2700 km lang. Fišera (2017) forteller at det er den lengste militære muren i verden. Rundt 85% av territoriet var nå kontrollert av Marokko (Fišera, 2017). Murene fortsetter å bli oppgradert, selv etter våpenhvilen fra 1991. Krigen var sterkt påvirket av eksterne aktører på hver side. Algerie og Libya støttet Polisario med utstyr og kunnskap, mens Frankrike og USA stilte med materiell støtte til Marokko og finansiering kom fra Saudi Arabia (Zunes & Mundy, 2022).

Under krigen brukte marokkanske myndigheter økonomiske goder for å få marokkanere til å flytte til Vest-Sahara (Zunes, 2015). Mer enn 200.000 marokkanere har flyttet til territoriet siden invasjonen i 1975, etter insentiver fra Marokko om gode jobber og gratis boliger (Mundy, 2012). Konsekvensene av dette ble synlige rundt 1990, da det var dobbelt så mange marokkanere som saharawier i Vest-Sahara (Zunes, 2015). Mundy (2012) kaller denne strategien marokkanisering av det okkuperte territoriet. Dette skal jeg se mer på i punkt 5.2.4.

4.5 Våpenhvile og fredsprosess

Flere våpenhviler ble inngått og brutt i løpet av 1980-tallet. Krigen endte til slutt i en fastlåst situasjon der Marokko ikke fikk slått Polisario militært og Polisario ikke klarte å slå Marokko. Konflikten flyttet seg til den internasjonale arenaen og FN, som ønsket å avslutte krigen og holde en folkeavstemning (Zunes & Mundy, 2022). I 1991 kom våpenhvilen som holdt. FN opprettet et spesialoppdrag: Mission of the United Nations for the Western Sahara Referendum (MINURSO). Det var et fredsbevarende oppdrag som skulle overvåke våpenhvilen og organisere en folkeavstemning om selvbestemmelse i Vest-Sahara (Liceras, 2014; Arnosó,

Beristain & Hidalgo, 2014). Eneste årsaken til at våpenhvilen faktisk ble inngått, var at det første tilbudet, kalt "Settlement Plan", hadde en vinner-tar-alt-løsning. Enten full selvstendighet eller integrering (Zunes & Mundy, 2022). MINURSO skulle identifisere og registrere stemmeberettigede, organisere og sikre en fri folkeavstemning og offentliggjøre resultatene (Liceras, 2014). Ifølge Zunes & Mundy (2022) oppstod det uenighet om hvem som var stemmeberettiget. Siden saharawi er et omstridt begrep, var de forskjellige partene uenige i hvilke saharawier som var stemmeberettigede. Marokko ville inkludere hundretusenvise av egne marokkanere, både innflyttede og marokkanske saharawier, mens Polisario ønsket å gå ut ifra den spanske folketellingen fra 1974 og deres etterkommere (Zunes & Mundy, 2022). Denne folketellingen hadde registrert 73.497 saharawier (Liceras, 2014).

Identifiseringsprosessen stoppet stadig opp og endte ofte opp i en fastlåst situasjon (Pazzanita, 2006). Marokko har gjort prosessen ekstra vanskelig da de i flere omganger har prøvd å introdusere egne velgere som saharawier og dermed oversvømme velgeridentitetsprosessen (Zunes & Mundy, 2022). Ifølge Porges & Leuprecht (2016) skal Marokko ha trent opp marokkanere i den saharawiske arabiske dialekten hassaniyya og saharawiske skikker, slik at de kunne utgi seg som etniske saharawier fra Vest-Sahara og dermed kunne stemme for Marokko. De motarbeidet også prosessen ved å forhindre tilgang til Vest-Sahara og trakassere MINURSO-personell (Zunes & Mundy, 2022). Marokko gjorde dermed prosessen ekstra vanskelig ved å ikke samarbeide med FN og så bort fra mye av det FN sa og gjorde (White, 2015; Zunes, 2015). Zunes & Mundy (2022) forteller at i 1999 ble MINURSO endelig ferdig med tellingen, og kom fram til at litt over 85.000 saharawier var kvalifiserte til å stemme. I flyktningeleirene var det mange som gjorde seg klare for å reise hjem, men Marokko krevde at alle deres søkere måtte bli sjekket igjen. En hendelse i 1999 satte en stopper for hele prosessen, da kong Hassan II døde uventet (Zunes & Mundy, 2022). I 2000 ble ideen om folkeavstemningen helt forlatt. Mohammed VI kom til tronen, og ønsket ikke å iverksette farens løfte om å holde en folkeavstemning (Mundy, 2012).

Pazzanita (2006) forteller at selv ikke med hjelp fra den personlige utsendingen fra FN, tidligere utenriksminister James Baker, var det mulig å komme til enighet. Han presenterte to fredsplaner, en i 2001 og en i 2003. Marokko godtok The Framework Agreement i 2001, men Polisario avviste denne. The Peace Plan i 2003 godtok Polisario, men ikke Marokko. Disse planene inneholdt veldig forskjellige forslag om hvem som var stemmeberettiget (Pazzanita, 2006). Kong Mohammed VI uttalte at en folkeavstemning i Vest-Sahara ikke lenger var et

alternativ. Det ble understreket at det var uaktuelt å stemme over deres territorielle integritet. Dermed kom forslaget kalt "den tredje vei", som handlet om at Vest-Sahara skulle få autonomi under Marokko. Ideen om autonomi fikk støtte internasjonalt og i FN. I denne løsningen ville Polisario i det minste ikke ende opp med ingenting. FNs sikkerhetsråd sa samme år at de ønsket en rask, holdbar og avtalt løsning på konflikten (Zunes & Mundy, 2022).

I 2004 ga Baker opp. Dette var et stort tilbakeslag for saharawienes kamp for selvstendighet. Etter dette har fredsprosessen nesten kollapset flere ganger. Løfte etter løfte har blitt brutt. Dette gjorde at flere og flere ble villige til å gå tilbake til bevæpnet konflikt (Zunes & Mundy, 2022). Under Mohammed VI sitt styre har ideen om selvbestemmelse dermed blitt helt avvist. I 2007 la Marokko frem eget autonomiforslag til FN, men forslaget manglet faktisk autonomi. Likevel var FN positive og kalte planen troverdig og seriøs, og oppfordret til å finne en gjensidig akseptabel politisk løsning. Selvbestemmelse var en implisitt forutsetning som Marokko så bort fra (Zunes & Mundy, 2022). Under hele perioden etter våpenhvilen i 1991 fortsatte Marokko å flytte egne innbyggere inn i Vest-Sahara. I 1994 var det litt over 250.000 innbyggere i Vest-Sahara, og i 2004 hadde det økt til litt under 416.000 (Drury, 2020). I 2008 kom den økonomiske krisen, og sammen med terrorisme og ekstremistiske grupper, har utfordringene stått i kø for saharawiene i Vest-Sahara (Zunes & Mundy, 2022).

Det siste tiåret har det vært lite fremgang i fredsprosessen mellom Polisario og Marokko. Det har tvert imot vært en forverring av prosessen (Zunes & Mundy, 2022). Frankrike, som er Marokkos støttespiller, hindret ikke bare folkeavstemningsprosessen, men også det at MINURSO ikke har fått en overvåkningsmekanisme vedrørende menneskerettigheter (Hagen & Pfeifer, 2018). Flere ganger har det blitt prøvd å legge til en slik mekanisme i MINURSOs mandat, uten å lykkes. Slike forslag fører til at Marokko suspenderer oppdrag, utviser og stopper viktige programmer som hjelper saharawier. Bl.a. FNs organisasjon for flyktninger (UNHCR) sitt utviklingsprogram som ble etablert i 2004, og som hadde hjulpet over 20.000 saharawier til å kunne se igjen familiemedlemmer både i flyktningeleirene og det okkuperte området (Zunes & Mundy, 2022). På 40-års jubileet for Den grønne marsj i 2015 sa kong Mohammed VI at det autonomiforslaget de leverte til FN i 2007 var det beste de kunne tilby Vest-Sahara. Den planen inneholdt ingen selvstendighet. I 2017 meldte Marokko seg inn igjen i den Afrikanske Union (AU) etter flere tiårs boikott på grunn av SADR sitt medlemskap. Dette for å søke støtte ved å investere eller gi økonomiske insentiver (Zunes & Mundy, 2022).

4.6 Undertrykkelse av det saharawiske folket

Saharawiene i Vest-Sahara hadde gjennom både krig og våpenhvile hatt det vanskelig. Inntrykket var at det ikke fantes mye saharawisk nasjonalisme i Vest-Sahara, og omverdenen visste generelt lite om hva som foregikk i territoriet (Zunes & Mundy, 2022). Motstanden mot okkupasjonen har vært konsistent og konstant, men har vært underrapportert fordi Marokko har kontrollert media (Dann, 2014). Zunes & Mundy (2022) forklarer at på grunn av stillheten var det mange som trodde Marokko hadde vunnet støtten til saharawiene og at de hadde blitt marokkanske. Dette var ikke riktig. Årsaken til stillheten var i stor grad sterk kontroll, statlig terror og undertrykkelse. Under okkupasjonen var det nulltoleranse overfor saharawier som uttrykte støtte for selvstendighet eller saharawisk nasjonalisme. Saharawier opplevde ofte å bli bortført og holdt i hemmelige fengsler (Zunes & Mundy, 2022). Kilder viser at dette gjelder hundrevis av saharawier: Ifølge Arnoso, Beristain & Hidalgo (2014) var det over 800 bortføringer, mens Amnesty International mener det er 488 saharawier som har vært bortført siden 1975. De fleste ble etter hvert løslatt, men 350 saharawier er fortsatt forsvunnet (Arnoso, Beristain & Hidalgo, 2014). Det er vanskelig å finne ut nøyaktig hvor mange som har blitt bortført, fordi saharawiene er delt i to, mellom Vest-Sahara og flyktningeleirene. Noen ganger kunne også hele familier bli bortført (Zunes & Mundy, 2022). Bortføringer og arrestasjoner opplevdes som vanlige for saharawier i det okkuperte territoriet (Arnoso, Beristain & Hidalgo, 2014).

I 1991, i sammenheng med våpenhvilen, ble rundt 300 av de bortførte løslatt. Mange var antatt døde, og vært savnet så lenge som siden 1975. Det var ingen informasjon om de som ikke ble løslatt, og det var ingen anerkjennelse for bortføringene før i 1999 da Mohammed VI kom på tronen (Zunes & Mundy, 2022). I 2010 ble det publisert en liste med 207 navn på personer som var arrestert og forsvunnet, hvor de ble erklært døde, uten informasjon om hvordan (Zunes & Mundy, 2022; Arnoso, Beristain & Hidalgo, 2014).

1999 ble et viktig år for saharawiene. Da så man en aktivisme som ikke var sett før i Vest-Sahara. Folkeavstemningsprosessen var stoppet helt opp. Dette førte til at andre halvdel av 1999 var preget av demonstrasjoner og konfrontasjoner med sikkerhetsstyrker (Shelley, 2004). En sittende demonstrasjon ble organisert av saharawiske studenter sentralt i byen El-Aaiún, på plassen foran et hotell der mange fra FN bodde (Zunes & Mundy, 2022). Protesten var fredelig og tok opp sosial og økonomisk diskriminering. Demonstrasjonen varte i nesten to uker før den ble brutalt oppløst da marokkansk politi angrep dem om natten. 60 demonstranter ble skadet,

halvparten av dem alvorlig (Shelley, 2004). Hundrevis ble arrestert, og noen ble forlatt i ørkenen (Shelley, 2004; Zunes & Mundy, 2022). Fire dager senere ble det holdt flere demonstrasjoner med krav om selvbestemmelse. Det fulgte tre døgn med sammenstøt. Etter hvert spredte demonstrasjonene seg til saharawiske studenter i marokkanske byer. Alle ble møtt med vold. Dette ble kjent som den saharawiske intifada, og saharawiene ønsket å bryte ned muren av frykt (Shelley, 2004). Det var først etter dette at det gikk opp for både Marokko og FNs sikkerhetsråd at Marokko ikke ville vinne en folkeavstemning. Det var derfor Marokko avslo fredsplanen til Baker (Zunes & Mundy, 2022). Vilkårlige arrestasjoner, tortur og lange straffer fortsatte på 2000-tallet for de som krevde retten til selvbestemmelse eller motstand mot Marokko. Ingen medlemmer av sikkerhetsstyrkene som ble etterforsket eller dømt for tortur, på tross av hundrevis rapporter om slike hendelser (Arnos, Beristain & Hidalgo, 2014).

Zunes & Mundy (2022) forteller at 2005 ble enda et viktig år for saharawiene. En hel generasjon hadde nå vokst opp i det okkuperte området og var frustrerte. Mens saharawiske aktivister i 1999 så på nasjonalistiske demonstrasjoner for selvstendighet som for risikabelt, så man i 2005 eksplisitte nasjonalistiske protester (Allan, 2016). Zunes & Mundy (2022) forteller at en overføring av en saharawisk politisk fange startet demonstrasjonene, selv om dette var normal praksis for Marokko. I dette tilfellet ville fangen bli overført til et fengsel i Marokko, og det ville gjøre det umulig for familien å komme på besøk. Derfor demonstrerte familien og noen aktivister utenfor fengselet, og protestene økte i styrke i to dager. Marokko slo hardt ned på demonstrasjonen, men en større demonstrasjon oppstod senere samme dag. Saharawiene krevde da selvstendighet og viftet med SADR-flagg (Zunes & Mundy, 2022). Noen aktivister var på dette tidspunktet overbevist om at Marokko hadde utviklet seg og ville tillate fredelige demonstrasjoner for selvstendighet, noe som viste seg å være feil (Dann, 2014). Igjen slo marokkanske sikkerhetsstyrker brutalt ned på demonstrasjonen. Dette førte til en enda større demonstrasjon og slik fortsatte det. Over 100 saharawier ble til slutt arrestert, og arrestasjonene fortsatte i perioden etterpå. Små demonstrasjoner fortsatte de neste månedene og toppet seg da sikkerhetsstyrker banket opp en demonstrant og endte opp med å drepe ham. Lederne for intifadaen ble dømt til 1-3 år i fengsel. Marokko ville heller ta belastningen internasjonalt og arresterte aktivister enn å tillate saharawisk nasjonalisme (Zunes & Mundy, 2022).

Misnøyen til saharawiene i det okkuperte Vest-Sahara så man igjen i 2010. Da samlet de seg i et ørkenområde utenfor El-Aaiún, kalt Gdeim Izik. Saharawiske familier samlet seg for å protestere mot sosioøkonomisk diskriminering og marginalisering (Dann, 2014). Protestleiren

utviklet seg og ble en kompleks teltby med tusenvis av saharawier, og inkluderte bl.a. et sykehus og fengsel (Porges & Leuprecht, 2016). Ifølge Dann (2014) var det opp mot 4500 telt og 20.000 mennesker, mens Veguilla (2017) rapporterte mellom 20.000-25.000. Zunes & Mundy (2022) skriver at disse menneskene også protesterte mot at det siden 2005 var nesten umulig for saharawier å samle seg i betydelige antall, selv om samlingen var ikke-politisk. Det var umuligheten til å møtes inne i byen som gjorde at de etablerte en leir i ørkenen (Zunes & Mundy, 2022). At leiren var plassert i ørkenen skulle symbolisere at saharawier bare kunne oppleve frihet der ute langt vekk fra politistaten i byene (Fernández-Molina, 2015). Ettersom de visste at marokkanske myndigheter ville bruke hvilken som helst begrunnelse for å fjerne protestleiren, unngikk de politiske uttrykk. De viftet ikke med SADR-flagget eller brukte ord som nasjonalisme eller selvstendighet (Fernández-Molina, 2015). Hele protesten foregikk relativt fredelig, bortsett fra da en 14 år gammel saharawisk gutt ble skutt og drept av marokkansk politi (Dann, 2014; Veguilla, 2017).

I begynnelsen virket det som om myndighetene var villige til å forhandle med de sosioøkonomiske kravene deres, men oppdaget raskt at dette ikke var tilfellet. Med offentlig sikkerhet som grunn, slo sikkerhetsstyrker brutalt ned på leiren 8. november 2010 (Fernández-Molina, 2015; Zunes & Mundy, 2022; Arieff, 2013). Ifølge den marokkanske innenriksministeren var leiren under kontroll av kriminelle og medlemmer av Polisario, og kvinner og barn ble holdt som gisler. Oppløsningen av leiren var derfor for å fri gislene og redde dem (Dann, 2014). Den voldelige oppløsningen av den fredelige leiren skapte kaos og vold. Dette spredte seg helt inn til El-Aaiún og det ble opptøyer mellom saharawier og marokkanske bosettere. Marokkanske sivile angrep saharawiske nabolag, hjem og virksomheter (Fernández-Molina, 2015; Zunes & Mundy, 2022). Ifølge Arieff (2013) var det også slik at sikkerhetsstyrkene ble med i opptøyene sammen med marokkanske sivile i angrepene på saharawiske hjem, noe Marokko benekter. I deres versjon var det Polisario som orkestret all volden. I dagene som fulgte undertrykket marokkanske sikkerhetsstyrker saharawier voldelig og arresterte hundrevis av saharawier, mens saharawiene angrep aktører, infrastruktur og symboler på den marokkanske okkupasjonen (Zunes & Mundy, 2022; Arieff, 2013). Marokkansk media viste TV-bilder av unge saharawiske menn som angrep marokkanske sikkerhetsstyrker og bosettere uten å vise at volden var provosert av sikkerhetsstyrkene (Dann, 2014).

4.7 Slutten på 29 års våpenhvile

Etter nesten 30 år med våpenhvile ble den brutt 13. november 2020. Denne dagen sendte Marokko tropper inn i FNs buffersone for å avslutte en saharawisk demonstrasjon og treukers blokadé på den strategiske veien ved Guerguerat, sør for Vest-Sahara (International Crisis Group, 2021). Kravene som demonstrantene la frem, var at folkeavstemningen måtte gjennomføres, saharawiske politiske fanger måtte løslates og at bufferveien måtte stenge. Demonstrasjonene var fredelige (FN, 2021b). En annen årsak dreide seg om Marokkos planer om å gjøre passasjen bedre gjennom veiarbeid. De demonstrerende saharawiene, for det meste fra flyktningleirene, mente at dette ville bryte med SADR sin suverenitet og ikke minst våpenhvilen. Demonstrantene stengte grensen, og det førte til at all kommersiell trafikk verken kom seg inn eller ut av det okkuperte territoriet. Lastebiler stod i lange køer, og kostnadene økte. Marokkanske myndigheter uttalte at hvis ikke demonstrantene flyttet seg, ville de fjerne dem ved hjelp av militære styrker. Marokkanske militære styrker krysset grensen inn i dette området 13. november (Zunes & Mundy, 2022). Som svar på dette avsluttet Polisario våpenhvilen og angrep marokkanske militære (International Crisis Group, 2021). En ny krig var offisielt i gang. Men dette fikk veldig lite internasjonal interesse, og selv FNs sikkerhetsråd har gitt det lite oppmerksomhet (Zunes & Mundy, 2022).

4.8 Marokkos styre

Gjennomgående i dette kapittelet er at Marokko har holdt Vest-Sahara under sterk kontroll. Jeg vil nå se på Marokkos styre, fordi det er et viktig for forståelsen før analysekapitlene. Zunes & Mundy (2022) skriver at Marokko er et autoritært regime med få økonomiske muligheter. Da kong Hassan II døde i 1999, etterlot han en arv av mislykket utvikling, autokrati og ulovlig okkupasjon. Det var utbredt korrupsjon og så og si ingen av marokkanerne stolte på politiet, eller politikere (Zunes & Mundy, 2022). På slutten av 1990-tallet begynte Marokko å holde regelmessige og delvis frie valg med et flerpartisystem (Hill, 2019). Hill (2019) mener at dette gjorde at Marokko ble et konkurransedyktig autoritært regime, som jeg så på i kapittel 2. Det var håp om reformer og en politisk åpning da Mohammed VI ble kronet i 1999, og igjen etter uroen i 2011. Kongen lovet konstitusjonelle reformer, og han er nå mer bundet til valgresultater. Han må også ta flere beslutninger sammen med statsministeren, men alt i alt beholder han avgjørende kontroll (Chograni, 2021; Hill, 2019). Mohammed VI har fokusert på sosioøkonomisk utvikling og politisk åpning. Likevel har løftene om politisk reform blitt brutt, og både undertrykkelse og lukkede politiske rom fortsetter (Fakir & Werenfels, 2020). Det varte

ikke lenge før løftene etter 2011 ble brutt, og situasjonen gikk tilbake til slik det var før (Chograni, 2021).

Sikkerhetsapparatet og militæret har alltid vært stort, og har vært verktøy som Marokko alltid har lent seg på (Hill, 2019). Marokkanske sikkerhetsstyrker fortsetter å slå hardt ned på protester, mens kongen og monarkiet har makt over alle viktige politiske institusjoner i landet (Chograni, 2021). Selv om den dømmende makten skal være uavhengig, viser det seg at rettssystemet er under kongens kontroll. Selv når det har sett ut til at landet har blitt demokratisert og politisk liberalisert, er dette bare en fasade. Marokko hevder å være et demokrati der alle innbyggere har friheter, og mener at de følger både internasjonal lov og menneskerettighetene. I praksis viser dette seg å ikke stemme (Chograni, 2021). Ifølge Chograni (2021) er den politiske pluralismen som skal være grunnlaget for det marokkanske demokratiet også en fasade. Politiske partier må underkaste seg kongen og vise lojalitet til monarkiet for å sikre politiske overlevelse (Chograni, 2021).

4.9 Oppsummering

Vest-Sahara har en lang og komplisert historie som har inneholdt et mangfold av dominerende makter. Saharawiene har vært gjennom spansk kolonisering, mislykket avkolonisering, marokkansk invasjon, okkupasjon og annektering, samt krig og en mislykket fredsprosess. De har opplevd undertrykkelse under krig med vold, tortur og bortføringer som varte i årevis. Som vi nå vil se, preger dette fortsatt saharawiske menneskerettighetsforkjempere i Vest-Sahara.

5 Kampen om Vest-Sahara

Vest-Sahara har hatt en komplisert historie som gjennom både kolonisering, krig og okkupasjon har vært preget av kontroll. Siden 1975 har det vært to motstridende og polariserende perspektiver i kampen for Vest-Sahara. Saharawiske menneskerettighetsforkjempere kjemper for selvbestemmelse og selvstendighet. Det autoritære regimet Marokkos overordnede mål er å holde på annekteringen av Vest-Sahara. For å opprettholde stabilitet og langsiktighet ønsker Marokko å ha kontroll i det okkuperte territoriet. Dette forutsetter en viss grad av lydighet i befolkningen. Keremoğlu, Hellmeier & Weidmann (2022) skriver at lydighet kan oppnås gjennom trusler, men at dette både er ineffektivt og dyrt. Derfor tar Marokko i bruk legitimeringsstrategier for å søke støtte og lydighet i befolkningen. I dette analysekapittelet skal jeg se på hvordan Marokko behandler det okkuperte territoriet. Jeg skal svare på problemstillingen: "Hvilke strategier bruker Marokko for å opprettholde okkupasjonen av Vest-Sahara?"

Hva er egentlig statusen til Vest-Sahara i dag? Er det en avkolonisert del av Marokko eller et ulovlig kolonisert territorium? Disse spørsmålene vil jeg undersøke i første delen av kapittelet. Uavhengig av statusen, har Marokko de facto kontroll over territoriet. For å opprettholde stabilitet og kontroll, tar marokkanske myndigheter i bruk forskjellige strategier. Jeg vil først se på hvilke legitimeringsstrategier de bruker. Deretter vil jeg se på hvilke kontrollstrategier Marokko bruker for å opprettholde sikkerhetssituasjonen innenfor Vest-Saharas grenser. Det marokkanske sikkerhetsapparatet i Vest-Sahara er svært, og jeg skal se på hvordan de kontrollerer fysiske rom og grenser, overvåker bestemte deler av befolkningen samt begrenser informasjonen som kommer ut fra territoriet. Jeg vil også se på sikkerhetsapparatets metoder for å kontrollere og stilne saharawiske menneskerettighetsforkjempere, og om sikkerhetsstyrker må ta konsekvenser hvis metodene de bruker bryter med menneskerettighetene. Ettersom MINURSO ikke har en menneskerettighetsovervåkningsmekanisme og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner sliter med å få tilgang på Vest-Sahara, ligger menneskerettighetssituasjonen i Marokkos hender. Dette vil si at det er de som overvåker og håndterer menneskerettighetsbrudd, og jeg derfor se på Marokkos nasjonale menneskerettighetsråd. Jeg vil undersøke om det hjelper på menneskerettighetssituasjonen eller om det støtter opp under Marokkos kontroll. I den siste delen av kapittelet vil jeg se på den marokkanske demografiske koloniseringen av Vest-Sahara, og kulturell imperialisme. Jeg vil begrunne hvorfor jeg bruker disse ordene. Til slutt vil jeg oppsummere og konkludere kapittelet.

5.1 Status: Avkolonisering eller kolonisering?

Ifølge FN er Vest-Sahara definert som et ikke-selvstyrende territorium, men er i realiteten en koloni (FN, 2016). EU sier at de følger FN:

The UN qualifies Western Sahara as a "non-self-governing territory", last of this kind in Africa. The EU supports the UN-led process to achieve a just, lasting and mutually acceptable political solution to the situation in Western Sahara, based on the relevant UN Security Council Resolutions (European External Action Service (EEAS), personlig kommunikasjon, 14.12.2021).

Siden 2017 har både Marokko og SADR vært medlemmer i AU, selv om medlemslandene er delt i anerkjennelsen av SADR. Mens Algerie og Sør-Afrika har vist motstand mot Marokkos fornyede medlemskap, har flere andre stilt seg bak Marokko (Banerjee, 2017).

Marokkos representant i FN, Omar Hilale, erklærte på en konferanse med FNs avkoloniseringskomité sommeren 2021 at Vest-Sahara har blitt helt avkolonisert (Middle East Eye, 2021). Dette er i strid med FNs definisjon, og viser at det er en mangel på samsvar mellom FNs og Marokkos definisjon av Vest-Sahara. Det viktigste poenget fra Marokko sin side er at de ikke ser på Vest-Sahara som en okkupasjon, men en naturlig forlengelse av landet (FN, 2021a). På jubileet til den grønne marsjen i november 2021 erklærte Mohammed VI i sin årlige tale at Sahara var marokkansk, og at det var et uforanderlig og udiskutabelt faktum. Enten om det er basert på historie, legitimitet og den sterke viljen til det marokkanske folket, eller utbredt anerkjennelse av det internasjonale samfunnet (Mohammed VI, 2021). Ambassade-representanten fra den marokkanske ambassaden i Oslo (informant E) støtter opp under at Vest-Sahara er marokkansk land, men nevner også at dagens situasjon er en konsekvens av koloniseringen. Ifølge dem er koloniarven i Marokko unik fordi landet ble delt i fire forskjellige deler mellom to kolonimakter i 1912. Marokko har gradvis tatt tilbake territoriet de hadde før koloniseringen. Marokkos syn på saken er at de som støtter Vest-Sahara, støtter også oppdelingen av landet (Informant E). Ifølge Hilale er det en pågående politisk prosess i de sørlige provinsene der det er et samarbeidende demokrati som inkluderer alle. Alle har retten til å delta i det daglige livet i Sahara. Han nevnte også at innbyggerne i territoriet lever i fred og at de nyter alle rettigheter (Middle East Eye, 2021).

Marokko baserer sin territoriale suverenitet over Vest-Sahara på avtalen de signerte med Spania i 1975 og som ble sendt til FN. Ifølge informant E har hele konflikten vært manipulert av Algerie. Det ble under mitt møte med informant E trukket frem at den offisielle formuleringen fra FN som de baserer seg på, er "Implementation of mediation between Morocco, Polisario and Algeria to find a political solution". Den territoriale suvereniteten og den marokkanske nasjonalismen er spesielt synlige gjennom de marokkanske flaggene og plakater av den marokkanske kongen som henger overalt (Democracy Now, 2020). MINURSO, som skal være upartisk, kjører biler med marokkanske bilnumre (FN, 2021b).

Mine funn her viser at det er store avvik med hensyn til aktørers standpunkt til statusen til Vest-Sahara. Territoriet er etter internasjonal definisjon en okkupert koloni som derved strider mot internasjonal lov, selv om Marokko selv mener at territoriet er en avkolonisert del av deres eget land. Dette er viktig å ha i bakhodet videre i analysen. Uansett hvilke dokumenter Marokko baserer seg på, velger de å se bort fra FNs resolusjoner. Men siden FN verken håndhever resolusjonene eller iverksetter sanksjoner, kan Marokko fortsette som før. Informant H sier at Marokko aldri har fått noen alvorlige konsekvenser for handlingene sine i Vest-Sahara.

5.2 Legitimeringsstrategier

Moderne autokratier baserer seg i større grad på legitimering og sosiale kontrakter enn tidligere for å rettferdiggjøre sitt regime (Gerschewski, 2013). Jeg vil nå se på legitimeringsstrategiene som Marokko tar i bruk i Vest-Sahara. For å nå sitt mål om å inkludere Vest-Sahara og inkorporere det som de sørlige regionene i Marokko, har de iverksatt forskjellige strategiske grep. Ikke bare for å legitimere det autoritære regimet, men også okkupasjonen. Som vi så i teorien, er det mange måter å legitimere autoritære regimer på. Jeg vil fokusere på juridisk legitimering, der Marokkos makt blir forankret i lovlighet. Jeg vil først undersøke hvordan Marokko søker støtte blant befolkningen gjennom demokrati. Deretter vil jeg se på narrativet som blir fortalt for å skape en kollektiv identitet. (Keremoğlu, Hellmeier & Weidmann, 2022; van Soest & Grauvogel, 2017; Hechter & Vidal-Aparicio, 2011; Kneuer, 2017; Lorch & Bunk, 2017). Jeg vil også se på hvordan Marokko bruker avledningsmanøvrer for å skifte fokuset bort fra seg selv.

5.2.1 Demokrati

Det er flere som påpeker hvordan autoritære regimer kan bruke demokrati som legitimeringsstrategi: Keremoğlu, Hellmeier & Weidmann (2022) skriver om Webers juridisk-rasjonelle styre, von Soest & Grauvogel (2017) om juridisk legitimering, Kneuer (2017) om tilførselslegitimering, og Lorch & Bunk (2017) om bruken av sivilsamfunnet som demokratifasade. Alle forteller om hvordan autokratier bruker etterligning av demokrati for å legitimere sitt regime og søke støtte gjennom valg. Gerschewski (2013) og Maerz (2018) skriver at det finnes forskjellige typer støtte, og deler det opp i diffus og spesifikk støtte. Dette vil jeg også undersøke.

Marokko er delt opp i regioner, og Vest-Sahara utgjør de to sørlige regionene. I møte med informant E trekker de frem et dokument som viser tall fra det siste valget i september 2021. De ønsker vise hvor fritt Marokko er, inkludert Vest-Sahara. De hevder at 80 % av saharawier bor i Sahara, og at de deltar i valg. Nøyaktige tall fra de store byene i Vest-Sahara blir trukket frem: Valgdeltakelsen var f.eks. 66,4 % i El-Aaiún og 58,3 % i Dahkla. Det blir understreket at valget ble observert av internasjonale observatører, og EUs parlament erklærte det som et fritt valg. Poenget som blir lagt frem, er at disse valgene viser at 80 % av saharawiene er enige med Marokko. Denne andelen av saharawier velger å bo i Marokkos sørlige regioner og stemmer i valg. Grensene er åpne, og de velger dermed selv å fortsette å bo i Vest-Sahara. Derfor er det åpenbart for Marokko at saharawiene er enige med dem, fordi de velger å bli, og fordi de har stemt (Informant E).

De fleste informantene mine viser seg å være helt uenig i dette, og både informant G og informant J mener at Marokko ofte hevder at valgdeltakelsen i Vest-Sahara er høyere enn den egentlig er (Informant G; Informant J). Polisarios representant i Genève (informant F) trekker frem at det var internasjonale observatører i Casablanca og andre marokkanske byer, men at det var ingen internasjonale observatører i Vest-Sahara. Hun mener at hvis Marokko har det demokratiet de hevder at de har, burde de åpne Vest-Sahara for internasjonale observatører og FN. Men dette er ikke tilfellet (Informant F). Informant F stiller også spørsmål ved hva slags demokrati Marokko inviterer Polisario til. Hun nevner at hvis man går til FN og ser på tallene i tilgang til utdanning og helse, er Marokko alltid på den nederste delen av lista. "If Morocco is democracy, do you think it's fair that Moroccans have no access to health?" Dette er intet demokrati som Marokko kan få Polisario til å akseptere, sier informant F.

Når det kommer til informant E sin uttalelse om at 80 % av saharawier er enige med Marokko fordi de blir i Vest-Sahara og stemmer i valg, poengterer informant F først og fremst at Marokko ikke har suverenitet i Vest-Sahara. Hun forteller at hvis man ser på FNs kart over Marokko, inkluderer det ikke det okkuperte territoriet. Dette vil derfor si at alle valg, alle programmer og alle partier jobber ulovlig i Vest-Sahara. Informant F forteller videre at grunnen til at saharawier i det okkuperte territoriet stemmer i marokkanske valg er fordi de sliter med arbeidsledighet og er avhengig av en trygd på 150 dollar i måneden for å overleve. Frykten for at denne støtten skal bli borte, gjør at de stemmer i valg. Hun trekker også frem at det er marokkanere som kler seg som saharawi som også stemmer, så det ser ut som det er saharawier som stemmer (Informant F).

En viktig del av demokratiske valg er representasjonen og hvem det er mulig å stemme på. Hvis en gruppe mangler betydningsfull representasjon i den utøvende makten, og ikke har en stemme i prosessen, er de ekskludert fra politisk makt og dermed politisk undertrykket (Rørbæk & Knudsen, 2017). Det finnes noe saharawisk innslag i Marokkos politikk, men det er veldig begrenset. Dette er fordi det ikke er mulig å delta uten å sverge troskap til kongen (Zunes & Mundy, 2022). Informant J sier at hvis det er saharawier representert, kan de ikke ta opp saker uten at myndighetene gir dem grønt lys. Han mener de blir fortalt hva de skal si, og ikke kan snakke om den saharawiske saken, eller si noe hvis noen de kjenner blir arrestert. Da kan de miste alt (Informant J).

Gerschewski (2013) definerer legitimering som en prosess der man oppnår støtte. Det kan virke som om det marokkanske regimet søker både diffus og spesifikk støtte, slik som både Gerschewski (2013) og Maerz (2020) skriver om. I diffus støtte finnes støtte gjennom bl.a. nasjonalistiske krav. Som vi så i både begrunnelsen bak invasjonen og okkupasjonen, samt talen til Mohammed VI fra 2021, understrekes både det nasjonalistiske og historiske kravet Marokko har til Vest-Sahara. Det virker som om de ønsker å finne diffus støtte blant den marokkanske befolkningen og de saharawiene som ikke er imot okkupasjonsregimet.

Spesifikk støtte handler mer om oppfyllelse av krav som sosial sikkerhet, orden og utvikling. Tilsynelatende søker Marokko spesifikk støtte fra marokkanske bosettere, ved at de presenterer insentiver som gode jobber og liv, null skatt og utvikling for Vest-Sahara.

Moroccans are exempted from taxes, in order for them to go live in Western Sahara, sell their businesses, in resources, our resources are being plundered while our people are left with almost nothing (Informant B).

Det virker som om det er de marokkanske bosetterne som er i fokus for den spesifikke støtten, fordi saharawier, og spesielt saharawiske menneskerettighetsforkjempere, ikke blir tilbudt slike insentiver. Et paradoks er at man under valg ser at Marokko faktisk ønsker at saharawiske menneskerettighetsaktivister skal stemme. Dette er for å få dem til å vise diffus støtte for den marokkanske nasjonalismen. Informant G forteller at Marokko ville feiret om hun deltok i valg, fordi det ville skape propaganda der de kan si til verden: Se på menneskerettighetsforkjemperne, de deltar i valg (Informant G)!

5.2.2 Kollektiv identitet

Vi har dermed sett at Marokko søker etter diffus støtte blant befolkningen. De bruker også begreper og retorikk for å skape en vi-identitet. Flere akademikere har skrevet om hvordan langvarige idésystemer og nasjonalisme, samt jakten på en kollektiv identitet er en legitimeringsstrategi som autokratier stadig bruker (Keremoğlu, Hellmeier & Weidmann, 2022; van Soest & Grauvogel, 2017; Hechter & Vidal-Aparicio, 2011; Kneuer, 2017; Lorch & Bunk, 2017). Marokko legitimerer eget regime ved å utnytte hvor omstridt begrepet "saharawi" er. De argumenterer for at saharawi ikke er en nasjonalitet og dermed ikke kan ha et eget land. Å være marokkansk er en etnisknasjonal identitet, det å være saharawier er ifølge dem en bare marokkansk etnisk minoritetsgruppe (Zunes & Mundy, 2022). Mundy (2012) skriver at Marokko ser på saharawier mer som en geografisk identitet. Informant E mener at saharawi betyr "de som lever i Sahara". De påpeker de andre geografiske stedene saharawier har levd i opp gjennom historien. Derfor mener de at hvis saharawiene skulle få sin egen stat i Marokko, så burde dette også være en problemstilling i Algerie, Mauritania og andre land hvor etniske saharawier befinner seg (Informant E). Ved å gjøre saharawier til en geografisk, etnisk minoritetsgruppe i Marokko, blir marokkansk den overordnede nasjonaliteten og dermed den kollektive identiteten til befolkningen. Dette er mine andre informanter uenige i. Selv om de kan dele samme etnisitet, har de forskjellige behov, ønsker og politiske meninger. Informant J snakker om hvor stolte folket hans er av å være saharawi og mener de fortjener å stemme over selvbestemmelse og selvstendighet. "We are Saharawi, we cannot change it" (Informant J).

Informant E stiller spørsmålet: "Is it ethical and fair for a state to be based on ethnicity? Is it legitimate?" De mener at etnisitet ikke kan være grunnlaget for et land. Norge og samene blir trukket frem som eksempel. Hennes argument er at hvis saharawiene skal ha et eget land, så må samene i Norge også få ha et eget land (Informant E). Informant F ler når hun hører informant E sitt utsagn om at etnisitet ikke kan være grunnlag for et land.

And Morocco is based on what? And Norway is based on what? (...) We didn't invent this problem; this problem was created in Europe. We are entitled to right to self-determination (Informant F).

Hun nevner videre at det er mange land som er basert på etnisitet, språk og kultur (Informant F).

5.2.3 Avledningsmanøvrer og retorikk

Som vi ser, bruker Marokko avledningsmanøvrer og retorikk for å føre diskusjonen ut på et sidespor, som vil gi mindre lys på Marokkos handlinger. En spesifikk avledningsmanøver er å snakke ned Polisario og Algerie. Dette opplevde jeg i møte med informant E. Det blir poengtert at saharawier ble undertrykket i Algerie på 1970-tallet (Informant E). I FNs rapport fra 2021 skrev Sikkerhetsrådet at Marokko i sine brev om egen menneskerettighetssituasjon og økonomisk utvikling i det okkuperte Vest-Sahara også hadde trukket oppmerksomheten til de påståtte menneskerettighetsbruddene mot sivile i flyktningeleirene i Tindeof (FN, 2021b).

Polisario er de som Marokko kritiserer mest. Informant E trekker frem at Polisario bare er et etnisk parti. I Marokko er det bare politiske partier, ingen etniske partier. Ifølge informant E har ikke Polisario frie valg og ingen politiske program. Dette gjør dem ikke-demokratiske. Polisario promoterer etnisk eller rasemessig klarhet i det de står for. Informant E hevder videre at det er verken religiøs, etnisk og politisk frihet i Polisario, og at de har problemer i alle disse sektorene (Informant E). Zunes & Mundy (2022) nevner at Polisario i likhet med Marokko har hatt et problem med autoritærisme. Informant E mener at Marokko har mer frihet enn Polisario og flyktningeleirene i Algerie, fordi de har sett tilfeller der saharawier drar for å besøke leiren og ikke får lov til å komme tilbake. De lar heller ikke internasjonale observatører komme inn i leirene. Polisario har også vært uklare og overvurdert antall saharawier som bor i leirene. Informant E mener også at de fleste saharawiene som bor i leirene, er fra Mauritania og Mali. En siste klage de har om Polisario er språket. På et møte i Bergen der Polisario talte, snakket

Polisario-representanten på spansk, som er et koloniseringspråk. Informant E stiller spørsmålet om hvorfor Polisarios representant ikke snakket engelsk eller arabisk.

Når kritikken blir lagt frem til informant F, svarer hun at Polisario har en kongress med valg hvert femte år. Folk samler seg, og det kommer delegasjoner fra hele verden for å delta i valgene. De har internasjonale observatører som overvåker valgene. Hun nevner at man lett kan søke opp siste kongress og se hvor mange internasjonale gjester som var der. Det understrekes også at hun ikke ønsker å rettferdiggjøre Polisario overfor Marokko, uansett om Marokko anerkjenner dem eller ikke (Informant F).

Of course, they are not going to recognize us, but we recognize ourselves. We don't need the recognition of no one that we exist, we are there, we are part of the conflict, we have representation in almost 200 countries. We are there in every place. We have civil society, we have army, we have institutions, we have a government, we have parliamentarians, and we don't need anyone to recognize us because we recognize ourselves (Informant F).

Et annet poeng fra Marokko er at de mener Polisario ikke representerer saharawiene, og at Polisario er terrorister og separatister. Informant F skjønner ikke hva de skulle separert seg fra: "We have never been a part of Morocco to be separate of". Hvis Polisario ikke representerer saharawiene sier hun: "It's okay, let's go vote. Let Saharawis vote, what they want to do" (Informant F). Dette er ikke Marokko villig til å gjøre, da de nekter å tillate en folkeavstemning der det kan stemmes over deres territorielle suverenitet (Zunes & Mundy, 2022).

5.2.4 Demografisk kolonisering

Som vi så i kapittel 4, har Vest-Sahara blitt utsatt for marokkanisering. Dette har ført til en stor demografisk endring. Zunes & Mundy (2022) forteller at dette gjelder alt fra arkitektur til utdanning, for å gjøre de to territoriene så like som mulig. Marokkanerne er nå den største befolkningsgruppen i Vest-Sahara, og kontrollerer det meste av politikken, samt den lokale økonomien. Det er minst tre marokkanske bosettere for hver saharawi. Omtrent en tredjedel av befolkningen er marokkanske soldater. Man vet ikke hvor mange andre sikkerhetsstyrker som er der, som politi, hemmelig politi og sivile informanter osv. (Zunes & Mundy, 2022). Denne demografiske endringen har ført til det Deutch (2006) kaller fordelingsrettferdighet. Jeg vil se på i hvilken grad sosial ulikhet og materiell fordeling preger Vest-Sahara.

De saharawiske informantene forteller at marokkaniseringen har ført til utfordringer og diskriminering for alle saharawier i utdanning, arbeidsliv og kultur. Informant A påpeker at det er spesielt utfordrende å være minoritet i sitt eget land. Hvis man besøker Vest-Sahara, vil man se flere marokkanere enn saharawier (Informant A). Polisarios representant i New York (informant B) forteller at på grunn av at de er dette, blir saharawier sett på som andrerangsborgere. Ifølge informant B blir de fratatt grunnleggende rettigheter, utdanning og arbeid bare fordi de er saharawi. Informantene forteller også at marokkanerne blir behandlet bedre enn saharawier. Informant B mener arbeidsledigheten blant saharawier er ekstremt høy, og at de lever under dårlige sosioøkonomiske forhold. Dette foregår samtidig som Marokko tilbyr insentiver til marokkanere for å få dem til å flytte til Vest-Sahara (Informant B). Informant F mener saharawiene er fattige i eget land. De opplever mye mishandling og fortsetter å være stille fordi de ikke kan utøve noen rettigheter fritt (Informant F). Det er altså en stor skjevhet mellom marokkanere og saharawier, som igjen skaper en sosial ulikhet. Her snakker informantene om den generelle saharawiske befolkningen i Vest-Sahara.

Informant D forteller at selv fem tiår etter invasjonen er det fortsatt ingen sameksistens mellom saharawier og marokkanere. Ifølge henne snakker de generelt sammen ved at man sier hei til naboene sine, men det er ingen sterke relasjoner mellom dem. Hun forteller videre at saharawier mottar null støtte fra marokkanske bosettere I tillegg har hun hatt dårlige opplevelser med marokkanerne, f.eks. når sivile marokkanere blir med i raids på saharawiske hjem (Informant D). Informant F mener at Vest-Sahara ble druknet i problematiske marokkanske bosettere fra Marokko. Hun sier at det var en straff for marokkanere. Hvis en politimann skaper problemer i Marokko, overføres han til Vest-Sahara. Derfor mener hun at alt det dårlige er samlet i det okkuperte territoriet (Informant F). Andre marokkanske bosettere later som om de er saharawier og representerer saharawiene, slik som vi så under punkt 5.2.1. Informant D forteller at det finnes marokkanske bosettere som kler seg i tradisjonelle saharawiske klær og vifter det marokkanske flagget. Disse blir brukt av Marokko for å vise at saharawier er fornøyde. Hun påpeker at det finnes marokkanere som også sliter under det marokkanske regimet, men at de også er de første som mottar fordeler fra naturressurser, har gode jobber og bedre levevilkår enn saharawiene (Informant D).

Informant J er ikke helt enig med Informant D. Han forklarer at det er to typer marokkanere. De fleste er bosettere som ikke har noe problem med saharawiene. Noen marokkanere sier: "I'm

just here for bread. I have to be here to feed my family, I have nothing against you" (Informant J). Ikke alle bosettere flyttet til Vest-Sahara av egen vilje, men ble ufrivillig overført (Zunes & Mundy, 2022). Informant J mener at de marokkanske bosetterne vet hvordan ting foregår i realiteten, og de forstår at det marokkanske regimet ikke er bra. Ifølge informant J er det en minoritet på ikke mer enn 4-5 % av marokkanske bosettere som er rasistiske mot saharawier. Resten av marokkanere bor blant saharawier uten problemer. Hvis det foregår saharawiske demonstrasjoner, lukker de seg inne i husene og vet at det ikke vil gå utover dem og deres eiendom. Når demonstrasjonen er over, åpner de husene igjen som om ingenting har skjedd (Informant J). Informant J forteller at det nå er til og med noen marokkanere som blir arrestert i saharawiske demonstrasjoner, som blir løslatt etter tortur.

For informant J er det viktig å spre budskapet om at saharawier ikke hater alle marokkanere. Han påpeker at problemet ikke er med det marokkanske folket, men med de marokkanske myndighetene. Politiet er problemet, ikke naboene. Informant J forteller at man i media finner uttalelser der marokkanske myndigheter sier at hvis man er saharawi, er man imot alle marokkanere. Det har blitt skrevet negative artikler om saharawiske menneskerettighetsforkjempere, og Marokko klarer å få marokkanerne til å gå imot saharawiene (Informant J). Informant K forteller også at Marokko prøver å få marokkanere til å gå imot saharawiene. Ifølge informant J er ikke dette sannheten.

Informant D mener at Marokko har splittet opp saharawiske nabolag ved å flytte inn marokkanske bosettere. Saharawier ble spredt utover alle byene, og kastet ut av husene sine. I dag blir de kastet ut med unnskyldningen om at noe skal bygges (Informant D). Informant J er igjen litt uenig i dette og mener at Marokko prøvde å flytte inn marokkanere i saharawiske nabolag for å splitte dem, men de mislyktes. Han forteller at det nå er marokkanerne som har vokst opp i Vest-Sahara. Hvis foreldrene ønsker å flytte tilbake til Marokko, er det flere barn og unge som sier: "Nei, det er her vi hører til" (Informant J).

Marokkaniseringen av Vest-Sahara har skapt en dynamikk man kan kjenne igjen fra kolonialismen. Saharawiene blir okkupert og er en minoritet på grunn av bosetting (Zunes & Mundy, 2022). Funnene viser at marokkaniseringen av Vest-Sahara er en demografisk kolonisering. Dette på bakgrunn av hvordan informantene mine forteller om hvordan saharawier generelt blir marginalisert og opplever sosial ulikhet, samt en urettferdig fordeling av offentlige goder. Saharawier møter diskriminering i utdanning og arbeidsliv, og blir på

mange måter behandlet som andrerangsborgere. Det er interessant at det var representantene fra Polisario som brukte begrepet andrerangsborgere. Det er klart at Polisario har en diskurs når de snakker om saharawier i Vest-Sahara. Det betyr ikke at det er mindre sant, og vi vil se at begrepet passer spesielt godt for saharawiske menneskerettighetsforkjempere i kapittel 6. Når det kommer til sameksistensen mellom marokkanere og saharawier, er det vanskelig å trekke konklusjoner. For noen saharawier fungerer sameksistensen greit, for andre er det mer utfordrende. En av årsakene til at det er utfordrende skal jeg nå undersøke.

Kulturell imperialisme

Deutch (2006) skriver om kulturell imperialisme. Dette handler om at en kultur blir dominerende og minoritetskulturer blir undertrykt. For å få tilgang på viktige ressurser, som utdanning og jobber, må de undertrykte assimileres i den dominerende kulturen (Deutch, 2006). Som vi har etablert tidligere, er saharawiene blitt en minoritet. Den marokkanske kulturen er blitt normen. Informant K forteller om hvordan Marokko systematisk prøver å lage en ny saharawisk kultur (Informant K). Informant J sier at det verste for han er ikke menneskerettighetsbruddene som foregår, men hvordan Marokko går etter den saharawiske kulturen. Han forteller at Marokko forsøker å slå sammen marokkansk og saharawisk kultur sakte, men sikkert, for å viske ut forskjeller. Da kan Marokko om noen tiår spørre om hvor saharawiene er, og de er umulig å finne fordi kulturen har blitt endret (Informant J). Informant K mener at Marokko prøver å hale ut situasjonen, for å kunne integrere kulturene. Som konsekvens av dette, finner man ikke lenger 100 % ren saharawisk kultur (Informant K). "The more time passes; the more is forgotten" (Cultures of Resistance Films, 2020). Marokko anklages for å prøve å fjerne den saharawiske kulturen gjennom diskriminering av språk, navn og gjennom kriminaliseringen av det saharawiske teltet.

Den kulturelle imperialismen finner vi i språket i Vest-Sahara. Saharawier snakker hassaniyyah-arabisk og spansk, mens marokkanere snakker marokkansk-arabisk og fransk. Dette har skapt problemer flere steder, bl.a. i rettssystemet, der politiske fanger har blitt nektet å snakke sin egen dialekt (Zunes & Mundy, 2022). Informant J forteller at saharawier møter språkdiskriminering i utdanningsprosessen, da de må snakke marokkansk-arabisk på skolen (Informant J).

We face discrimination from teachers, from the people, and it cost us a lot of energy and money. So, when you finish your studies, you will not get a job. Especially if you are activist (Informant D).

Ifølge informant J har den kulturelle imperialismen allerede påvirket hassaniyyah-dialekten for saharawiene i det okkuperte territoriet. Dialekten er nå annerledes her enn i flyktingeleirene. Informant J forteller videre at saharawiene i Vest-Sahara stadig blir tvunget til å snakke den marokkansk-arabiske dialekten fordi marokkanerne hevder de ikke forstår hva de sier: "Because the professor is Moroccan. The man in the store, the man in the restaurant, the man in the gas station is Moroccan. The doctor, the teacher, everything" (Informant J). Informant A forteller at den kulturelle imperialismen påvirker navn. Hun sier at det på landsbygda ikke lenger er lov å gi barn saharawiske navn (Informant A). Informant K forteller også at Marokko går etter saharawiske navn: I saharawisk kultur var det før okkupasjonen vanlig å ha et tredje navn. Hun sier at under okkupasjonen kan man bare ha to navn, de må altså velge bort ett av navnene. Resultatet av dette er at det nå er familier der brødre har forskjellige etternavn (Informant K).

En essensiell komponent i saharawisk kultur er telt, kalt haima. Det har historisk sett vært hjemmet deres. Saharawiske nomader bodde og bor i haima (Culture of Resistance Films, 2020). Informant K forteller at haima har vært symbolet på saharawisk kultur. De har brukt det til alle slags hendelser, som feiringer, eller reiser til stranda og ørkenen. "The haima is the house for the Saharawi everywhere. You find the haima, you find the Saharawi" (Informant K). Både informant K og informant A nevner at det ikke har vært lov å sette opp haima i det okkuperte territoriet siden Gdeim Izik i 2010. De forteller at for Marokko ble haima selve symbolet på protestleiren, og at det ikke er lov å sette opp haima verken på stranda eller ørkenen. Hvis en familie setter opp telt 50-60 km utenfor byen, vil det bare etter noen timer dukket opp et marokkansk helikopter som sier at de må fjerne teltet (Informant K; Informant A). Informant A forteller at de i 2011 satte opp haima i andre etasje hos dem, og de fikk besøk av marokkanske myndigheter som sa at de ikke hadde lov til å sette opp teltet, selv inne. Hun sier hun har bevis for at denne ordren kom fra kongens representant (Informant A).

Som vi ser, er det stort samsvar mellom Marokkos praksis i Vest-Sahara og Deutch (2006) sin kategori kulturell imperialisme. Saharawiene blir fratatt viktige elementer av sin kultur på både ulovlige og lovlige måter, og de er redde for å miste både kultur og identitet. Deler av kulturen har allerede endret seg. Dette viser påvirkningen av marokkaniseringen.

5.2.5 Oppsummering

Som funnene mine har vist, bruker Marokko flere forskjellige legitimeringsstrategier for å holde regimet stabilt. Gjennom legitimeringsstrategier og avledningsretorikk og manøvrer prøver Marokko å vise at de er en stabil partner, og at Polisario ikke er til å stole på. Demokrati fremstår som en av Marokkos legitimeringsmetoder i Vest-Sahara. Det viser seg å være store forskjeller mellom tallene informant E presenterer og historien de legger frem, og det resten av informantene forteller. Er det mulig å holde et fritt valg når deler av befolkninger frykter for konsekvensene hvis de ikke stemmer? Saharawiene mangler også betydningsfull representasjon og stemme i prosessen, som ifølge Rørbæk & Knudsen (2017) betyr at de er politisk undertrykket. I tillegg kommer poenget om at det marokkanske politiske systemet i Vest-Sahara er ulovlig, fordi de som okkupasjonsmakt ikke har lov til å holde valg. Dette er politisk undertrykkelse på et høyere nivå. I diskusjonen om hva en saharawi er og jakten på en kollektiv identitet, ser vi igjen hvordan det fremstår som en avledningsmanøvrer. Hvis debatten går ut på hva en saharawi er, og begrepet blir sett på som en minoritetsgruppe, blir det mindre fokus på okkupasjonen og en større legitimering av annekteringen. Funnene mine peker mot at Marokko ikke har lyktes med å finne eller skape en kollektiv identitet i Vest-Sahara. Saharawiene, spesielt de saharawiske menneskerettighetsforkjemperne, tviholder på sin etnisknasjonale identitet og retten til selvbestemmelse. På grunn av dette blir livene til saharawiske menneskerettighetsforkjempere utfordrende.

5.3 Verdens største fengsel?

Maktmisbruk og undertrykkelse er en dyr strategi og krever omfattende ressurser, så autokratier kan velge å bruke legitimeringsstrategier i stedet (Gerschewski, 2013; Gerschewski, 2018). Likevel fortsetter det et maktmisbruk i Vest-Sahara parallelt med dette. Dette skal undersøkes nærmere. Jeg vil se på hvorfor både forskere og flere av informantene mine kaller Marokko en militærstat, og verdens største fengsel (San Martin & Allen, 2007; Informant B; Informant F). Den territorielle kontrollen i Vest-Sahara vil bli belyst, både eksternt grensekontroll og intern bevegelseskontroll. Jeg vil se på overvåkning og informasjonsblokaden, samt kontrollen over menneskerettighetssituasjonen. Med hensyn til sikkerhetssituasjonen vil jeg også se på straffefrihet blant marokkanske sikkerhetsstyrker.

Ifølge Marokko er sikkerhetssituasjonen i Vest-Sahara helt normal. På spørsmål om sikkerheten i Vest-Sahara, svarer den informant E at de nylig dro til Dahkla på ferie, og at de ikke ville ha gjort dette hvis det ikke var trygt. Den eneste faren finnes ved den militære muren (Informant F). Den normale sikkerhetssituasjonen innebærer en stor tilstedeværelse av hundretusenvise av militære og politi i Vest-Sahara. Dette inkluderer også etterretning og hemmelig politi. Alt dette fører til en informasjonsblokkade (Zunes & Mundy, 2022; Fišera, 2017; Hagen & Pfeifer, 2018). Informant D mener at Marokko har pålagt både en militærblokkade og en medieblokkade i Vest-Sahara over lang tid. Ifølge informantene er det okkuperte territoriet strengt kontrollert, og ingenting kommer inn eller ut uten at Marokko har oversikt over det. Siden Vest-Sahara i praksis er stengt for journalister, forskere og utlendinger generelt, er det vanskelig å finne pålitelige data. De få som får komme seg inn, blir konstant overvåket av marokkansk etterretning (Porges & Leuprecht, 2016; Zunes & Mundy, 2022). Det skaper en anstrengt atmosfære for de som besøker Vest-Sahara, men saharawiske aktivister er alltid ekstremt imøtekommende overfor støttespillere eller eksterne observatører (Democracy Now, 2020; Fernández-Molina, 2015). Informant B forteller at det stadig er individer som blir utvist fra Vest-Sahara, fra bl.a. Norge, fordi de ønsker å kommunisere med saharawier om hva som skjer på bakken. Informant I sier at også organisasjoner ofte sender personer som kan være vitner til situasjonen, men Marokko ønsker ikke dette og utviser dem.

Marokko kontrollerer ikke bare bevegelsene til utlendinger, men også Vest-Saharas befolkning. Zunes & Mundy (2022) skriver at saharawiske menneskerettighetsaktivister er under omfattende overvåkning og intens sikkerhetskontroll. Mine informanter forteller at overvåkingen og den militære overlegenheten fører til store begrensninger for saharawier, spesielt for saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Informant D forteller at Vest-Sahara er full av sjekkpunkter, og informant C sier at det er utfordrende for saharawiske menneskerettighetsforkjempere å bevege seg rundt i Vest-Sahara på grunn av dette. Det er også tilstedeværelse av politi på hvert gatehjørne (Informant D; Informant C). Informant I sier at det bare finnes sjekkpunkter i Vest-Sahara, det er ingen i Marokko. Ifølge informant C er det sjekkpunkter i byene, men også mellom byene. Marokko bruker sjekkpunktene i byene til å sperre av områder når de ønsker. Dette vil vi se mer av i punkt 6.3.3.

Informant J, som oversetter intervjuet med informant K, forteller at marokkanske sikkerhetsstyrker også bruker beleiring av hus for å forhindre bevegelse, spesielt under store hendelser (Informant J). Det andre planlagte intervjuet med informant K måtte utsettes fordi

huset hennes ble beleiret den dagen, fordi det skulle spilles en fotballkamp i den arabiske ligaen. Informant J fortsetter med å fortelle at hver gang det er en fotballkamp eller lignende, blir byene stengt ned og all bevegelse blokkeres. Dette gjøres i tilfelle saharawiene vil gjøre noe (Informant J). Informant B sier at når FN har kommet på besøk tidligere, har Marokko kontrollert saharawiske menneskerettighetsforkjempere ved å stramme inn sjekkpunktene, slik at de ikke kan møte FN-representantene for å snakke om situasjonen (Informant B).

Når det gjelder sjekkpunkter mellom byene, trekker informant D trekker frem et eksempel for å beskrive situasjonen: Det er omtrent 500 km mellom El-Aaiún og Dhakla, og det er 13 sjekkpunkter mellom disse (Informant D). Informant C forteller at man som saharawi må fremlegge legitimasjon når man reiser gjennom sjekkpunktene. Hvis politimannen kjenner personen igjen som aktivist, kan de forhindre reisen (Informant C). Informant K støtter opp under dette og sier at som menneskerettighetsforkjemper får de som regel ikke lov til å reise (Informant K) Informant A sier at de derfor ofte må finne hemmelige måter å reise på, fordi den lovlige måten ikke er mulig. Når informant C beskriver saharawienes daglige liv i Vest-Sahara, forteller hun at de lever i et territorium som per definisjon er en militærstat. Hun begrunner denne definisjonen med at antall militære, politi og etterretning er høyere enn antall sivile. Det er også fordi det er begrenset bevegelse og saharawier ikke kan reise fritt mellom byer og naboland (Informant C).

Informant H forteller det også er stor kontroll over hvilke varer som kommer inn og ut av Vest-Sahara. Hun sier Marokko lar noen varer slippe gjennom grensene hvis det gagnar dem. Ifølge informant H har importen av narkotika ført til ødeleggende konsekvenser for unge saharawier. Det er et stort problem med stoffmisbruk. Narkotiske stoffer blir solgt utenfor skolene. Hun forteller at saharawier sier at de narkotiske stoffene kommer inn i Vest-Sahara fordi Marokko bringer dem inn. De kontrollerer alt som kommer ut og inn av territoriet: "And it's really just an attempt to finish them off in a way and have them sort and sit there almost braindead, and not think about the fact that they are under occupation" (Informant H).

Denne kontrollen og overvåkingen vi nå har sett, kan bli påvirket av eksterne faktorer. Informant G forteller at hver gang det skjer noe som ikke går Marokkos vei internasjonalt, går det utover saharawiene i det okkuperte territoriet, spesielt for menneskerettighetsforkjemperne. President Donald Trump sin anerkjennelse av Marokkos suverenitet over Vest-Sahara gikk også negativt utover saharawiene. Hun sier at slike hendelser fører til mer overvåking, mer

forfølgelse, mer represalier mot saharawier generelt og menneskerettighetsforkjemperne: "Always a bad reaction against the saharawi" (Informant G).

5.3.1 Den militære muren

Som vi har sett, kontrollerer Marokko hele Vest-Sahara gjennom sjekkpunkter og vilkårlige beleiringer. Den interne kontrollen fører til begrenset mobilitet. Når det kommer til ekstern grensekontroll, er den militære muren i Vest-Sahara viktig. Som vi så i kapittel 4, er denne muren verdens nest lengste mur. Informant E nevner at den eneste sikkerhetsfaren i Vest-Sahara er ved muren. Dette er på grunn av det er blitt lagt ut miner langs muren, som gjør området utrygt. De hevder at det er Polisario som har lagt ut disse. Ifølge dem har de måtte flytte på folk for å beskytte dem, da flere eksplosjoner har ført til at folk har måttet amputere kroppsdeler. Informant E forteller at Marokko prøver å fjerne minene. Mine andre informanter nevner imidlertid at det er Marokko som har lagt ut minene og gjort området utrygt. Med millioner av miner lagt ut, er det nå blitt verdens største minefelt. Informantene forteller at dette har påvirket saharawienes nomadiske liv. De informerer om at det er saharawier fra bl.a. flyktningeleirene som rydder miner. Situasjonen er farlig og uforutsigbar fordi regnet gjør at minene flytter på seg (Informant B; Informant D; Informant F).

Informant A den militære muren: "Wall of Shame". Dette gjør hun i likhet med andre saharawiene (Allen, 2016). Informant D mener at den militære muren er en stor forbrytelse mot menneskeheten. Hun sier at muren gir Marokko muligheten til å kontrollere folk i stadig økende grad, ved å kontrollere bevegelsene og kutte relasjonene mellom familier (Informant D). Informant B kaller det for en separasjonsmur, fordi den splitter både landet og saharawiske familier. Han forteller videre at muren har vært med på å transformere Vest-Sahara til det største fengselet i verden. Selv om grensene er mer åpne enn de var før, er reising fortsatt en stor utfordring for saharawier, og da spesielt for menneskerettighetsforkjempere (Informant B).

Informant D forteller at kontrollen har blitt verre under COVID-19. Ifølge informant H, hadde ikke Vest-Sahara noen tilfeller av COVID-19 i begynnelsen. Men mens verden stengte ned, fortsatte Marokko å flytte marokkanske arbeidere fra byer med høye nivåer av COVID-19 ned til det okkuperte territoriet. Informant H mener at det var slik pandemien eksploderte i Vest-Sahara. Informant I sier det slik: "They don't care about spreading COVID among the Saharawi". Informant D forteller at pandemien har gitt Marokko en stor unnskyldning til å legge mer og mer press på saharawiske sivile i det okkuperte territoriet. Marokkanske myndigheter

kan komme med nye tiltak, stenge ned byen når de vil, og sette folk i karantene. Hun forteller videre at Marokko også begrenser saharawiske bevegelser i gatene, og derved også aktivisme og demonstrasjoner. Ifølge informant D begynte Marokko å bruke en ny strategi under pandemien, som var å isolere hver aktivist for seg selv: "Now we cannot meet each other". Pandemien har dermed ført til at menneskerettighetssituasjonen har blitt mer skjult.

5.3.2 Menneskerettighetssituasjonen

Marokko har et egen nasjonalt menneskerettighetsråd, og de har tidligere hatt punktlig besøk fra Office of the UNs High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (Khakee, 2014). Informant E mener at menneskerettighetssituasjonen i Vest-Sahara er helt normal, og at sakene som blir trukket frem i media er konstruert av Polisario. De forteller at de overvåker menneskerettighetssituasjonen gjennom det selvstendige menneskerettighetsrådet. Innbyggerne sender inn klager og organisasjonen kan selv ta opp saker. Det legges frem flere punkter for å vise hva slags arbeid organisasjonen gjør, at det finnes tre delegasjoner i Sahara. I 2020 fikk organisasjonen inn 187 klager. 66 % av disse kom fra fanger i fengslene, og 35 % var bekymret over sosiale og økonomiske rettigheter – og var relaterte til mat og COVID-19. Det trekkes frem at på grunn av klager fra fengslene, har det vært 152 besøk av organisasjonen og 116 medisinske kontroller (Informant E). De sier at 158 demonstrasjoner ble observert av menneskerettighetsorganisasjonen for å sikre at de var fredelige, og de hadde 59 promoteringsøkter av menneskerettigheter i Sahara. Øktene tok for seg temaer som bl.a. vold mot kvinner. Det foregikk også økter inne i fengslene. Det siste punktet informant E tar opp, er at de har et miljøforbund i El-Aaiún som ser på hvordan ørkenen utvider seg og planter trær (Informant E).

Informant H nevner at hun har hørt at det marokkanske menneskerettighetsrådet har gjort noe anstendig arbeid i Marokko, men at organisasjonen ikke hjelper saharawiene i Vest-Sahara. Ifølge informant H har noen har klagd dit før, men sakene har aldri ført noe sted. De skjønnte også at de hjelper Marokko hvis de klager. Da legitimerer de organisasjonen, og Marokko kan si: "Se, vi har alle disse sakene." Ifølge informant H er nasjonale organisasjoner underlagt det marokkanske monarkiet, som vil dermed si at det er en mangel på selvstendighet. Hun forteller videre at saharawienes egne organisasjoner er definert som ulovlige, og dette gjør at det eneste valget de har er det internasjonale rettssystemet. Dette er utfordrende (Informant H). Ifølge informant I brukes det såkalte nasjonale menneskerettighetsrådet til å lage propaganda. Han mener at hvis man vil kaste bort tiden sin med å klage til det marokkanske nasjonale rådet, vil

Marokko late som de arresterer folk på bakgrunn av klagen, og så kaste den bort. Det viktigste poenget han drar frem, er at han ikke mener er riktig å skulle klage til en marokkansk domstol. Marokko har verken rett eller suverenitet i Vest-Sahara til å ta for seg disse klagene. Han mener at klagene må gå til FN, som må fortsette sitt ansvar overfor det saharawiske folket (Informant I).

Som vi så i kapittel 4, har ikke MINURSO en menneskerettighetsovervåkningsmekanisme, og det finnes ingen mulighet for internasjonale organisasjoner å få tilgang til Vest-Sahara slik at de kan rapportere menneskerettighetsbrudd. Khakee (2014) skriver at det er to grunner til at marokkanske myndigheter ikke ønsker en internasjonal menneskerettighetsovervåkningsmekanisme. Den første er at Marokko ikke ønsker å at det skal være noen tvil rundt deres territorielle suverenitet over Vest-Sahara. De mener at MINURSO teknisk sett er et våpenhvileovervåkningsoppdrag, og disse pleier ikke å inkludere en slik mekanisme. En menneskerettighetsovervåkning brukes også kun i stater som ikke selv kan sikre respekt for menneskerettighetene. Den andre grunnen er at Marokko mener diskursen om menneskerettighetsovervåkning blir brukt mot dem og er blitt politisert (Khakee, 2014). Marokko mener at de selv klarer å håndtere menneskerettighetssituasjonen. En viktig del av dette er at de som utfører menneskerettighetsbrudd blir holdt ansvarlige og straffet.

Informant C forteller at Marokko flere ganger har blitt kritisert for menneskerettighetsbrudd. Tidlig på 2000-tallet gjorde de en gjennomgang av rettsaker med anklager om brudd, men informant C er ikke kjent med at noen saharawier faktisk ble løslatt på grunn av det. Hun er heller ikke kjent med at Marokko har bedret seg eller iverksatt noen etterforskning. De fortsetter å ha en kultur der politimenn kan utsette en person for tortur uten å være redd for å bli forfulgt for det, eller få noe som helst konsekvenser (Informant C). Informant C forteller videre at når det kommer til etterforskning av politimenn som har torturert et annet menneske, vil ikke en person utsatt for tortur få beskyttelse i de nasjonale mekanismene. Hun sier videre at man kan gå til det internasjonale nivået, men da er det opp til staten selv å iverksette avgjørelse, som i dette tilfellet er okkupasjonsmakten. Ifølge informant C blir ikke marokkanske sikkerhetsstyrker som bruker tortur holdt ansvarlig for menneskerettighetsbruddene, og denne mangelen på ansvarlighet fører til frykt i samfunnet og til grovere og grovere brudd. Sultana Khaya er i ulovlig husarrest, og har opplevd å bli torturert og utsatt for overgrep i eget hjem. Informant C forteller at mennene som er ansvarlig for disse menneskerettighetsbruddene ikke blir straffet, og står fortsatt vakt utenfor huset.

You could say that generally speaking there is total impunity, no one has gone to prison, no one has been tried, nothing has happened in Morocco in regard to Western Sahara with anyone who has committed a human rights violation (Informant H).

Informant H sier at saharawiene ikke kan henvende seg til de lokale domstolene. Først og fremst fordi de ikke anerkjenner deres legitimitet, men også fordi det er til ingen nytte da de ikke blir hørt. Skal de gå til politiet eller statsadvokaten for å rapportere politiet? Informant H mener at alle saharawier vet at det ikke fungerer. Internasjonale hendelser gjør det enda vanskeligere. President Trump sin anerkjennelse av Marokkos suverenitet over Vest-Sahara var ekstremt bekymringsfull og opprørende, ifølge informant H. Den kom rett etter fornyelsen av konflikten. Informant H sier at hvis det var mye straffefrihet før, ville det bli enda verre etter dette. Informant F mener at situasjonen bare blir verre. Uten internasjonale observatører, og uten tillatelse til FN å overvåke og rapportere fra situasjonen, fortsetter brudd å bli begått i forhold til straffefrihet (Informant F).

5.3.3 Oppsummering

Mine hovedfunn med hensyn til sikkerhetssituasjonen i Vest-Sahara er at Marokko ikke bare bruker legitimeringsstrategier i Vest-Sahara, men også bruker makt i høyeste grad. Maktmisbruket fører til en overveldende kontroll over det okkuperte territoriet der saharawienes, og spesielt saharawiske menneskerettighetsforkjemperes bevegelsesfrihet blir sterkt begrenset. Militæret og politiet er tett sammenvevd i alle deler av samfunnet, og størrelsen på dette sikkerhetsapparatet tilsier at Vest-Sahara er en militærstat. Den militære muren er ikke bare en fysisk mur, men også et symbol på okkupasjonen. De marokkanske sjekkpunktene og grensekontrollen kan velge å ikke slippe saharawier forbi. Selv om det er mulig å reise nå, er det bare når Marokko tillater dem. Det er på bakgrunn av dette forskere trekker konklusjonen om at Vest-Sahara er et stort fengsel (San Martin & Allen, 2007). Denne konklusjonen støttes også av kontrollen av informasjon. Denne informasjonsblokaden fører til at menneskerettighetsbrudd foregår urapportert. Menneskerettighetssituasjonen trenger andre overvåkningsmekanismer slik at de som utfører brudd blir holdt ansvarlig og straffet.

5.4 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg sett på Vest-Saharas status og hvilke legitimerings- og kontrollstrategier Marokko bruker i det okkuperte territoriet. Målet til Marokko er at regimet deres blir legitimert, mens kontrollmetodene er tiltakene de bruker for å oppnå dette. De hevder at Vest-Sahara er helt avkolonisert og en fullverdig integrert del av Marokko. Mine funn har derimot vist at Vest-Sahara ifølge internasjonal lov er en okkupert koloni. Likevel fortsetter Marokko å bruke legitimeringsstrategier for å sikre langsiktig og stabil kontroll i det okkuperte territoriet. Først og fremst bruker de demokrati. Her søker de lydighet og støtte fra befolkningen i Vest-Sahara, inkludert saharawiene. Selv hevder Marokko at valgene deres er frie, men valgene er imidlertid definert som ulovlige i henhold til internasjonal lov. De må ha suverenitet over Vest-Sahara før de kan holde lovlige valg. Funnene viser også at saharawier er redde for konsekvensene hvis de ikke stemmer, mens mange nekter å stemme nettopp fordi valget er ulovlig. Marokko har transformert Vest-Sahara til en militærstat, og kontrollerer både bevegelse og informasjon til befolkningen og informasjonsblokaden. Marokko bruker ikke bare fysisk territoriell kontroll for å påvirke saharawienes liv, de påvirker også indirekte gjennom strategier som å la narkotika komme inn i territoriet. I tillegg har marokkanske myndigheter brukt demografisk kolonisering for å viske ut kulturforskjeller.

Det er altså en uforenlig maktkamp og en debatt med to motstridende perspektiver. De empiriske funnene viser at det er mangel på samsvar mellom det Marokko hevder at de gjør, og det de faktisk gjør. Marokko vinner foreløpig kampen om Vest-Sahara. De bruker både legitimerings- og kontrollstrategier på bekostning av saharawiene. Det er på bakgrunn av funnene mulig å vurdere situasjonen som en pågående moderne kolonisering av Vest-Sahara. For Marokko er det en kamp om å holde på Vest-Sahara, for saharawiene er det en kamp om fundamentale rettigheter og overlevelse. Alt i alt har Marokkos kontrollstrategier lyktes, i og med at Vest-Sahara får lite internasjonal oppmerksomhet og okkupasjonen fortsetter. For saharawiene betyr dette et liv fullt av menneskerettighetsbrudd og undertrykkelse.

6 Undertrykkelsen

Vest-Sahara er et lite territorium og saharawiene er et lite folk. Konflikten påvirker derfor relativt få, men det betyr ikke at konflikten er mindre viktig. Alle mennesker fortjener å leve i fred og med grunnleggende rettigheter. Ifølge Marokko er det slik innbyggerne i Vest-Sahara lever, men informantene mine illustrerer det motsatte av dette. Informant F forteller: "On the ground, our people feel threatened in every moment. They are not safe in their own land".

Gerschewski (2013) og Maerz (2020) trekker frem undertrykkelse i strategi for å stabilisere og opprettholde et autoritært regime. Ifølge Levitsky & Way (referert i Hill, 2019) er tvangskapasiteten til autoritære regimer essensiell for langvarighet og stabilitet. Vi har allerede sett hvordan Marokko bruker legitimeringsstrategier for å stabilisere regimet i Vest-Sahara og opprettholde okkupasjonen, nå skal jeg se på undertrykkelsesstrategier. Vi så at Marokko synes å vinne kampen om territoriet, og at kontrollmekanismene er så strenge at det fører til menneskerettighetsbrudd og dermed også undertrykkelse. I dette kapittelet skal jeg belyse dette ved å fokusere på saharawiske menneskerettighetsforkjempere og deres opplevelser. Jeg skal svare på problemstillingen: "På hvilke måter blir saharawiske menneskerettighetsforkjempere undertrykket?" Jeg ønsker å se på omfanget av undertrykkelse blant saharawier i Vest-Sahara. Selv om de også opplever sosial urettferdighet og diskriminering i andre deler av livene sine, vil fokuset være på fundamentale rettigheter og friheter.

Jeg vil kort se på undertrykkelsen det saharawiske folket har opplevd tidligere, før jeg tar for meg den nåværende situasjonen. Gerschewski (2013) deler undertrykkelse opp i høy og lav intensitetstvang. I nyere tid, er det undertrykkelse av lav intensitet som blir mest forsket på, der undertrykkelse blir en del av statssystemet. Dette gjelder ofte sivile og politiske rettigheter. Undertrykkelse av høy intensitet tar for seg brudd på det Maerz (2020) kaller fysiske integritetsrettigheter. Jeg baserer meg på Maerz' (2020) arbeid, hvor undertrykkelse deles mellom politiske og sivile rettigheter, og fysiske integritetsrettigheter. Jeg vil kalle sistnevnte voldelig undertrykkelse. Jeg vil starte analysen med å fokusere på saharawienes begrensinger med hensyn til grunnleggende menneskerettigheter som ytringsfrihet, forsamlingsfrihet og bevegelsesfrihet. Jeg vil også se på retten til personvern og overvåkning. Som vi vil se, fører rettighetsbrudd, og overvåkning ofte til ulike former for voldelig undertrykkelse. Videre vil jeg derfor undersøke volden saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever. Deretter vil jeg

se på andre undertrykkelsesformer de bli utsatt for: vilkårlige arrestasjoner, fengslinger, og politiske fanger.

Jeg vil i analysen først og fremst fokusere på saharawiske aktivister, journalister og menneskerettighetsforkjempere, da det er dette de saharawiske informantene mine er. Det er etter min erfaring disse som opplever den største undertrykkelsen. Jeg vil likevel se på forskjellene mellom vanlige saharawier og menneskerettighetsforkjempere, samt ulikheter mellom menn og kvinner. Informantene mine brukte ofte begrepet militante da de snakket om saharawier og deres kamp. Informant J forklarer at dette ikke på noen som helst måte betyr militære, men at det er et begrep som henger igjen fra 1960-1970-tallet. Ordet militant betyr i denne sammenhengen noen som forsvarer den saharawiske saken, kjemper for noe, og deltar i demonstrasjoner (Informant J). Informant K forteller at militante i denne sammenhengen er personer som har tro på saharawienes rett på selvbestemmelse, og som vil delta på den måten de har makt til, for å vise Marokko at det finnes en stemme i det okkuperte territoriet som ønsker selvbestemmelse og selvstendighet. Men de har kanskje ikke mulighet til å f.eks. kontakte internasjonale organisasjoner. Menneskerettighetsforkjempere dekker menneskerettighetsbruddene og sender videoer og rapporter videre til internasjonale organisasjoner (Informant K). Jeg vil likevel bruke menneskerettighetsforkjempere som samlebegrep for alle disse, selv om jeg også vil nevne militante, journalister og aktivister da dette er begrepene informantene brukte. I min forståelse er slik at de alle kjemper for menneskerettighetene og retten til selvbestemmelse på hver sine måter.

6.1 Tidligere undertrykkelse

I tiden etter den grønne marsjen i 1975 ble saharawier angrepet og bortført (Drury, 2020). Faren til informant I ble bortført drept sammen med sine tre brødre og to fettere da han bare var to år gammel. De vet fortsatt ikke hvor kroppen hans er (Informant I). Familien til informant I var langt fra de eneste som opplevde dette. Menn ble arrestert og bortført av sivilkleddede menn når som helst på døgnet. Politiske fanger opplevde grusomme forhold, tortur, overgrep og i noen tilfeller henrettelse, både i vanlige og hemmelige fengsel. Bortføringer, samt vilkårlige arrestasjoner var en del av det daglige livet til saharawiene (Zunes & Mundy, 2022; Arnoso, Beristain & Hidalgo, 2014). Livet etter bortføringene var vanskelig for de som ble løslatt. De hadde klare tegn på tortur og psykologiske arr, og ble trakassert av sikkerhetsstyrker. De opplevde harde restriksjoner på bevegelighet. I noen tilfeller ble de arrestert og bortført igjen

(Zunes & Mundy, 2022). Informant I sine venner ble arrestert og forsvant, og det er fortsatt mange som er savnet. Han sier at de har akseptert at fedrene deres er drept, alt de ønsker er å vite hvor de er begravet. Men Marokko gir ikke ut denne informasjon, ifølge informant I. Han sier at den brutale behandlingen saharawier opplevde påvirker dem fortsatt i dag: "We are still struggling" (Informant I).

Zunes & Mundy (2022) forteller at saharawier ble både bortført og løslatt vilkårlig under krigen. Det blir aldri forklart hvorfor noen ble løslatt og andre ikke. På 1990-tallet, etter krigen, så man en nedgang i bortføringer, mens vilkårlige arrestasjoner og fengsling fortsatte. Kong Hassan II fortsatte å nekte for alvorlige menneskerettighetsbrudd frem til sin død (Zunes & Mundy, 2022). I 1999, med ny konge, reklamerte Marokko for demokrati og menneskerettigheter. Informant K forteller at militante saharawier ønsket å utnytte muligheten, og startet å jobbe for menneskerettigheter. Hun sier de fant fort ut at dette bare var propaganda. Ifølge informant K, ble situasjonen på mange måter verre. Før hadde forfølgelsen vært gjemt, som f.eks. bortføringer, men etter 1999 har forfølgelsen skjedd i offentligheten. De ble nå angrepet og trakassert i gatene, og under demonstrasjoner (Informant K). Dette så man bl.a. under protestene i 2005. Informant G deltok i disse, og var en del av de fredelige demonstrasjonene i gatene. Hun forteller at konsekvensene for å delta var at politiet torturerte, overfalt og arresterte dem, og hjemmene deres ble raidet (Informant G).

Som vi så i kapittel 4, utviklet protestleiren Gdeim Izik seg i 2010 (Porges & Leuprecht, 2016). Når informant E forteller om det som skjedde rundt Gdeim Izik, forteller de at det først var folk og familier som samlet seg. De var i konflikt med kommunen, og familiene ønsket å få jordstykker gratis. Så kom politiske aktivister inn i bildet og lagde problemer. Informant E hevder at politiet kom ubevæpnet til leiren og 11 ble drept, og at ingen ble drept på den andre siden. De mener at disse marokkanerne ble slaktet. Det blir også nevnt at det var bilder av saharawier som urinerte på døde politifolk i ettertid. Folk ble arrestert og dømt til 30 år i fengsel, og informant E gjør det klart at de mener dette var langt fra nok (Informant E). Saharawiene har for det meste fokusert på fredelige demonstrasjoner, men det finnes tilfeller der de tar igjen (Zunes & Mundy, 2022). Dette så man under oppløsningen av Gdeim Izik.

8. november ble protestleiren jevnet med jorden. Det ble et voldelig opprør etter dette, som var veldig ulikt saharawiene. Man så en ny generasjon av unge som hadde vokst seg sinte og utålmodige. Protestene og de voldelige forstyrrelsene som fulgte var større og mer intenst enn

noensinne (Zunes & Mundy, 2022). Porges & Leuprecht (2016) skriver det samme som informant E sier, at 11 marokkanske menn fra sikkerhetsstyrkene døde. Fernández-Molina (2015) skriver at det de at 13 som døde i opptøyene, var 11 av dem marokkansk politi. Det er altså forskjellige meninger og beretninger. Det som er sikkert, er at det oppstod vandalisme og vold mellom marokkanere og saharawiene i opptøyene. Den skjøre sameksistensen dem imellom så ut til å være brutt (Fernández-Molina, 2015). Som informant E nevner, var det en video av en demonstrant som så ut til å urinere på den døde kroppen av en soldat (Porges & Leuprecht, 2016). I dette tilfellet var ikke saharawiene uskyldige og fredelige. Informant H forteller at Gdeim Izik viste hvordan tusenvis av saharawiene var lei. Det at så mange var villig å risikere alt for å organisere protesten og bo der i en måned, viser hvor utbredt den daglige elendigheten var under okkupasjon (Informant H).

Saharawiene har altså levd gjennom flere tiår med systematisk undertrykkelse. Det var mindre synlig før, og visse opplevelser var verre, men det har ikke bedret seg i stor grad siden våpenhvilen i 1991. Det er fortsatt saharawier som sliter psykisk etter bortføringer og tortur, og familier som fortsatt ikke vet hvor savnede familiemedlemmer er. Undertrykkelsen har gjort det vanskelig for saharawiene å vise sin misnøye og ønske for rettigheter, men de har likevel klart å gjøre det tre ganger, i 1999, 2005 og 2010. Saharawiske menneskerettighetsforkjempere fortsetter å kjempe for retten til selvbestemmelse den dag i dag.

6.2 Dagens undertrykkelse

Marokko har ratifisert flere internasjonale menneskerettighetstraktater som forplikter dem til å respektere, beskytte og opprettholde menneskerettighetene. Marokko har ratifisert *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, samt *UN Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*. Sistnevnte er bindende og gjør at nettopp tortur og annen mishandling er forbudt (Amnesty International, 2021). Marokko er eneste medlem av AU som ikke har ratifisert menneskerettighetstraktaten i organisasjonen (AU, 2017). Den marokkanske nasjonale loven opprettholder forpliktelsene til tider, men håndheves ikke hele tiden. Det er viktig å påpeke at flere artikler i den marokkanske straffeloven er i strid med de forpliktelsene som Marokko har gjort i menneskerettighetstraktatene (Amnesty International, 2021). Ifølge informant E nyter alle innbyggere i Vest-Sahara alle menneskerettigheter og likhet foran loven. Som vi så i kapittel 5, mener de at de fleste saharawiene er enige med Marokko fordi de velger å bo i territoriet. De mener også at

menneskerettighetssituasjonen i Vest-Sahara helt normal, og hevder det er Polisario som konstruerer bestemte saker (informant E).

Informantene mine forteller derimot en helt annet historie. Informant C mener at menneskerettighetsbrudd er iboende i den saharawiske saken (Informant C). Informant I sier at det foregår en systematisk undertrykkelse hver eneste dag i Vest-Sahara (Informant I). Informant B forteller at saharawiene rapporterer om undertrykkelse, menneskerettighetsbrudd og diskriminering i henhold til marokkansk lov. Han nevner at HRW, Front Line Defenders, og til og med AU, dokumenterer Marokkos grusomheter mot saharawiske sivile, spesielt menneskerettighetsaktivister, forsvarere, journalister og bloggere (Informant B). Dette vil si at menneskerettighetsorganisasjoner rapporterer om situasjonen og støtter opp under saharawiske historier.

Vi finner enkeltsaker og rapporter om menneskerettighetsbrudd hos blant annet Amnesty International, Human Rights Watch (HRW), Front Line Defenders og Reporters Without Borders. Disse internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner viser hvor omstridt konflikten er gjennom nettsidene. Menneskerettighetsorganisasjoner deler menneskerettighetsbrudd opp i land på nettsidene sin, der hvert land får sin egen side. Hos Amnesty International, HRW og Reporters Without Borders er Vest-Sahara sammen med Marokko på nettsidene, det er bare på Front Line Defenders at Vest-Sahara får en egen side. Dermed blir menneskerettighetsbrudd som rapporteres i Vest-Sahara blandet sammen med bruddene som foregår i Marokko. Dette blir spesielt synlig i årsrapportene fra Amnesty International. Her smelter menneskerettighetsbruddene i Vest-Sahara sammen med bruddene fra Marokko. Det er ikke et tydelig skille mellom hvilke brudd som foregår hvor. I rapporten fra 2021 finner man ingenting om brudd på bevegelsesfrihet i Vest-Sahara eller noe spesifikt om kvinner (Amnesty International, 2022). Slike små detaljer motarbeider ikke bare internasjonal lov, men støtter opp under okkupasjonen ved å ikke tydelig skille mellom hvilke menneskerettighetsbrudd som foregår i okkupasjonsmakten og hvilke som foregår i det okkuperte territoriet. FN har gjort det tydelig gjennom resolusjoner at Vest-Sahara er under okkupasjon og ikke en del av Marokko. Så hvorfor blir menneskerettighetsbruddene i territoriet blandet sammen med bruddene i Marokko? Dette gir mindre plass og viktighet, til undertrykkelsen som saharawiene opplever.

Informant F mener at alle rettigheter til saharawiene har blitt brutt. Alt fra retten til et verdig liv, til retten til et liv fri for forfølgelse, trakassering og tortur. Hun sier de ikke kan demonstrere,

samle seg og har ikke ytringsfrihet. De blir truet i egne hjem, og mange har blitt utsatt for bortføringer, tortur og fengsling. Informant F forteller at alt dette skjer fordi de blir sett på som en trussel for den marokkanske okkupasjon hvis de uttrykker ønske om frihet og støtte for retten til selvbestemmelse offentlig. Informant B forteller at alle typer av fysisk og psykisk vold foregår nesten daglig, og at det har økt siden våpenhvilen ble brutt.

Informant C sier seg enig, og forteller at situasjonen i Vest-Sahara i dag er preget av at våpenhvilen brøt sammen. Ifølge henne så man demonstrasjoner i gatene de første dagene, og deretter høy grad av politivold og hus som ble raidet. Unge saharawier som ikke er aktivister ble arrestert og torturert. Hun trekker frem at man så barn helt ned til 8-12 års alderen bli arrestert, torturert og utsatt for seksuell vold. Informant C sier at budskapet i de følgende dagene var: Hvis du tør å si at du støtter retten til selvbestemmelse, vil det gå utover deg og familien din. Hun nevner at ytringsfriheten, demonstrasjonsfriheten og bevegelsesfriheten ble desto mer kneblet fordi det ble skapt frykt i samfunnet (Informant C). Informant J sier at de ikke ønsket å gå tilbake til krig, men: "In 30 years, the Saharawi people waited for independence that they said would only take six months. Six months turned into 30 years" (Informant J).

6.3 Undertrykkelse av politiske og sivile rettigheter

I Marokko finner vi brudd på politiske og sivile rettigheter: Ytringsfrihet, forsamlingsfrihet og organisasjonsfrihet (Arieff, 2013). Informant B sier: "The main right that has been violated is the right to self-determination and independence". Informant C forteller at alle menneskerettighetsbrudd stammer fra nettopp dette. Det er en okkupasjon og annektering som har vart i snart i 50 år, og det er rammene rundt de bruddene vi ser. Ifølge informant C er det slik at menneskene lever i et område hvor det å være saharawi har vært kriminalisert under grunnloven eller straffeloven til Marokko, og man kan bli straffeforfulgt for å være saharawi. Informant A sier at det verste nå er propagandaen der Marokko prøver å gjøre menneskerettighetsbrudd delvis lovlig.

Frihetsberøvelse og mangel på rettigheter påvirker livene til de det gjelder på alle mulige måter. Rapporter fra flere menneskerettighetsorganisasjoner viser stor grunn til bekymring for saharawiske menneskerettighetsforkjempere i det okkuperte Vest-Sahara. Amnesty International (2022) skriver at Marokko fortsetter å bryte ytringsfriheten og organisasjonsfriheten til saharawiske selvstendighetsaktivister. I rapporten nevner de ingenting om

forsamlingsfrihet, selv om den også blir brutt (Amnesty International, 2022). Jeg skal nå gå nærmere inn på ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, organisasjonsfrihet og bevegelsesfrihet.

6.3.1 Ytringsfrihet og demonstrasjoner

Informant C mener at ytringsfrihet er en av de mest alvorlige menneskerettighetsbruddene, fordi det er en grunnmur for enhver rettsstat, utvikling og demokrati. Informant E sier at marokkanske myndigheter er opptatt av å respektere retten til å demonstrere. Det understrekes at det er fullt lovlig å demonstrere så lenge man får tillatelse. Her har de med seg spesifikke tall og nevner at de i november 2021 hadde registrert hele 871 demonstrasjoner i løpet av året. Det var for det meste protester mot nedstenging og COVID-19-vaksinepass, samt ønske om jobbstøtte. Ifølge dem er det ikke noe spesielt med Vest-Sahara, da de har akkurat de samme lover og rettigheter som i Marokko (Informant E). Guvernøren som Democracy Now møtte i Vest-Sahara, sier at han støtter fredelige demonstrasjoner, og setter pris på å se at folk demonstrerer og uttrykker meningene sine. Han mener at de saharawiske demonstrasjonene ikke er demonstrasjoner, men at det er anarki. "They are working for an agenda here. What are they saying about the other party? They just make up anything to make it exciting" (Democracy Now, 2020). Zunes & Mundy (2022) skriver det samme som informant E, at demonstrasjoner i Vest-Sahara er teoretisk sett lovlig i henhold til marokkansk lov. Men de sier videre at man må få tillatelse til dette, og saharawiene får sjeldent eller aldri disse tillatelsene (Zunes & Mundy, 2022).

HRW (2020a) rapporterer at politiet forhindrer politiske demonstrasjoner systematisk, og at demonstrantene står i fare for å bli arrestert, rettsforfulgt og gjennomgå urettferdige rettsaker, som jeg vil se nærmere på i punkt 6.5.2. Informant F sier at i det øyeblikket man deltar i en demonstrasjon, forsvinner alle rettigheter. I dokumentaren til Democracy Now (2020) ser man sivilkledd politimenn som brutalt angriper en demonstrasjon i hovedgata, og som drar saharawiene inn i en smal gate, for å unngå å bli filmet. Her banker de dem opp, sparker dem og slenger dem i veggen. Når en av politimennene oppdager han som filmer det hele, informerer politimannen de andre og volden slutter. De fleste kvinnene har da blitt utsatt for seksuelle overgrep, og flere av dem har blåmerker på brystene. I samme dokumentar ser man at han som filmet denne demonstrasjonen, ble brutalt slått og dyttet av taket han satt på (Democracy Now, 2020). Informant C sier at den offisielle begrunnelsen Marokko gir for å bryte opp demonstrasjoner, er at de er ulovlige. Hun påpeker at når man bor i et diktatur vil man aldri få innvilget en demonstrasjonssøknad. Videre forteller hun at politivold i forbindelse med demonstrasjoner oppstår uten forvarsel. Politiet begynner bare å løpe mot demonstrantene og

banke opp demonstrantene. Informant C mener det blir feil å si: "Vi er nødt til å banke dem opp, fordi de aldri søkte om tillatelse".

OHCHR (i FN, 2021b) uttaler at det fortsatt var bekymringer om begrensninger på rettigheter i Vest-Sahara, spesielt etter november 2020. I en pressemelding fra Special Rapporteur i juli 2021 ble Marokko oppfordret til å stoppe å forfølge menneskerettighetsforkjempere og journalister i Vest-Sahara (FN, 2021b). Amnesty International (2021) skriver også at Marokko forfølger journalister, aktivister og menneskerettighetsforkjempere, samt mindreårige. Grunnene til undertrykkelsen er alt fra kritiske ytringer om marokkanske myndigheter på Facebook, til å bruke det saharawiske flagget i egne hjem, og fredelige protester (Amnesty International, 2021). HRW (u.d.) skriver at man ifølge den marokkanske straffeloven kan havne i fengsel eller få bot for ytringer, hvis man blir oppfattet som en fare for monarkiet eller islam, eller Marokkos territoriale integritet. Informant B forteller at saharawier som uttrykker støtte for selvbestemmelse og selvstendighet møter represalier fra Marokko. Informant C sier at som velger å ta et skritt ut og mene noe, blir utsatt for voldelige overgrep, og da går det som oftest utover sivile og politiske rettigheter.

HRW (2020b) skriver at da våpenhvilen var over 13. november 2020, oppstod det fredelige, støttende demonstrasjoner i El-Aaiún. Disse ble brutalt undertrykket av marokkanske sikkerhetsstyrker. Det ble rapportert om at forbipasserende ble slått med køller og stokker, og menn, kvinner og barn ble arrestert de følgende dagene. Det ble også rapportert om at sju hjem ble raidet. Det samme skjedde i byene Smara, Dahkla og Boujdour. I stor kontrast tillot myndighetene bare en måned senere store demonstrasjoner i Vest-Sahara for å feire den amerikanske anerkjennelsen av Marokkos suverenitet. (HRW, 2020b). Porges & Leuprecht (2016) nevner at saharawier kaster innimellom steiner på marokkanske sikkerhetsstyrker, men bruker verken våpen eller bomber. Et unntak fra vanligvis fredelige protester i de støttende demonstrasjonene i november 2020, var begrenset kasting av stein på politiet i El-Aaiún (HRW, 2020b).

Informant H pleide å få tilsendt videoer av demonstrasjoner fra saharawiske journalister som hun verifiserte og publiserte, men sier nå at hun får tilsendt svært få videoer. Hun mener det er to årsaker til dette: Den første er at journalister selv ikke får beveget seg ut på gata for å filme. Den andre er at demonstrasjonene nå er få og sjeldne. Ifølge informant H bruker Marokko COVID-19 som et våpen, slik at offentlige forsamlinger er imot reglene. Dette på tross av at de

nylig hadde valg og jubileum av den grønne marsjen, så de har ikke problemer med at folk feirer i gatene. Hun sier: Men et lite antall saharawier i gatene som demonstrerer mot okkupasjonen, det er brudd på COVID-19-reglene. Hun forteller at konsekvensen av dette er at menneskerettighetsbruddene nå foregår mer bak lukkede dører og inne i fengsler (Informant H).

"If you want to ask for right to good life, you will end up in jail. So that is the only reaction we get from the occupation. That's why most of the saharawi are silent, they suffer in silence" (Informant D). Selv om saharawier ikke mener noe om den saharawiske saken offentlig, betyr det ikke nødvendigvis at de er enige med den marokkanske siden av saken, mener informant F. Dette kan være fordi de er redde for represalier (Informant F). Informant C forteller at politiet er så brutale at folk ikke tør å ytre seg. Informant H er enig og sier at frykt fører til at saharawier ikke tør å uttrykke deres ekte meninger og følelser overfor okkupasjonen, og delta i demonstrasjoner. Hun sier at det ikke bare er frykt for det brutale politiet som spiller inn, overvåkningen spiller også en stor rolle. Marokko kan lytte til private samtaler (Informant H). Informant D forteller om vanlige saharawier:

They have beliefs, but because of Moroccan propaganda nobody hears their voices and know about their struggles. Make them really hopeless and upset, so they just give up under the Moroccan occupation strategies.

Informant K mener at saharawier kan leve et normalt liv hvis man ikke sier noe. Informant H trekker frem at det også er mulig for saharawier å få goder fra den marokkanske okkupasjonen. Man kan f.eks. som saharawi ha en vellykket virksomhet hvis man samarbeider med okkupanten. Hun sier Marokko også bruker slike saharawier til å vise dem frem ved å ha dem som ambassadører over hele verden. Da kan de bruke argumentet: Se, vi har alle disse saharawiene fra de sørlige provinsene som ikke har noe problem med å være en del av Marokko (Informant H). Ifølge informant H er det slik at selv saharawier som ikke driver med aktivisme eller uttrykker sine meninger, likevel kan oppleve uverdigheter i hverdagen. Enten barnet blir utpekt i klassen for å være saharawi, eller om de ønsker å studere jus og ikke får lov. Saharawier kan også bli nektet jobb, og det er mange karrierer som er utilgjengelige for dem. Hun forteller at det i tillegg er uverdigg å måtte være avhengig av utdelinger fra staten for å overleve. Ifølge informant H vil man oppleve ekstra press og diskriminering hvis man er aktivist eller kommer fra en familie som er aktivister.

Informant H sier det er farlig å undertrykke ytringsfriheten til saharawiene. Dette gjør at Marokko monopoliserer informasjonen som kommer ut fra Vest-Sahara. Hun sier at Marokko da kan fortelle at dette kun dreier seg om noen få separatister, at de bare er misfornøyde, men at de aller fleste er fornøyde. De kan også si at det ikke finnes noe politibrutalitet. Informant H trekker frem at hvis man ikke ser aktiv motstand i gatene, kan det gi inntrykk av at innbyggerne er fornøyde. I 2017 samlet informant H og hennes organisasjon inn 100 videoer fra saharawiske menneskerettighetsforkjempere for å vise at denne fremstillingen var feil. Det var mange mennesker i gatene, men på grunn av rask innblanding av marokkanske styrker, ble de slått ned veldig raskt. Men informant H understreker at de eksisterte. Informant H forteller videre at gjennom videoer fra Vest-Sahara kan man vise årsaken til at protesterende saharawier er få, og grunnen er at Marokko har skapt en politistat. Hun sier det er et stort antall av uniformerte og sivilkledd politi i gatene som bryter opp enhver antydning til protester: "So, there is a lot of hidden fear and hidden support for the cause, and that is another way Morocco can strengthen its narrative that it's just a few Polisario malicies or whatever they call them" (Informant H).

Et viktig aspekt med hensyn til ytringsfrihet er pressefrihet. Informant I forteller at det er komplisert å være journalist i Vest-Sahara, og Marokko kan kriminalisere dem. Han sier at det mange saharawiske journalister er i fengsel bare fordi de er journalister (Informant I).

It is very difficult to be an activist and journalist, because you will face a lot of retaliation. You put yourself in a lot of danger if you dare to take your camera and go outside. There is torture, there is firing people from the job to stop them from being breadwinners (Informant I).

Uten tidligere erfaring bestemte informant G seg for å bli journalist under intifadaen i 2005. Hun ønsket å dokumentere menneskerettighetsbruddene mot saharawiske innbyggere og menneskerettighetsforkjempere i det okkuperte territoriet. Veien hennes har ikke vært uten represalier. De marokkanske myndighetene har konfiskert materialet hennes mange ganger, de har tatt mobil og kamera uten grunn, og hun har aldri fått det tilbake igjen. Informant G forteller at fra første dag hun deltok i demonstrasjon, enten som en menneskerettighetsforkjemper eller journalist, har Marokko angrepet henne hver eneste gang. Hun forteller at de har prøvd å brette nesen hennes og ødelegge tennene så hun ikke kan sende rapport som en korrespondent til TV eller radio (Informant G).

Informant H forteller at utfordringen for journalister i Vest-Sahara historisk sett har vært å rapportere under normale forhold, med fri tilgang og muligheten til å filme og rapportere helt åpent. Men i løpet av det siste året har det blitt mye vanskeligere. Hun sier at de små offentlige rommene saharawiske journalister pleide å ha nå har forsvunnet, og enkelte kan ikke forlate husene sine. Andre har måttet forlate territoriet fordi de er blitt trakassert og truet i så stor grad, og at det neste steget for dem ville ha vært å bli fengslet i lang tid. Hun sier videre at hvis Reporters Without Borders kalte Vest-Sahara et svart hull for nyheter tidligere, tenk hvordan det er nå: "It's truly mission impossible to be a journalist now inside Western Sahara. And anyone who does it, is extremely brave" (Informant H).

6.3.2 Organisasjonsfrihet og forsamlingsfrihet

Når det kommer til organisasjonsfrihet og forsamlingsfrihet, understreker informant E at de aksepterer organisasjoner, selv de som er for selvstendighet. De sier at de aksepterer de organisasjonene som oppfører seg normalt. Videre forteller de at det er to saharawiske organisasjoner som har lovlig status fordi de har presentert dokumentene som trengs. Grunnen til at Marokko ikke anerkjenner andre organisasjoner som lovlige er fordi de nekter å presentere de nødvendige dokumentene til de lokale myndighetene. Men informant E nevner at de fortsatt er autorisert. Ifølge Zunes & Mundy (2022) er det slik at offisielt anerkjente saharawiske organisasjoner får eksistere, men bare hvis de erkjenner at Vest-Sahara er marokkansk og holder seg unna politiske spørsmål. Informant K forteller at hun etablert en organisasjon i 2000, og har opplevd å bli forfulgt hver gang de har hatt møter. Noen ganger ble de angrepet, slått og arrestert, andre ganger ble husene deres raidet. Ellers ble huset ofte omringet, og ingen kunne komme inn eller ut av huset. Hun sier også at Marokko i løpet av de to siste årene har brukt COVID-19-regler for å si at man ikke kan samle organisasjonen (Informant K).

Når det kommer til forsamlingsfrihet, forteller informant A at marokkanske myndighetene aldri lar dem samle seg. Informant G sier at i den saharawiske kulturen er de glade i å samles for å drikke te og diskutere, men at dette er ikke lenger mulig. Informant C nevner at den mest brukte måten å forhindre samlinger på er at man ikke kan bevege seg rundt i byen for å komme dit man skal. Andre ganger kan forsamlingen avsluttes ved at politiet omringer huset, og i verste fall kan de gå inn i huset og avslutte møtet (Informant C). Informant A, D og G har opplevd dette. Informant A forteller at hvis to eller tre personer besøker henne, eller hvilket som helst saharawisk hjem, vil de bli overvåket av marokkansk etterretning, og huset vil bli omringet.

Hun sier at naboene vil ha problemer med å komme seg gjennom beleiringen, og må vise papirer for å kunne komme seg hjem (Informant A).

Informant D forteller at da hun et par dager før samtalen med meg hadde et møte med andre aktivister, for å snakke og drikke te sammen, ble de overrasket av en politibeleiring utenfor huset. Da aktivistene skulle forlate huset, ble de banket opp i gata (Informant D). Informant G har opplevd at politiet har kommet til huset hennes mens hun har vært hos andre menneskerettighetsforkjempere. Politiet har da sagt til Informant G sin familie at de vil kutte strømmen deres hvis informant G ikke avslutter besøket. Hun forteller at politiet også bruker trusler om lønnskutt i slike situasjoner (Informant G). Informant I, i likhet med informant K, forteller at Marokko i senere tid har brukt COVID-19-restriksjonene til å stoppe forsamlinger, selv om saharawiene respekterer restriksjonene. Ifølge informant G blir situasjonen bare verre. Før var det mulig å ha hemmelige møter, men nå er det umulig. Før måtte de bare leve med beleiringer utenfor huset under møtene. Nå krever politiet at de besøkende må forlate huset (Informant G).

6.3.3 Bevegelsesfrihet

Fišera (2017) skriver at saharawier i Vest-Sahara har begrenset bevegelsesfrihet. Informant A forteller at mangel på bevegelsesfrihet ikke er en ny utfordring, det har ifølge henne vært en systematisk policy fra 1975 (Informant A).

Informant C sier at sjekkpunkter innenfor bygrensene kan hindre aktiviteter fordi det sperrer av områder i byen. Det er en stor tilstedeværelse av politi som begrenser bevegeligheten, bl.a. ved at man aldri vet når politiet kan ta i bruk tilfeldig vold (Informant C). Informant D forteller at det ikke er lett å reise rundt i byer eller i Vest-Sahara generelt: "They check everytime, they check your information, what you are going to do in there. If you are activist, it's going to be difficult for you to go". Når jeg spør om de får en begrunnelse når de ikke får lov til å passere, svarer hun: "No, they don't give any reason. Morocco just do what they want, without reasons, without explanations, without documents, without nothing" (Informant D).

I november 2020 skulle informant D og hennes fremtidige ektemann gifte seg. Ektemannen er også aktivist. De gjorde seg klare på forskjellige steder, og politiet endte opp med å omringe dem hver for seg, og hindret dem i å forlate husene sine. Hun forteller at politiet angrep husene og kuttet strømmen, og satte dem i husarrest i to uker der de var under konstant overvåkning:

"When I asked: Why are you doing this to me? They said: Because you only speak bad about Morocco, this is our time. I said: Okay, whatever you want. This will never silence me" (Informant D). Informant D mener altså at dette var represalier fra Marokko for aktivismen. Hun forteller at det som skulle være en gledens dag med feiring, ble i stedet en fryktelig dag: "They don't speak, they just use violence without explaining" (Informant D). Selv om dette var under COVID-19, understreker informant D at de respekterte tiltakene, fordi de visste at Marokko kunne bruke det som en unnskyldning for å hindre bryllupet. Hun forteller at hvis de hadde gitt beskjed på forhånd, så kunne de bare utsatt bryllupet. Men politiet ventet til datoen kom for å vise styrken sin. Hun sier de endte opp med å gifte seg med en enkel seremoni, uten noen feiring (Informant D).

En mer nylig strategi Marokko bruker er å splitte familier. Informant A forteller at ektemannen også er menneskerettighetsforkjemper. Han ble tvangsoverført gjennom jobben til en annen by som hevn for aktivitetene hans. Informant A og sønnen deres bor fortsatt i El-Aaiún. Hun forteller at ektemannen har prøvd å besøke dem flere ganger i helgene, men at han mange ganger har blitt stoppet fra å reise (Informant A).

I kapittel 5 så vi hvordan den militære muren påvirker saharawienes bevegelsesfrihet. Informant D, i likhet med informant B, forteller at muren ikke bare delte landet i to, men også det saharawiske folket i to. Informant D forteller at det tidligere var ingen kommunikasjon mellom det okkuperte området og flyktningeleirene, ettersom de verken hadde telefoner eller internett. Dette betyr at de ikke fikk noe informasjon om familien sin på andre siden av muren. Informant A sier at militante saharawier fikk pass først i 2008, etter press fra det internasjonale samfunnet. Før dette var det umulig for dem å reise. Nå er det mulig å reise, men det er ikke alltid de får lov (Informant A). Informant J nevner at det var først etter 2009 det var mulig for separerte familien å kunne se hverandre igjen. Foreldrene til informant J sin far flyktet til Algerie i 1975, og det var siste gang faren så dem. Faren til informant J mistet begge foreldrene uten å se dem igjen (Informant J). Onkelen og faren til informant D så hverandre ikke på 35 år. Da de møttes igjen i 2010, hadde de ikke sett hverandre siden 1975 (Informant D). En nyere tragedie var da informant J mistet sin egen far i desember 2020, mens han jobbet i Spania. Han fikk ikke lov til å fly hjem for å være med i begravelsen, og kom først to dager etter. Årsaken som Marokko ga, var COVID-19-restriksjoner. Men informant J forteller at det var "unntaksfly" for de med spesielle grunner, men dette fikk han ikke lov å reise med. Han sier det var veldig hardt å ikke kunne dra å begravelsen (Informant J).

Informant E hevder at Marokkos grenser er åpne og at folk kan dra fra Vest-Sahara hvis de vil. Informant A forteller at det er utfordrende å få fysisk reist til utlandet. I mars 2016 ble informant K invitert av menneskerettighetsrådet i Genève til å delta på et arrangement. Hun fikk ikke dratt på dette. Hun forteller at marokkanske myndigheter fikk arbeidsstedet hennes til å publisere en uttalelse som sa at ingen ansatte kunne ta seg fri denne måneden, ikke bare i byen hun jobbet i, men i alle regionene. Hun mener at Marokko brukte hele selskapet for å stoppe henne. Informant K klagde både til marokkanske myndigheter og til menneskerettighetsrådet, men måtte til slutt delta via Skype.

6.3.4 Brudd på personvern

Vi har tidligere sett hvordan overvåkning er en del av sikkerhetsapparatet. Her skal jeg se på hvordan saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever det og hvordan det foregår i praksis. Informantene mine forteller at det er vanlig for alle saharawiske menneskerettighetsforkjempere i Vest-Sahara å bli overvåket. Informant A sier at hvis myndighetene mistenker at noen har en kritisk idé eller tanke rundt situasjonen, vil Marokko overvåke personen, omringe huset med sivilkledd politi og marokkansk etterretning. Hun sier politiske bevegelser eller aktiviteter overvåkes av marokkansk etterretning. Både informant A, D og G forteller at det daglige livet deres består av overvåkning fra marokkanske etterretning hele døgnet. Marokko overvåker hjemmene deres og alt som foregår, og avlytter telefoner og samtaler (Informant A; Informant G). Informant K opplever også overvåkning. Informant G sier: "I and other militants dont have a normal life". Informant G forteller videre at de må være forsiktige når de skal reise steder, fordi hvis noen ukjente tilbyr å kjøre dem et sted, kan det kan være marokkansk etterretning som ender opp med å kidnappe dem. "We are scared every second of our life" (Informant G).

Informant A forteller at noen perioder er verre enn andre. Hun opplever da beleiringer av sivilkledd politi (Informant A). I september 2020 startet også en ekstrem 3 måneders overvåkningsperiode for informant K. Hun forteller at da hun dro til banken og ble der inne lenge, sendte marokkanske etterretning en inn i banken for å sjekke hva hun gjorde. Informant K forteller videre om en annen måte politiet overvåker på. De setter opp små kaffe-boder i gata utenfor, og setter opp projektor så det blir mer lyst og dermed mer klart å observere. Informant K mener dette gir politiet en mulighet for overvåkning uten risiko, fordi de bare står og selger

kaffe. Men hun gjennomskuer det, fordi hun kjenner naboene sine og vet når det er noen nye og fremmede i gata (Informant K).

Marokko bruker det å kutte strøm og internett til å kontrollere de saharawiske menneskerettighetsforkjemperne. Informant I sier at strømmen blir kuttet daglig og at Marokko stadig konfiskerer strømtelleren. Khaya forteller at hennes internett har blitt kuttet, så hun må bruke 3G. Denne forbindelsen er gjennom et marokkansk selskap, og er også usikker. Hun sier at vi var heldige under intervjuet: "Because when they know I have interview, they cut the internet" (Khaya). Når jeg spør informant K om hun vil få noen konsekvenser ved å delta i intervjuer som dette, hvis hun blir overvåket. Hun sier at det ikke vil være noe problem for akkurat dette intervjuet. Likevel nevner hun at det som eventuelt vil skje, vil ikke være noe verre enn tidligere opplevelser. Hun forteller at når internett ikke er kuttet, kan hun få til å ha mange møter hver uke (Informant K).

Informant G forteller at vanlige saharawiske innbyggere er redde for å si hei eller kontakte henne fordi hun blir overvåket hele tiden. Hun kan ikke dra i fest eller på bursdag eller noe sånt, fordi hun overvåkes og forfølges av marokkansk etterretning. Informant G forklarer at hvis hun besøker familie og venner, blir de redde. Det gjør at hun føler et ansvar fordi de drar med seg problemene og trøbbel, og skaper frykt blant familie og venner. Hun forteller at dette er med på å gjøre at de ikke kan leve normale liv. De må alltid tenke på de små detaljene (Informant G).

6.3.5 Oppsummering

Innledningsvis i oppgaven skriver jeg at Vest-Sahara er en glemt konflikt. Funnene mine viser at bruddene på grunnleggende politiske og sivile rettigheter kan være årsaken til dette. Saharawiske menneskerettighetsforkjempere har ikke lov til å ytre seg, demonstrere eller rapportere. De har ikke lov til å samle seg eller organisere seg. Overvåkningen og forfølgelse fører til brudd på personvern. Saharawier virker redde for å si sine meninger i frykt for konsekvensene. Marokko sier at de respekterer befolkningens rett til å demonstrere og ytre seg så lenge de følger loven. Men befolkningen må gjennom et omfattende byråkrati for å få tillatelser, og alle disse baserer seg på at man må sverge troskap til kongen og erklære at Vest-Sahara er marokkansk. Derfor er det ingen lovlige måter for saharawiene å ytre seg på. Med hensyn til saharawisk steinkasting på marokkansk politi, er det relevant å anerkjenne at dette skjer. Funnene mine viser imidlertid at dette skjer sjeldent, og kan bli sett på som lite alvorlig

sammenlignet med alle menneskerettighetsbruddene som saharawiske menneskerettighetsforkjempere, samt familiene deres, opplever.

Rørbæk & Knudsen (2017), Schleukter (2021) og Escribà-Folch (2013) skriver at ved å begrense sivile friheter kan regimet forhindre kollektiv handling ved å gjøre det vanskelig å utfordre regimet, samt temme motstanderne. Funnene mine peker mot at det er dette Marokko gjør. Dette ser vi på hvordan saharawiske ytringer og demonstrasjoner blir slått ned, og hvordan forsamlinger og organisasjoner blir forhindret. Dette gjør de også gjennom å hemme bevegelsesfriheten og stenge saharawiske menneskerettighetsforkjempere inne i sine hjem ved beleiring eller husarrest. Med alt dette, inkludert avkutting av internett og strøm, blir det utfordrende for saharawiene generelt å koordinere og samhandle.

Det er ikke bare å reise fra det okkuperte territoriet om de er misfornøyde med situasjonen. Vest-Sahara er stedet forfedrene deres har bodd, og stedet de har vokst opp i, så det er ikke bare å reise derfra. Det er der familien og samfunnet deres er. Når internasjonal lov sier at de har rett til å bestemme om Vest-Sahara skal være selvstendig eller en del av Marokko, er det ikke bare å reise. Derfor blir saharawiske menneskerettighetsforkjempere i Vest-Sahara, og fortsetter å leve i en hverdag der de ikke kan utøve grunnleggende rettigheter. Marokkos begrensninger på internasjonale overvåkningsorganer og mangel på tilgang til Vest-Sahara for selvstendige journalister gjør at undertrykkelsen ofte forblir udokumentert (Amnesty International, 2021). De rettighetsbruddene jeg nå har beskrevet, er en del av et sikkerhetssystem som i sin form er av lav intensitet, men som vi har sett får konsekvenser som er av høy intensitet. Saharawier som ytrer seg, demonstrerer, forsamler seg eller organiserer seg opplever brutal og voldelig undertrykkelse.

6.4 Voldelig undertrykkelse

We grew up in a violent environment. The only way that Moroccan occupation use to react to any kind of activism, or just the environment of saharawi people, is violence all the time. You don't have any rights in your country (Informant D).

Ifølge Zunes & Mundy (2022) opplever saharawiske aktivister omfattende nivåer av voldelig undertrykkelse. Porges & Leuprecht (2016) skriver at marokkanske myndigheter bruker statsterror mot saharawiene, og at fredelige saharawiske aktivister blir systematisk slått,

torturert og fengslet. Både Front Line Defenders (u.d.) og Amnesty International (2022) rapporterer om at saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir utsatt for trusler, trakassering, og generell mishandling. Informant C forteller at Marokko også har blitt kritisert for tortur flere ganger opp gjennom årene (Informant C). Vi har til nå sett på bruddene på politiske og sivile rettigheter. Disse bruddene fører ofte til voldelige implikasjoner. Dette skal jeg nå undersøke.

Internasjonale organisasjoner rapporterer om denne voldelige undertrykkelsen. OHCHR (i FN 2021c) rapporterer at det er bekymringer rundt marokkanske sikkerhetsstyrkers uforholdsmessige bruk av makt til å oppløse protester. Dette gjelder også vilkårlige arrestasjoner og fengsling, ulovlig og vilkårlig overvåkning, trakassering, trusler og ødeleggelse av eiendom, samt raid av hus uten tillatelse, (FN, 2021b). Amnesty International (2021) rapporterer også at saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir utsatt for mishandling, arrestasjoner, fengsling, trakassering og tortur. De skriver at marokkanske myndigheter har økt undertrykkende praksiser mot fredelige saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Siden november 2020 har det blitt dokumentert menneskerettighetsbrudd av marokkanske sikkerhetsstyrker mot 22 menneskerettighetsforkjempere (Amnesty International, 2021). HRW (u.d.) har dokumentert at Marokko banker opp menneskerettighetsforkjempere mens de er i varetekt, og at de raider hus og ødelegger eiendeler.

Informant C forteller at den omfattende bruken av politivold og tortur er store utfordringer for saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Tortur som undertrykkelsesmetode er en grusom måte å ikke bare skade dem fysisk på, men også påføre psykiske skader som kan gjøre det vanskelig å returnere til samfunnet (Henderson, 1991). Informant I mener Marokko bruker tortur som systematisk policy: "They will use any tactic of terrorism in order to stigmatize the Saharawi struggle". Informant D forteller: "We're used to be beaten, and treated badly by the Moroccan police, and we're used to being under threat". De fleste av informantene forteller om volden de har opplevd. Informant A og G, og Khaya forteller historier om hvordan de blir overfalt på gata, blir bitt, angrepet, torturert, seksuelt misbrukt og bortført ut av byen. Ingen av dem har telling på hvor mange ganger dette har skjedd. De trekker bare frem noen eksempler (Informant A; Informant G; Khaya). På tross av dette fortsetter de å kjempe for grunnleggende rettigheter de ikke har, og de tror på den saharawiske saken.

Når Khaya forteller at livet som aktivist er preget av vold. Hun startet aktivismen på universitetet og ble under en stor demonstrasjon i 2007 angrepet av marokkansk politi. Hun ble angrepet så hardt at mistet hun det høyre øyet. Khaya forteller at torturen fortsatte i ambulansen. Sykehuset hun ble brakt til prøvde først å bare sy igjen øyet hennes. Dette ble forhindret av at andre menneskerettighetsforkjempere nektet å signere under på dette. I ettertid ble Khaya dømt til åtte måneder i fengsel. Hun forteller at med støtte og press fra organisasjoner i Norge, Sverige og andre, ble hennes dom gjort om til tre måneders betinget fengsel. Khaya dro senere til Barcelona for å få operert inn et plastøye. Hun forteller at hun generelt har opplevd å bli angrepet utallige ganger. Marokkansk politi har prøvd å ødelegge det andre øyet hennes og brukket ben i ansiktet hennes (Khaya).

Khaya fortsetter kampen for rettigheter og et selvstendig Vest-Sahara. Kvinner en stor del av den saharawiske motstandsbevegelsen. Dette reflekteres også i utvalget mitt der de fleste saharawiske informantene mine er kvinner. Informant I forteller at det er store forskjeller mellom marokkansk og saharawisk syn på kvinner. Han vokste selv opp med mor og tanter, fordi mennene ble drept i 1976: "We are egalitarian society, we respect women. Morocco is a misogynistic society" (Informant I). Informant I forteller videre at deres kultur lærer dem å respektere kvinner. Han mener at Marokko mangler respekt for kvinner, og at det er en skam å slå en kvinne (Informant I). Informant B, C og I forteller at selv om det saharawiske samfunnet er et tradisjonelt arabisk og muslimsk samfunn, har kvinner alltid vært viktig. Informant B sier det er engasjerende å se at kvinner leder den fredelige motstanden, og mener det viser hvor åpent og likestilt det saharawiske samfunnet er. I demonstrasjonene i er det som oftest kvinner som leder an, og informant K forteller at de fleste saharawiske militanter er kvinner. Hun sier videre at de deltar i demonstrasjoner, jobber i hemmelige grupper og støtter politiske fanger (Informant K). Informant E virker også opptatt av å påpeke likestilling, og understreker flere ganger at Marokko har kvinnelige ledere. Det nasjonale menneskerettighetsrådet har en kvinnelig leder, og det finnes flere kvinnelige visepresidenter (Informant E).

Jeg spør om det er forskjeller på voldelig undertrykkelse mellom menn og kvinner. Informantene svarer litt ulikt på dette, det virker som de oppfattet spørsmålet ulikt. Noen svarer nei, og sier at kvinner blir like brutalt undertrykket som menn. Andre svarer ja, og sier at menn har mye større sannsynlighet for å bli arrestert og fengslet, og oppleve vold i fengsel. Informant K sier at vilkårlig fengsling skjer så og si bare for menn. Hun forteller videre at hvis en saharawisk mann går ut på gata for å demonstrere, vil han mest sannsynlig bli arrestert og

fengslet. Informant K mener dette engasjerer kvinnene til å fortsette å kjempe. Hun nevner at kvinner har det lettere enn menn, fordi de ikke blir sendt i fengsel. Saharawiske kvinner lider som "normalt", og blir "bare" banket opp, overfalt og torturert. Denne volden er ingenting i forhold til det mennene opplever, mener hun (Informant K). Informant J, som oversetter intervjuet med informant K, påpeker at det er lettere for menn å bli fengslet, ja, men at kvinner opplever grusom vold. De får klærne sine revet av, blir tatt på sensitive steder, og at får psykiske konsekvenser som både de og familien må leve med i årevis. Han sier at saharawiske kvinner snakker om at det å lide er veldig normalt, selv om det ikke er det (Informant J). Informant H forteller at når kvinner blir angrepet på gata under demonstrasjoner, blir de omringet av sikkerhetsstyrker, sparket i underlivet og truet med voldtekt. Informantene B, C og J sier at sikkerhetsstyrkene velger å angripe sensitive steder på kroppene til kvinnene fordi merkene som blir igjen vil være på steder som de ikke vil vise til noen eller ta bilder av. Politimennene drar av dem hijabene og klærne, som er ekstra hardt for muslimske kvinner, drar dem rundt, tar tak i brystvortene og vrir dem rundt så hardt de klarer (Informant B; Informant C; Informant J, personlig kommunikasjon, 06.12.2021).

Informant I sier at det er hardt for saharawiske kvinner fordi marokkanske sikkerhetsstyrker ofte tyr til seksuelle overgrep. Informant C nevner at kvinnelige saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir utsatt for voldtekt. Hun mener at grunnen til at de kan bruke denne formen for vold i et samfunn som Vest-Sahara, er at seksuelle overgrep er skambelagt og kvinnene vil derfor ikke fortelle om det i etterkant (Informant C). Informant B forteller at i en konservativ muslimsk kultur er det å bli seksuelt overfalt det verste som kan skje deg, og at det er utfordrende å dele informasjonen. Han sier at Marokko vet dette, og bruker det som et middel for å knuse de saharawiske kvinnene (Informant B). Informant C har hørt mange slike historier uten å kunne gå videre med dem. Denne typen vold er ikke bare fysisk og etterlater arr, men det er også psykisk vold som vedvarer hele livet. Hun sier at flere saharawiske kvinner opplever å bli utsatt for ekstrem politivold ikke bare på gata, men også i egne hjem. Under raids kan kvinner bli overfalt og voldtatt (Informant C). Informant D forteller at kvinner kan bli banket opp av så mange som 10 politimenn på en gang, og blir overfalt i egne hjem. Informant A nevner at menn også kan oppleve å bli torturert i gatene, spesielt når de deltar i demonstrasjoner. En mann ble torturert av 15-16 sivilkledd politimenn på en brutal måte og ingen kunne hjelpe ham. Unge saharawier ser fedrene sine bli banket opp i gata uten å kunne gjøre noe (Informant A).

Informant D mener at det ikke er store forskjeller på hvordan saharawiske menn og kvinner blir behandlet. Hun sier Marokko har bortført kvinner og holdt dem i hemmelig fengsel i 16 år, i likhet med menn. Ifølge henne behandler de saharawier på samme måte, bare fordi de er saharawier. Det spiller ingen rolle om de er kvinner eller mindreårige (Informant D). Informant B og I snakker også om at kvinner og menn blir utsatt for den samme brutale volden, og politimenn angriper kvinner like mye som de angriper menn. Både informant I og J forteller at det er ekstra vanskelig å se måten marokkanske sikkerhetsstyrker behandler kvinner på, fordi de respekterer og setter kvinnene så høyt (Informant I; Informant J). Etter at informant I hadde holdt en forelesning i november 2021, samlet politiet seg rundt bygningen. Han forteller at de fleste deltakerne var kvinnelige aktivister, og da de forlot forelesningen ble de slått og seksuelt trakassert. Informant I kunne ikke gjøre noe, kunne ikke reagere: "We think it's very difficult to live like this". Det viser seg altså at det er lite forskjell mellom mannlige og kvinnelige menneskerettighetsforkjempere i den vilkårlige mishandlingen. Forskjellsbehandlingen ligger i hvordan de blir overfalt og angrepet, og konsekvensene etterpå. Dette gjelder også vilkårlige bortføringer.

6.4.1 Vilkaerlige bortforinger

Henderson (1991) skriver at bortforinger er det mest alvorlige lovbruddet med hensyn til undertrykkelse, da alle lovlige beskyttelser forsvinner. Dette har, som vi sa i kapittel 4, vært en marokkansk strategi siden 1975. Det har skjedd sjeldnere etter våpenhvilen i 1991, men har ikke stoppet helt. Et par av informantene mine har opplevd å være bortført over lengre tid. Informant K ble bortført i 1987 og var forsvunnet i tre år og sju måneder. Hun forteller om opplevelsen: I fengselet ble hun ble avkledd og måtte alltid ha bind for øynene. Det var hardt for henne da hun ble torturert og ble angrepet av hunder. Informant K har fortsatt har arr fra dette. Hun mistet også håret etter tortur, og viser meg dette. Det daglige livet i fengslet var preget av at hun ikke kunne se noe på grunn av bindet foran øynene, det ble fjernet først fire dager før hun ble løslatt. De første to årene hadde hun på seg de samme klærne, noe som ekstra hardt som kvinne når mensene kommer hver måned. Hun forteller at cellen hennes var 3x3 meter og hun delte det med ni andre kvinner. Ikke kunne de sitte eller stå uten ordre fra vekten. Den mannlige vekten gjorde som han ville fordi ingen kunne stoppe han. Han fornærmet dem og trakasserte dem seksuelt. Hun forteller at dette er bare et lite glimt av opplevelsen (Informant K). Informant K sier at Marokko gjorde alt dette for å bryte motet deres og hevne seg for at de krevde selvstendighet og respekt for menneskerettigheter. Men at marokkanske myndigheter

ikke fikk det de ønsket, nemlig å knekke dem, motet deres og motstanden. Hun fortsetter kampen (Informant K). Informant A ble også bortført.

Nå viser det seg at de vilkårlige bortføringene er av en annen karakter. De blir ikke lenger holdt i hemmelige fengsler i månedvis eller årevis, men det dreier seg mer om kortvarige kidnappinger der de blir kjørt ut i ørkenen. Dette forteller både informant G og I om. Informant G opplevde dette i 2009. Hun og to andre kvinner ble arrestert og bortført på vei hjem fra en feiring. De ble kjørt ut av byen og ble torturert og seksuelt overfalt, før de ble forlatt i ørkenen (Informant G). Informant J forteller også at han har blitt bortført mange ganger. Han forteller at den verste opplevelse var i starten av 2010, da han ble bortført og torturert. De brakk fingrene hans og nesa hans, før de kastet ham utenfor byen fordi de trodde han var død. Han sier: "Everytime I come back to El-Aaiún, I have been tortured, kidnapped. And last one, in last May, I was kidnapped in the street of El-Aaiún and tortured" (Informant J).

6.4.1 Oppsummering

Alle funnene mine viser at saharawiske menneskerettighetsforkjempere som tør å ytre seg og dele sin mening blir utsatt for brutal og voldelig undertrykkelse. Marokko bruker voldelige metoder for å undertrykke saharawiske menneskerettighetsforkjempere, og de opplever vilkårlig vold, raids og bortføringer, og føler seg ikke trygge i egne hjem. Funnene peker også mot at Marokko bruker seksuell vold spesifikt når de går etter saharawiske kvinner. Det er viktig å påpeke at undertrykkelsen ikke bare har fysiske konsekvenser, men også psykiske. På bakgrunn av alt dette kan det virke som om begrepet statlig terror virker dekkende. På tross av alt dette finnes det en stor offervilje blant saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Både kvinner og menn opplever samme brutale mishandling, men det er forskjeller i hvordan de blir angrepet. Det er interessant hvordan de saharawiske mannlige menneskerettighetsforkjemperne synes det er verst for kvinnene, mens de saharawiske kvinnelige menneskerettighetsforkjemperne synes det er verst for mennene.

Vi finner bevis for at saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever det Deutch (2006) beskriver som en moralsk eksklusjon, der de faller utenfor Marokkos moralske samfunn. Saharawiene blir marginalisert og behandlet umenneskelig. Selv om det finnes rapporter og bevis på slik brutal mishandling, får Marokko fortsette uten sanksjoner fra internasjonalt hold. Saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever ikke bare den fysiske brutale volden,

men opplever også undertrykkelse gjennom vilkårlige arrestasjoner og fengsling, urettferdige rettssaker, umenneskelig forhold i, samt husarrest.

6.5 Sikkerhetssystemets voldelige mekanismer

Front Line Defenders (u.d.) rapporterer at saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir utsatt for trusler og trakassering, vilkårlige arrestasjoner og fengslinger, urettferdige avhør og rettssaker. Informantene mine forteller om dette. Informant A nevner spesifikt at vilkårlig fengsling er en stor utfordring i Vest-Sahara. Men det er også problemer i prosessene som følger disse, og saharawiene opplever også manglende etterforskning (Informant A, 04.11.21). Disse vilkårlighetene fører altså til videre menneskerettighetsbrudd som vilkårlig vold, arrestasjoner og fengsling, gjennom tortur under avhør, urettferdige rettssaker og politiske fangers mishandling. Jeg vil nå undersøke sikkerhetssystemets voldelige mekanismer, og vil igjen se på forskjeller mellom kjønn, samt alder.

6.5.1 Vilkaerlige arrestasjoner

Informant I forteller at han stadig får informasjon om folk som blir arrestert. Informant C sier at vilkaerlige arrestasjoner er et virkemiddel Marokko bruker systematisk. Når man blir arrestert, kan personen under marokkansk lov bli holdt i 48 timer. Ifølge Informant C viser erfaringer at personen da kan tortureres og bli tvunget til å signere tilståelser (04.11.21). FNs Special Rapporteur on Torture rapporterte om at tortur ble brukt til å skaffe tilståelser i Vest-Sahara i 2012 (Areiff, 2013). Informantene mine har opplevd både arrestasjoner og tortur mange ganger. Informant C sier at mange menneskerettighetsforkjempere opplever å bli vilkaerlig arrestert mange ganger før de til slutt ender i fengsel.

Informant D forteller at Marokko arresterer mindreårige, og de fleste aktivister blir arrestert fra ung alder. Hun sier at hun har blitt arrestert flere ganger, første gang i 2005 da hun bare var 13 år gammel. Hun ble utsatt for tortur i timevis. I 2016 ble hun arrestert igjen for å ha filmet en saharawisk demonstrasjon. Kameraet ble konfiskert, og hun opplevde både mishandling og tortur gjennom natta (Informant D). I 2018 startet informant D en direktestrømming som varte i bare fire minutter på hennes personlige Facebook-side. Hun filmet en militær beleiring, hvor sivilkledde militære arresterte folk. Det endte med at hun ble arrestert og at mobilen ble konfiskert. Marokko startet en sverteskampanje der de skrev løgner om informant D, og brukte private bilder (Informant D). Sverteskampanjer er noe mange kvinnelige saharawiske

menneskerettighetsforkjempere blir utsatt for, hvor Marokko offentliggjør ting fra privatlivene deres og prøver å ødelegge æren deres (Informant A; Informant C). Informant D var under press i noen måneder, før hun fikk en telefon fra den marokkanske domstolen som sa at hun var anklaget for å ikke ha autorisasjonen for å være journalist. Straffen for dette var to år i fengsel. Informant D forteller at det er ikke slik at man ønsker å bli truet og fengslet, men anklagen hadde i det minste anerkjent arbeidet hennes. Til vanlig kriminaliserer marokkanske myndigheter saharawiske menneskerettighetsforkjempere med falske tiltaler (Informant D).

I was like surprised because the police had already beaten me, kept my phone, used it for my information, and then they want to put me two years in jail just because I filmed something that is already public. I didn't share any personal information of somebody, what I share was public information and public incidents that Morocco considers as something legal. So, why are they afraid of me publishing stuff like this? (Informant D)

Etter internasjonal støtte, ble straffen til informant D omgjort til en bot på 400 euro. Hun var glad for at hun slapp fengsel (Informant D). Men ikke alle saharawier er heldige nok til å unngå fengsling.

6.5.2 Vilkårlig fengsling og urettferdige rettssaker

Informant C forteller at vilkårlig fengsling er et virkemiddel Marokko har brukt siden 1975. Da satt saharawier i hemmelige fengsler uten lov og dom. Hun sier at effekten av dette var at Marokko ikke bare stilnet den som satt i fengsel, men også familien, storfamilien og til og med hele nabolag. De fryktet at det samme kan skje med dem (Informant C). I dag opplever menneskerettighetsforkjempere stadig å bli kriminalisert for lovlige aktiviteter og får uforholdsmessige lange fengselsdommer (AI-Monitor, 2021). Informant C sier at menneskerettighetsforkjempere ikke blir fengslet for kriminelle handlinger som knyttes til ytringsfrihet. Tiltalene handler f.eks. om at man har overfalt en politimann, at man er del av kriminell organisasjon eller at man har ødelagt en offentlig bygning (Informant C). En siktelse som også ofte blir brukt for å straffeforfølge saharawiske menneskerettighetsforkjempere er "fornærmelse av kongen" (Amnesty International, 2021). Ifølge informant C har grunnen til at de blir arrestert ofte en kobling til noe de har gjort en uke før, eller en måned før. Når de blir arrestert, blir de torturert til å signere en tilståelse, som blir brukt som bevis i senere rettergang som fører til fengselsstraff (Informant C).

Ifølge informant A skjer vilkårlig fengsling hele tiden, spesielt for de som driver politisk aktivitet. Informant D forteller at journalistkollegaer blir dømt til 20-30 år eller livstid i fengsel fordi de er saharawiske aktivister. Informant A trekker frem en saharawisk student som ble arrestert og dømt til 10 års fengsel fordi han var aktivist på universitetet. Hun understreker at dette er en systematisk politikk mot saharawiene, for å vise de unge hva som vil skje hvis de er aktivister (Informant A). Informant G mener at situasjonen bare har blitt verre. Før ble menneskerettighetsforkjempere dømt til mellom seks måneder og ett år i fengsel, men nå får de mye mer. Hun forteller at en mann som deltok i en fredelig demonstrasjon i Smara ble dømt til 20 år i fengsel. Alle dommer for politiske fanger er nå 10 år eller mer (Informant G).

Amnesty International (2021) skriver at en rettferdig rettsak vil ifølge ICCPR si at saken foregår i en selvstendig og upartisk domstol, hvor saken blir nøye etterforsket. Den tiltalte må bli informert fortløpende, og ikke blir tvunget til å erkjenne straffeskyld. Marokkansk lov tilsier at tiltalte er antatt uskyldig før man blir dømt, og gir innbyggerne rett på en rettferdig rettsak (Amnesty International, 2021). Fišera (2017) skriver derimot at det marokkanske rettssystemet i Vest-Sahara er mangelfullt i seg selv, og retten til en rettferdig rettsak blir derfor brutt. I tillegg blir ikke gjerningsmennene tatt og eller får represalier (Fišera, 2017). Informant C forteller at i nesten alle rettsaker har saharawiene som er tiltalt blitt utsatt for en form for avstraffelse samtidig som de enten fortsatt sitter i fengsel eller om de blir forfulgt. De får ofte grove anklager imot seg (Informant C).

Informant A trekker frem et eksempel om vilkårlig fengsling fra Gdeim Izik i 2010, da en saharawisk menneskerettighetsforkjemper ble arrestert og dømt til flere tiår i fengsel. Marokkanske myndigheter hevder de arresterte ham 8. november da leiren ble oppløst, men han ble faktisk arrestert dagen før (Informant A). 7. november ble han altså arrestert av marokkanske sikkerhetsstyrker på brutalt vis. Han fikk på håndjern og bind for øynene, og ble slått bevisstløs (FN, 2017). På politistasjonen ble han torturert gjennom natten. Med bindet for øynene, ble han slått i ansiktet, og under føttene med en pinne under avhøret. Både før og etter avhøret ble han slått om han beveget seg (FN, 2017). Han ble overført til militærpolitiet, og hadde på håndjern og bind for øynene i flere dager. Han fikk nesten ingenting å spise, og drikke fikk han bare gjøre to ganger om dagen. Det var daglige avhør. Her ble han slått og truet, og tvunget til å signere et dokument han ikke fikk vite hva inneholdt. Etter hvert ble han stilt for en militærdomstol, der han ikke fikk lov til å forsvare seg. 18. november 2010 ble han plassert i isolat hvor han ble sittende i fire måneder. Det var først 9. desember 2010 at mannen

fikk møte en advokat. Etter arrestasjonen sendte mannen inn en klage til FN på behandlingen han ble utsatt for (FN, 2017).

I klagen står det at bakgrunnen for arrestasjonen og fengslingen var volden som oppstod under Gdeim Izik-oppløsningen 8. november. Myndighetene hevdet at han hadde blitt arrestert denne dagen. Han kunne ikke ha deltatt i disse hendelsene, da han ble arrestert dagen før. Han sa også at han hadde blitt tvunget til å signere et dokument uten å vite innholdet (FN, 2017). Likevel ble han tiltalt for å ha dannet en kriminell gjeng og deltatt i volden som ledet til drap på sikkerhetsstyrker. I februar 2013 ble han dømt til 30 år i fengsel, sammen med 24 andre saharawier med samme tiltaler, som også ble dømt til mange år i fengsel. Ingen av dem hadde mulighet til å klage på dommen (FN, 2017). HRW (u.d.) rapporterer at domstolene la nesten all vekt på tilståelsene de hadde signert, uten å undersøke påstandene om tortur.

Informant E mener at denne saken har blitt konstruert av Polisario. Marokko hadde i juli 2021 dokumentert 124 forespørsler om å bli sjekket av lege, der alle forespørlene hadde blitt akseptert. Alle forespørsler om alt fra tannlege til psykolog ble akseptert. Det var aldri noe problem med ham, alt ble sjekket. De forteller at Marokko samler all denne informasjonen nettopp for å bevise sin side av saken. Mannen ville ha en sjekk for mentalt traume, men ifølge informant E ga ikke familien hans de riktige dokumentene. Så det var familiens feil, ikke Marokkos. Det har også ifølge informant E vært tilfeller der han ringer andre enn familien. De sier at dette får kona til å tro at han er i isolasjon, og hun ringer dermed internasjonale organisasjoner. Det understrekes at han har en telefon, han bruker den bare til å ringe andre i stedet. Informant E sier at de ikke kan tvinge han til å ringe kona og familien (Informant E).

Det er relevant å nevne at det er forskjeller mellom både kjønn og alder når man ser på vilkårlig fengsling: Informant C forteller at nesten alle politiske fanger er menn. Hun mener dette er fordi arrestasjoner av kvinner kan skape økt internasjonal kritikk. Så etter hennes erfaring er Marokko forsiktig med å arrestere kvinner (Informant C). Informant K nevner at den siste kvinnen som satt fengsel, ble fengslet i 2019. Hun var fengslet i seks måneder (Informant K) Informant A mener at Marokko går mest etter unge både med vilkårlige arrestasjoner og fengslinger. Informant C forteller om en stor gruppe med unge saharawiske studenter ble arrestert for å være aktivister, alle på rundt 19-22 år. Noen av disse ble dømt til 3 år, andre 10 år og en ble dømt til 12 år i fengsel. Fem av disse sitter fortsatt fengslet (Informant C).

Informant A sier at det er tungt å se unge saharawier bli dømt til 20 år i urettferdige rettssaker, bare fordi de er militante og deltok i fredelig demonstrasjoner. Hun sier: "When he is 20 years old and get 20 years in prison, so his youth will disappear" (Informant A). Informant I forteller at når den nye generasjonen involverer seg i aktivismen, blir de redde når de opplever å bli forfulgt, eller stoppet for å sjekke ID-en. For ham og de eldre er dette normalt. For de unge gjør denne forfølgelsen at de gir opp og stopper fordi det er så vanskelig (Informant I). Informant A mener at alt dette skaper frykt for unge saharawier. Størsteparten av dem sier nå at de vil delta i hemmelighet, fordi de føler seg truet av marokkanske myndigheter og er redde for å ødelegge livene sine (Informant A). Og det er ikke så overraskende når man ser på forholdene politiske fanger lever i.

6.5.3 Livet som politisk fange

Når man har blitt dømt og havner i fengsel, blir saharawiene utsatt for tortur og annen nedverdiggende og umenneskelig behandling (Al-Monitor, 2021). Ifølge informant C er rasediskriminering bakgrunnen til arrestasjoner og mishandlingen de opplever i fengselet. Hun forteller at saharawier i fengsel blir ofte holdt veldig isolert, og kan bli satt i isolat helt vilkårlig. De fleste av fangene har rett til å ringe én gang i uka i få minutter. De kan også miste telefonrettighetene helt vilkårlig. I tillegg kan de bli avstengt fra familiebesøk. Informant C forteller at vilkårlige handlinger som dette økte etter november 2020.

Informant J sier han har kamerater i fengsel som han tenker på hver dag og ikke vil gi opp før de er løslatt: "We gave promise to each other in manifestation that we would fight for each other if we go to jail". Livet som politisk fange er brutalt, selve fengselsforholdene er harde. I 2005 ble det lekket bilder av et marokkansk fengsel som viste titalls saharawiske fanger i ett lite rom. De sov på gulvet rett ved siden av døen. Kritikken haglet både nasjonalt og internasjonalt, men Marokko nektet for autentisiteten. Likevel reduserte de antallet innsatte (Zunes & Mundy, 2022). Da FNs Working Group on Arbitrary Detention besøkte fengsler i Vest-Sahara i 2013, observerte de at fengselsforholdene førte til forverret helse hos fangene. De politiske fangene fra Gdeim Izik fortalte om mishandling og tortur (Støttekomiteen i Vest-Sahara, 2022). Når den marokkanske ambassaden i Oslo svarer på om fengselsforholdene har forbedret seg, sier de: "Prisons are not Disneyland." Likevel har de forbedret seg veldig mye, og det blir nevnt at de er bedre enn mange andre. De er ikke de beste, men ifølge dem burde innsatsen bli anerkjent (Informant E).

Informant J sier det er 42 politiske fanger i fengsel, men at de pleier å si at det er 45 på grunn av Sultana Khaya, søsteren og moren hennes i husarrest. Han forteller at det aldri er under 35 politiske fanger. Det går opp til 50 og så ned til 40. Det er alltid en utveksling av fanger. Informant J sier at når noen blir løslatt, vet de at noen andre vil bli fengslet. Han nevner også at ingen saharawiske fanger forblir lenge i fengselet i El-Aaiún, før de blir sendt til Marokko (Informant J). Informant C og J forteller at det er vanskelig for familier å reise ekstremt lange distanser, over 1000 km, på fengselsbesøk. Det kan fort ta opptil to døgn for en familie å reise, og når de kommer opp dit er det ikke sikkert de får besøke den politiske fangen. Da kan de bli nektet å besøke ham, fordi han er isolert (Informant C; Informant J). Informant J trekker frem en saharawisk politisk fange som har vært fengslet siden 2010. Faren hans er gammel og kan ikke reise til fengselet der sønnen sitter fengslet 1250 km borte. Faren hans har nå havnet på sykehus og sønnen kan ikke besøke ham. I tillegg til dette er det utfordrende med mangel på informasjon. Hvis en fange mister et familiemedlem, så får han ofte informasjonen for sent, siden fangene bare får ringe én gang i løpet av en uke (Informant J).

Fengselet i El-Aaiún blir kalt "the black prison". Selv om Marokko sier at fengselet inneholder 600-700 fanger, er det alltid mer enn 1000 innsatte (Informant J). Informant C har representert en saharawisk mann som ble dømt til 15 års fengsel for drap på en politimann under en demonstrasjon. Men mannen var aldri til stede på demonstrasjonen, han ble arrestert fordi han var den mest kjente aktivisten i byen. Nå har han sittet i fengsel i 13 år. Informant C forteller at det var ekstra mye bekymringer knyttet til COVID-19 i fengslene. Saharawiske fanger har ikke mulighet til å vaske hendene sine og mangler såpe. Hun sier at han ble plassert i en isolasjonscelle på 1x1 meter med en annen fange som hadde fått påvist COVID-19, og satt der i ett døgn før han forsvant fra omverdenen. Den politiske fangen var borte i åtte uker før han dukket opp igjen. Da ble informant C fortalt at han hadde fått altfor lite mat og var helt avmagret. Han hadde ikke sett dagslyset på åtte måneder, og hadde opplevd pustevansker på grunn av den skitne cella. Informant C forteller at dette er et eksempel på hvordan det er å være en saharawisk politisk fange, det er en daglig kamp for overlevelse.

Arieff (2013) skriver at det har spesielt vært mye bekymringer rundt de saharawiske aktivistene som ble arrestert under Gdeim Izik. De 25 saharawiene ble dømt i en militærdomstol til lange straffer. Kritikken fra internasjonale menneskerettighetsgrupper har vært at de ikke fikk ordentlige rettssaker og at tilståelsene var et resultat av tortur. Det at sivile rettssaker ikke hører hjemme i militære domstoler ble også svært kritisert (Arieff, 2013). Den marokkanske

ambassaden i Oslo sier imidlertid at saharawiene hevder de ble stilt for militærdomstol fordi de er saharawi, men det var et valg. Informant E sier at de drept politi eller militære, som er høyforræderi. De mener derfor at de ble stilt for en militærdomstol på grunn av forbrytelsene de gjorde, ikke fordi de var saharawi. Men de sier også at Marokko så på det gamle lovverket og justerte det (Informant E). HRW (u.d.) rapporterer at 19 saharawiske menn sitter fortsatt fengslet i kobling til kaoset etter Gdeim Izik. I november 2020 ble dommene opprettholdt av Marokkos høyeste rettsinnsats (HRW, u.d.) To av disse politiske fangene som har sittet fengslet i nesten 12 år, og sultestreiker nå i protest mot den langvarige vilkårlige fengslingen, og ønsker å bli overført til et fengsel nærmere hjemme, i Vest-Sahara. De startet streiken 1. april 2022 og har i skrivende stund holdt ut i tre uker. På grunn av umenneskelige fengselsforhold og mangel på medisinsk omsorg, har helsen deres raskt blitt forverret (Støttekomiteen for Vest-Sahara, 2022). I tillegg til å leve under grusomme forhold som politiske fanger, opplever også saharawiske menneskerettighetsforkjempere å bli holdt i husarrest uten lov og dom.

6.5.4 Husarrest

Under internasjonale menneskerettighetslover blir husarrest betegnet som en form for fengsling og krever bestemte sikkerhetstiltak for å være lovlig. Husarrest er et bortfall av frihet, og blir sett på som vilkårlig når bakgrunnen er utøvelse av menneskerettigheter (Amnesty International, 2021). Menneskerettighetsforkjemperen Sultana Khaya har sittet i husarrest siden november 2020 på grunn av sin aktivisme (Khaya). Amnesty International (2021) skriver at Khayas husarrest utgjør en vilkårlig fengsling. Khaya forteller at hun dro hjem til Vest-Sahara fra Spania da krigen brøt ut i november 2020. Hun ble møtt av marokkanske sikkerhetsstyrker og 21 politibiler før hun ble angrepet og arrestert rett utenfor hjembyen Boujdour. På politistasjonen ble hun trakassert og torturert, og etter dette ble hun beordret til å reise hjem, stenge huset og aldri møte noen. "I told him: That means I am under arrest, if you want to arrest me then take me to jail, that's it" (Khaya)

Khaya sier at da hun dro hjem etter dette, ble hun igjen angrepet av sivilkledd politi. Siden dette har hun vært i husarrest. Hun forteller at hvis hun, søsteren eller moren prøver å gå ut av huset, blir de angrepet og tvunget inn igjen. Hvis de åpner døra blir de dyttet, bitt og kastet rundt. Hvis noen prøver å komme på besøk, blir de besøkende angrepet. Hun sier at de siden husarresten i november 2020 har blitt angrepet inne i huset mange ganger: Søsteren har fått begge armene brukket og Khaya har fått brukket høyre siden av ansiktet, men de har ikke kunne dra til sykehuset. Fra tid til annen blir Khaya dårlig på grunn av denne skaden. Når Khaya, moren

og/eller søsteren blir skadet, må de bare hjelpe hverandre uten utstyr eller hjelp utenfra (Khaya). Amnesty International (2021) rapporterer at Marokko verken har gitt en arrestordre eller grunner for husarresten.

Khaya forteller om noen av de verre angrepene. Nettene 10. og 12. mai 2021 ble de angrepet av marokkanske sikkerhetsstyrker. Både Khaya og søsteren ble utsatt for brutal tortur og seksuelle overgrep. Alt ble ødelagt og alt elektronisk utstyr ble stjålet. Khaya forteller at hun og moren ble truet med drap: "But my mother said that it's not important for us if you kill us, we will be martyrs for the resistance" (Khaya). Khaya forteller at det siste angrepet var det verste. Dette var det siste angrepet hun opplevde før hun snakket med meg. 8. november 2021 angrep mer enn 90 sivilkledd og uniformerte politifolk. Khaya, søsteren og moren ble banket opp og Khaya ble injisert med noe hun ikke visste hva var. Både hun og søsteren opplevde igjen seksuelle overgrep og ble voldtatt (Khaya).

Marokko bruker ikke bare direkte vold som strategi. Khaya forteller at de startet å kutte strømmen i perioder, men i april 2021 kuttet de strømmen helt. Khaya, moren og søsteren har levd uten strøm siden. Hun forteller også at politimennene utenfor huset lager også høye lyder gjennom natta så de ikke får sove, og de kaster stadig inn et illeluktende svart materiale som er vanskelig å vaske bort, nesten hver dag. Moren til Khaya er den eneste som får lov til å forlate huset for å ta med mat og drikke inn. De finner likevel måter å smugle inn elektronisk utstyr, som mobiler og powerbanks, for å kunne dokumentere alt som skjer med dem. Dette blir alltid stjålet under de marokkanske angrepene i huset. Ifølge Khaya er dokumenteringen grunnen til at strømmen deres ble kuttet, fordi det er vanskeligere å filme i mørket. Det er også grunnen til at de angripes på natta (Khaya).

Informant E mener at saken om Sultana Khaya er konstruert av Polisario. Deres forklaring er at Khaya baserte en organisasjon i hjemmet sitt. Da COVID-19 kom kunne ikke saharawi protestere lenger, så Khaya brukte en megafon på taket av huset sitt og lagde støy. Dette var ikke akseptabelt å gjøre dag og natt. Politiet ba henne derfor om å stoppe, og gikk inn i huset for å hente megafonen. De forteller at hun hadde fått en øyeskade som hun hevdet var fra politiet, men informant E snakket om at de har en video der øyet blir truffet av et vindu som flyr opp på grunn av vinden. Informant E tar opp påstandene om seksuell aggresjon og forteller at de har en innspilling av en samtale mellom Khayas kusine og Khaya. Her skal Khaya ha fortalt kusinen at Polisario fortalte henne at hun skulle finne på de seksuelle overgrepene. Det

siste informant E tar opp er at Khaya aldri reiste en sak om dette, ikke engang i en internasjonal domstol. De avslutter med at Marokko ikke er enige i denne måten å kjempe på, og mener at Khaya må kjempe på en rettferdig måte (Informant E).

Som svar på dette sier Khaya at marokkanske myndigheter innimellom prøver å lage propaganda for å rettferdiggjøre det de gjør. Når hun snakker om den spesifikke videoen som den marokkanske ambassaden tok opp med øyeskaden, forteller hun at dette ikke var den dagen hun faktisk fikk skaden (Khaya). Informant H påpeker at i begynnelsen av husarresten til Khaya, ser man politi i uniformer, offisielle kjøretøy og identifiserbare agenter i Khayas videoer. Etter hvert er dette erstattet med sivilkledd politi, og alle offisielle kjøretøy er ute av syne for kameraene. Informant H forteller at skiftet kom da de skjønnte at Khaya dokumenterte alt. Ved å fjerne uniformert politi kan de nekte for at hun er arrestert. Informant H sier likevel at videoer viser at de blir dratt tilbake i huset, hvordan ingen får lov til å besøke dem, og brutaliteten Khaya og familien blir angrepet med (Informant H). Informant H sier videre at når Marokko sier de har opptak mellom Khaya og kusinen, viser dette hvor overvåket Khaya er. Marokkanske myndigheter burde ikke ha tilgang på private samtaler. Det er lett å ta slike ulovlige opptak ut av kontekst. Informant H stiller spørsmålet om at hvis Marokko virkelig ønsker å motsi Khaya, hvorfor lar de ikke et team med uavhengige leger besøke henne? Noen upartiske og nøytrale som kan undersøke situasjonen. Dette vil imidlertid ikke Marokko tillate, forteller hun (Informant H).

Informant C forteller at Sultana Khaya og søsteren har valgt å gå ut offentlig med sine opplevelser av seksuelle overgrep på tross av at temaet er skambelagt. Dette er for å holde de marokkanske politimennene ansvarlige. Informant C bemerker at de er to utrolig sterke kvinner som turte dette. Front Line Defenders (2021) rapporterer at Khaya og familien ble angrepet igjen 5. desember 2021. Khaya ble tvunget til å inhalere et ukjent stoff som gjorde kroppen nummen, og ble også injisert med et ukjent stoff i venstre hofte som gjorde at hun mistet følelsen på venstre side av kroppen. Hun og søsteren ble utsatt for gjentatte gjengvoldtekter i timesvis (Front Line Defenders, 2021). Samme dag var det en demonstrasjon i solidaritet med Khaya i El-Aaiún, hvor informant A og G ble utsatt for grusomme angrep av marokkanske sikkerhetsstyrker (Informant J, personlig kommunikasjon, 06.12.2021). Det jeg merker meg under intervjuet med Khaya, er at hun gjentar flere ganger at hun aldri vil gi opp. Hun forteller at hun hver dag vifter hun med det saharawiske flagget på taket og taler deres sak, for å sende

en melding til det saharawiske folket om at hun og familien ikke vil gi opp. De vil fortsette kampen til de har fått retten til selvstendighet (Khaya).

6.5.5 Oppsummering

Jeg har sett på hvordan saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever undertrykkelse i form av vilkårlig voldelig behandling. Funnene viser at Marokko bruker strategier som vilkårlige arrestasjoner, fengslinger og husarrest for å pasifisere uroelementer og opprettholde kontroll. Det blir også brukt for å fjerne menneskerettighetsforkjempere, samt skremme og stilne og andre saharawier. Det virker også som at det er en systematisk diskriminering i rettssystemet, hvor anklager om tortur og fremtvungne tilståelser blir oversett. Tortur er et middel som brukes for å nå målet om pasifisering. Funnene viser at Marokkos sikkerhetsapparat er et undertrykkelsesapparat, som inkluderer rettssystemet med advokater og dommere. Informant I forteller at både han og journalistkollegaer frykter for fremtiden fordi Marokko kan gjøre hva som helst for å legalisere den ulovlige okkupasjonen. Funnene viser også at det i praksis er straffefrihet for marokkanske sikkerhetsstyrker.

Det virker som vi ser Deutch (2006) sin prosedyrerettferdighet gjennom de vilkårlige arrestasjonene, fengslingene og urettferdige rettssakene av saharawiske menneskerettighetsforkjempere i Vest-Sahara (Deutch, 2006). Informantene forteller om at alle saharawier opplever diskriminering på bakgrunn av sin etnisitet. Selv om det marokkanske lovverket i utgangspunktet skal være rettferdig, blir det brukt på en undertrykkende måte mot saharawiene. Tiltaler og tilståelser blir manipulert. Rettssaker og domstoler er ikke upartiske, og legger vekt på tilståelser som er signert på tross av torturanklager. Saharawiene har heller ikke representasjon eller stemme i rettsprosessen. Igjen ser vi også tendenser som tilsier at saharawier ender opp i en moralsk eksklusjon (Deutsch, 2006).

6.6 Konklusjon

I dette kapitlet har jeg sett på den systematiske undertrykkelsen som saharawier i Vest-Sahara har opplevd siden invasjonen i 1975. Jeg har sett på hvordan grunnleggende rettigheter og friheter for saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir brutt og hvordan voldelig undertrykkelse er en daglig hendelse for dem. Jeg har undersøkt de vilkårlige bortføringerne, arrestasjonene og fengslingene, og sett hvordan saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever urettferdighet i rettssystemet og i fengselet.

Vest-Sahara er et lite territorium og et lite folk, men flere saharawier opplever stor undertrykkelse. Funnene viser at fortellingene om sikkerhetssituasjonen fra Marokko og saharawiske menneskerettighetsforkjempere avviker betydelig. Mens Marokko beskriver et territorium fullt av rettigheter og fred, beskriver menneskerettighetsforkjempere det motsatte. Det har vært en gjennomgående samstemthet blant mine saharawiske informanter. Det okkuperte territoriet er fullt av et stort marokkansk sikkerhetsapparat som synes å bruke utstrakt vold i forskjellige former. Vi har også sett at dette sikkerhetsapparatet fungerer som et undertrykkelsesapparat, og er dypt forankret i alle deler av samfunnet. Dette marokkanske apparatet har strenge kontrollmekanismer som fører til brudd på politiske og sivile rettigheter, og til voldelig undertrykkelse. Det virker som at alle disse undertrykkelsesmekanismene er midler for å oppnå Marokkos politiske mål om total kontroll over Vest-Sahara, ved å pasifisere alle former for uroelementer. Henderson (1991) mener at målet til undertrykkelse er frykt. På bakgrunn av funnene mine vil jeg heller påstå at frykt er mer som et undertrykkelsesmiddel, og at målet for undertrykkelsen er å kontrollere og opprettholde stabilitet. Marokkos kontroll og undertrykkelse av Vest-Sahara er en dyr seier, men ikke endelig seier. Funnene viser at det er en stor motstandsvilje blant saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Alle de saharawiske informantene var klare på at de bare må fortsette og ikke gi opp: "We will not give up and keep going in this peaceful way" (Informant J). "The reason we are forgotten is because we continue our struggles peacefully in the occupied territory " (Informant J).

7 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg belyst situasjonen i Vest-Sahara. Jeg har undersøkt Marokkos okkupasjon og maktstrategier, og konsekvensene dette har for saharawiske menneskerettighetsforkjempere. Jeg har svart på problemstillingen: "Hvordan er situasjonen for saharawiske menneskerettighetsforkjempere under den marokkanske okkupasjonen av Vest-Sahara?" For å svare på dette har jeg blitt ledet av to forskningsspørsmål:

- Hvilke strategier bruker Marokko for å opprettholde okkupasjonen av Vest-Sahara?
- På hvilke måter blir saharawiske menneskerettighetsforkjempere undertrykket?

Disse spørsmålene etablerte grunnlaget for å svare på hovedproblemstillingen. Det var flere elementer som måtte undersøkes før jeg kunne svare på spørsmålene. Kapittel 2 ga grunnlaget for studien ved å definere hva en okkupasjon er, hva det vil si å være et autoritært regime og hva makt er i denne sammenhengen. Det dannet bakgrunnen for analyseoppsettet ved å ta for seg autokratiers strategier for å opprettholde regimet, spesielt legitimeringsstrategier og undertrykkelse. Viktige begreper ble etablert, som jeg brukte i analysekapitlene.

Målet for oppgaven var å synliggjøre de menneskelige konsekvensene av okkupasjonen i Vest-Sahara og baserte seg derfor på saharawienes opplevelser. Ettersom situasjonen var preget av kontroll og frykt, ble fokuset på saharawiske journalister og aktivister. Jeg intervjuet syv saharawiske menneskerettighetsforkjempere, to saharawier som er representanter for Polisario, en menneskerettighetsadvokat og en tidligere spansk journalist med mye kunnskap om menneskerettighetssituasjonen. Jeg hadde også et møte med den marokkanske ambassaden i Oslo for å få Marokkos perspektiv i primærdata. Jeg har hatt kontakt med Amnesty Norge og EEAS på e-post, og Støttekomiteen i Vest-Sahara gjennom uformelle møter. Dokumenter ble også brukt for å skape mer balanse og generell kunnskap. Jeg tok utgangspunkt i de saharawiske menneskerettighetsforkjempernes perspektiv, som gjorde at oppgaven kunne avdekke deres egne opplevelser, meninger og følelser. I kapittel 4 gikk jeg gjennom bakgrunnen for konflikten i Vest-Sahara, fra kolonisering til okkupasjon. I kapittel 5 og 6 har jeg analysert situasjonen fra maktperspektivet og undertrykkelsesperspektivet. Jeg har sett på hvilke maktstrategier Marokko bruker i Vest-Sahara og undertrykkelsen som saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever.

Oppgaven har vært en kvalitativ casestudie, hvor casen har vært okkupasjonen av Vest-Sahara og konsekvensene av denne for folket av Vest-Sahara. I analysekapitlene benyttet jeg tematisk analyse, for å identifisere og belyse nye temaer i saharawiske menneskerettighetsforkjempers daglige liv i det okkuperte territoriet.

7.1 Hvordan er situasjonen for saharawiske menneskerettighetsforkjempere under den marokkanske okkupasjonen av Vest-Sahara?

Jeg valgte å bruke teoriene til Gerschewski (2013) og Maerz (2020) som verktøy fordi de i størst grad samsvarte med mine problemstillinger. Denne studien bidrar til en dypere forståelse av konflikten i Vest-Sahara. Saharawiene i Vest-Sahara har levd gjennom kolonisering, mislykket avkolonisering, krig og okkupasjon i nesten 50 år. Konflikten er nå mer enn en generasjon gammel. Marokko fortsetter sin kolonisering av det okkuperte området. Saharawiene får ikke retten på selvbestemmelse som de ifølge FN har krav på (Zunes & Mundy, 2022). Vi ser her dynamikken mellom myntens to sider: makt og undertrykkelse. Makten fører til undertrykkelse. Det er en fastlåst situasjon. Marokko bruker makt og fortsetter å okkupere, kontrollere og marokkansiere territoriet. Saharawiske menneskerettighetsforkjempere fortsetter å vise motstand og blir undertrykket. Saharawiene er nå minoritet i eget land. Marokko viser ingen tegn på å redusere sin tilstedeværelse, eller størrelsen på sikkerhetsapparatet. Dermed virker det som om den strenge kontrollen vil fortsette. Det betyr at saharawiske menneskerettighetsforkjempere fortsatt vil oppleve brudd på politiske og sivile rettigheter, og voldelige undertrykkelse. På tross av dette, fortsetter de å kjempe for menneskerettigheter og retten til selvbestemmelse. Informant K forteller at grunnen til at de fortsetter er fordi de ønsker fred og rettferdighet, men aller mest kjemper de for en fremtid der barna deres kan leve i fred og med alle rettigheter. Informant D mener målet er fred og et trygt liv.

Funnene viser at Marokko bruker flere legitimeringsstrategier, samt kontrollmekanismer. Jeg har allerede etablert at de bruker formelt demokrati, samt marokkanisering og nasjonalisme for å skape en kollektiv identitet. Det er vanskelig å måle om demokratiet faktisk fungerer som en legitimeringsstrategi. I og med at siste valg ble godkjent av EU som fritt, kan det virke som om at dette aksepteres internasjonalt. De internasjonale observatørene forholdt seg imidlertid til marokkanske byer, så det kan stilles et stort spørsmålstegn ved om valget i Vest-Sahara kan anerkjennes som et fritt valg. Som nevnt tidligere, viser funnene mine at Marokko ikke har klart å skape en kollektiv identitet, på tross av marokkanisering og insentiver. Saharawiske

menneskerettighetsforkjempere viser stor motstandsvilje mot disse strategiene og kjemper hardt for å beholde identiteten sin. Det teoretiske rammeverket tok ikke opp avledningsretorikk som legitimeringsstrategi. Som vi skal se i punkt 7.3, er dette noe som kan forskes mer på. I Vest-Sahara fremstår det som at Marokko bruker avledningsmanøvrer for å få fokuset bort fra egne handlinger, bl.a. ved å problematisere Polisario og Algerie. Videre har jeg sett på den territorielle kontrollen marokkanske myndigheter bruker i Vest-Sahara. Både ekstern grensekontroll, intern bevegelseskontroll og overvåkning påvirker de daglige livene til saharawiske menneskerettighetsforkjempere. De er avhengig av at Marokko tillater dem å reise både innenlands og utenlands. Den militære muren fortsetter å være et symbol på okkupasjonen ved at den splitter både land og folk. Sikkerhetssituasjonen i Vest-Sahara fortsetter å være preget av streng kontroll fra Marokkos side, og saharawiske menneskerettighetsforkjempere fortsetter å bli intenst overvåket.

Begrepene i Deutch (2006) sitt undertrykkelsesrammeverk kan virke for mildt i denne sammenhengen, men er likevel nyttige merkelapper fordi vi finner de fleste av dimensjonene iblant saharawier og saharawiske menneskerettighetsforkjempere i Vest-Sahara. Fordelings-urettferdighet har blitt en realitet gjennom marokkaniseringen av territoriet, og prosedyreurettferdigheten har vi sett gjennom et mangelfullt rettssystem. Gjengjeldelses-urettferdighet har vi sett gjennom den vilkårlige mishandlingen saharawiske menneskerettighetsforkjempere stadig opplever. Disse saharawiene erfarer vilkårlige arrestasjoner, rettssaker, straffutmålinger og fengsling. Som gruppe blir de behandlet verre enn andre. Vi finner også kulturell imperialisme som en konsekvens av marokkaniseringen. Saharawier må assimileres etter marokkanske kultur og meninger for å få tilgang på utdanning og jobb.

Funnene mine viser også marginalisering og moralsk eksklusjon, der saharawiske menneskerettighetsforkjempere blir behandlet nedverdiggende fordi de er saharawier som ønsker selvstendighet. De blir forhindret i å delta for fullt sosialt, ved at de ikke har mulighet til å samle seg og møtes, og andre saharawier er redde for å snakke med dem. Noen saharawiske menneskerettighetsforkjempere tar ikke lenger kontakt med andre saharawier fordi de ikke ønsker å dra meg seg problemene sine. De blir også forhindret fra å delta i økonomisk og politisk liv. Økonomisk sett, har vi sett at saharawiske menneskerettighetsforkjempere sliter med å få seg jobb. Informantene fortalte også om at saharawier generelt er avhengig av en trygd fra staten fordi arbeidsledigheten er så høy. Politisk sett har ikke saharawier betydningsfulle representanter og får ikke muligheten til å stemme i en folkeavstemning, slik de har rett på.

Saharawiske menneskerettighetsforkjempere boikotter de marokkanske valgene fordi de i seg selv er ulovlige. Den moralske eksklusjonen finner vi også i den brutale behandlingen menneskerettighetsforkjempere blir utsatt for. De opplever undertrykkelse av grunnleggende rettigheter og friheter, samt voldelig og vilkårlig undertrykkelse.

I det teoretiske rammeverket så vi at Escribá-Folch (2013), Schleuer (2021), Josua & Edel (2015), Gerschewski (2013) og Maerz (2020) deler undertrykkelse opp i to. Den ene, som handler om uregelmessig voldelig undertrykkelse av høy intensitet. Funnene viser at saharawiske menneskerettighetsforkjempere opplever dette gjennom vilkårlig vold og tortur, samt bortføringer, og opplevelsene til politiske fanger. Husarrest blir også brukt som undertrykkelsesstrategi med høy intensitet. Kvinner og menn blir angrepet på lik linje, men mannlige saharawiske menneskerettighetsforkjempere vil mye mer sannsynlig ende opp i fengsel. Kvinner opplever målrettet seksuelle overgrep i tillegg til de samme brutale angrepene og torturen som menn opplever. Den andre delen av undertrykkelse handler om de regelmessige ikke-voldelig og mindre voldelige aktivitetene av lav intensitet. Saharawiske menneskerettighetsforkjempers sivile friheter blir begrenset og rettigheter blir brutt. Mye av denne typen undertrykkelse har jeg allerede tatt opp ovenfor her, gjennom Deutch (2006) sitt rammeverk.

Vest-Sahara fortsetter å være et omstridt territorium, og konflikten ser ut til å være glemt og neglisjert. Situasjonen er ustabil, og Vest-Sahara har en uforutsigbar fremtid i vente. Nylige hendelser viser at utviklingen går feil vei. Det går mot en aksept av Marokkos annektering gjennom støtte av deres autonomiplan, og beveger seg lenger og lenger fra internasjonale rettsavgjørelser. Som vi så i punkt 4.2, er naturressurser en stor del av konflikten. På bakgrunn av økonomiske avtaler Marokko gjør med internasjonale aktører og stater, kan det virke som at økonomi blir viktigere enn menneskerettighetene til saharawiske menneskerettighetsforkjempere og retten til selvbestemmelse for det saharawiske folket. Tilsynelatende er konflikten og utfordringene til det saharawiske folket langt nede på agendaen hos det internasjonale samfunnet. Marokkos legitimeringsstrategier, spesielt inkludert avledningsretorikk, bidrar til å forhindre muligheten til en politisk løsning i henhold til internasjonal lov. Marokko fremstår som et fritt demokrati der alle har like rettigheter og muligheter, men i Vest-Sahara slipper ingen internasjonale observatører inn. Marokko lykkes i å opprettholde stabilitet gjennom kontroll og undertrykkelse, og skjuler menneskerettighetssituasjonen. Denne casen viser hvordan geografi kan brukes strategisk. Marokko bruker sin geografiske beliggenhet til sin fordel, ved å være døra som står mellom Europa og innvandrere og narkotika. Den militære

muren har også vært viktig geografisk sett, ved å holde Polisario ute, og gi større kontroll inne. Mens en løsning er lenger unna enn noensinne, fortsetter undertrykkelsen av menneskerettighetsforkjemperne.

7.2 Generalisering og begrensninger

Kvalitative studier ønsker å gi dyp forståelse av et fenomen, men det er også et ønske om at forskningen kan være generaliserende. Min forskning har fokusert på saharawiske menneskerettighetsforkjempere, men på flere aspekter kan den være generaliserende nok til å gjelde mesteparten av den saharawiske befolkningen i okkuperte Vest-Sahara. Menneskerettighetsforkjemperne har selv fortalt om saharawier generelt. Men ettersom journalister og aktivister er de som står i frontlinjen og tør å snakke om situasjonen, er det de som opplever den verste undertrykkelsen. I min vurdering blir det vanskelig å generalisere funnene til andre situasjoner, fordi denne konflikten er så unik. Aspekter som at Vest-Sahara er under okkupasjon og saharawiene er minoritet i eget land, gjør at det havner mer under tidligere forskning av kolonialisme. Dette er en dynamikk som vi kjenner igjen herfra.

Det teoretiske rammeverket kunne vært interessant å bruke i andre sammenhenger der det er et autoritært regime. Slik kan man humanisere situasjonen, og belyse opplevelsene til innbyggerne. Teoriene til Gerschewski (2013) og Maerz (2020) klarer å fange flere aspekter ved et autoritært regime, og deres rammeverk kan brukes i andre situasjoner. Det samme med undertrykkelsesrammeverket til Deutsch (2006).

Det teoretiske rammeverket har vist dynamikken mellom makt og undertrykkelse. Det har gjort at jeg har kunnet belyse begge sidene av mynten, og sett på både okkupasjonsstrategier og hvordan dette fører til undertrykkelse av befolkningen. Det er vanskelig å forstå undertrykkelsessiden uten å se på maktsiden. Svakheter ved rammeverket er at det kan være både for omfattende og for smalt til forskning. Jeg har sett på både makt og undertrykkelse. Man kan tenke at det er for mye å fordype seg i begge disse temaene, og at jeg kunne fått en enda dypere forståelse hvis jeg bare hadde fokusert på maktsiden eller undertrykkelsessiden, menn eller kvinner. Men å fokusere på bare én av disse sidene kan også være for lite, fordi situasjonen er så kompleks. Det er mange aspekter jeg da ikke kunne sett på, som henger sammen med temaene mine. Alt i alt, føler jeg at jeg har fått dekket en viktig del av okkupasjonen, og at jeg har fått et større overblikk ved å velge begge sidene.

7.3 Videre forskning

Marokkos informasjons- og medieblokkade fortsetter å gjøre forskning på det okkuperte territoriet vanskelig. Likevel ønsker jeg å se mer forskning av Vest-Sahara, og nye muligheter har åpnet seg over internett. Det er en konflikt som får lite oppmerksomhet, og som relativt få kjenner til. Det er mange aspekter ved casen som kan forskes på gjennom de samfunnsgeografiske begrepene rom, skala og territorium. På internasjonal skala er det en del forskning på økonomi gjennom naturressurser og handelsavtaler. Mer forskning på nasjonal og lokal skala trengs. Dette er selvfølgelig vanskelig da det er utfordrende å komme seg inn i Vest-Sahara. Ellers skrives det lite om den militære muren. Den nevnes i noen forskningsprosjekter, og det at den på engelsk blir kalt "berm" gjør det at den virker som en vanlig mur. Det gjør at betydningen av den blir bagatellisert. Det er den nest lengste muren i verden, og den lengste forsvarsmuren, samt at den har et av verdens største minefelt. Dette burde det forskes mer på.

Avledningsretorikk og avledningsmanøvrer fra autokratier er også noe som det burde forskes mer på. Det er mye forskning på "diversionary of war", og avledning i form av konflikt og militærmakt, samt retorikk om en ekstern trussel. Men de mindre fysiske avledningsmanøvrene, negativ omtale om andre aktører og propaganda, burde få større plass. Det kunne vært interessant å se hvordan forskjellige slike strategier brukes, og hvordan dette påvirker innbyggerne. I henhold til det teoretiske rammeverket burde det innenfor samfunnsgeografidisiplinen forskes mer på undertrykkelse i autoritære regimer, og de menneskelige konsekvensene av autoritære regimer og konflikter. Dette blir det forsket på av andre disipliner, men dette burde få større betydning i samfunnsgeografisk forskning. Det engelske navnet "human geography" tilsier at fokuset bør være på mennesker. Derfor burde undertrykkelse bli mer fremtredende.

Litteraturliste

- Al-Monitor, (2021, 2. juli), UN reports severe human rights abuses in Western Sahara. Hentet 12.04.2022 fra <https://www.al-monitor.com/originals/2021/07/un-reports-severe-human-rights-abuses-western-sahara#ixzz7QG04pWpE>
- Allan, J. (2016). Natural resources and intifada: oil, phosphates and resistance to colonialism in Western Sahara. *The Journal of North African Studies*, 21(4), 645-666.
doi:10.1080/13629387.2016.1174586
- Allan, J., & Ojeda-García, R. (2021). Natural resource exploitation in Western Sahara: new research directions. *The Journal of North African Studies*, 1-30.
doi:10.1080/13629387.2021.1917120
- Al Jazeera, (2022, 19. mars), Algeria Recalls Spain Envoy Over Western Sahara Policy Change, Hentet 16.05.2022 fra <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/19/algeria-recalls-spain-envoy-over-western-sahara-policy-change>
- Amnesty International (2021, 19. juli). *Targeted Crackdown of Sahrawi Activists*.
<https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/07/MDE2944042021ENGLISH.pdf>
- Amnesty International (2022). *The State of the World's Human Rights* (Amnesty International Report 2021/22). <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2022/03/POL1048702022ENGLISH.pdf>
- Arieff, A. (2013). WESTERN SAHARA*. *Current Politics and Economics of Africa*, 6(1), 53-69. Hentet fra <https://www.proquest.com/scholarly-journals/western-sahara/docview/1622082186/se-2?accountid=14699>
- Arnosó, M., Beristain, C., & Hidalgo, E. (2014). Collective Memory and Human Rights Violations in the Western Sahara: Impact, Coping, and Demands for Reparation. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 20. doi:10.1037/pac0000061
- AU. (2017), List of Countries Which Have Signed, Ratified/Acceded to the African Charter on Human and People's Rights, https://au.int/sites/default/files/treaties/36390-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf
- Banerjee, A. (2017). Moroccan Entry to the African Union and the Revival of the Western Sahara Dispute. *Harvard International Law Journal*, (59), https://harvardilj.org/wp-content/uploads/sites/15/Banerjee_FORMATTED.pdf
- Baxter, J. (2016). Case Studies in Qualitative Research. In I. Hay (Ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 ed.). Canada: Oxford University Press

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Brito Vieira, M. (2021). The great wall of silence: voice–silence dynamics in authoritarian regimes. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 24(3), 368-391. doi:10.1080/13698230.2020.1796333
- Camprubí, L. (2015). Resource Geopolitics: Cold War Technologies, Global Fertilizers, and the Fate of Western Sahara. *Technology and culture*, 56 (3), s. 676-703. doi:10.1353/tech.2015.0077
- Chograni, H. (2021). Morocco Consolidates Its Authoritarianism. Hentet 16.03.2022 fra <https://arabcenterdc.org/resource/morocco-consolidates-its-authoritarianism/>
- Cope, M. (2016). Organizing and Analyzing Qualitative Data. I I. Hay (Ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 ed., s. 371-392). Canada: Oxford University Press.
- Cultures of Resistance Films (2020, 17. mars). *Life is Waiting: Referendum and Resistance in Western Sahara* (Video). Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=9QzRzm4uFxU>
- Dann, N. (2014). Nonviolent Resistance in the Western Sahara. *Peace Review*, 26(1), 46-53. doi:10.1080/10402659.2014.876312
- Davenport, C. (2007a). State Repression and Political Order. *Annual Review of Political Science*, 10. doi:10.1146/annurev.polisci.10.101405.143216
- Davenport, C. (2007b). *State Repression and the Domestic Democratic Peace*. Cambridge University Press: Cambridge
- de Orellana, P. (2015). Struggles over identity in diplomacy: ‘Commie terrorists’ contra ‘imperialists’ in Western Sahara. *International Relations*, 29(4), 477–499. <https://doi.org/10.1177/0047117815571620>
- Democracy Now! (2020, 27. November). *Four Days in Occupied Western Sahara – A Rare Look Inside Africa’s Last Colony as Ceasefire Ends*. (Video). Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=m8AWG1tbNfA>
- Deutsch, M. (2006). A Framework for Thinking About Oppression and Its Change. *Social Justice Research*, 19(1), 7-41. doi:10.1007/s11211-006-9998-3
- Dowling, R. (2016). Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I I. Hay (Ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 ed., s. 29-44). Canada: Oxford University Press.

- Drury, M. (2020). Disidentification with Nationalist Conflict: Loyalty and Mobility in Moroccan-Occupied Western Sahara. *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*, 40(1), 133-149. doi:10.1215/1089201x-8186137
- Dunn, K. (2016). Interviewing. I I. Hay (Ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 ed., s. 147-188). Canada: Oxford University Press.
- Escribà-Folch, A. (2013). Repression, political threats, and survival under autocracy. *International Political Science Review*, 34(5), 543–560.
<https://doi.org/10.1177/0192512113488259>
- Fakir, I., & Werenfels, I. (2020). In Morocco, Benevolent Authoritarianism Isn't Sustainable. Hentet 16.03.2022 fra <https://carnegieendowment.org/2020/07/29/in-morocco-benevolent-authoritarianism-isn-t-sustainable-pub-82395>
- Fernández-Molina, I. (2015). Protests under Occupation: The Spring inside Western Sahara. *Mediterranean Politics*, 20(2), 235-254. doi:10.1080/13629395.2015.1033907
- Fišera, R. (2017). A People vs. Corporations? Self-determination, Natural Resources and Transnational Corporations in Western Sahara. *Deusto Journal of Human Rights*, (2), 15-66. <https://doi.org/10.18543/aahdh-2-2005pp15-66>
- FN, Committee against Torture, *Decision adopted by the Committee under article 22 of the Convention concerning communication No. 606/2014**, **: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT/C/59/D/606/2014 (18. april 2017)
- FN, General Assembly, *Question of Western Sahara: Report of the Secretary-General*, A/71/224 (26. juli 2016), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/240/10/PDF/N1624010.pdf?OpenElement>
- FN, Special Committee on Decolonization, *Speakers Focus on Questions of Western Sahara, Gibraltar, Falklands Islands (Malvinas), as Caribbean Regional Seminar Enters Second Day*. GA/COL/3350, 26. August 2021a, <https://www.un.org/press/en/2021/gacol3350.doc.htm>
- FN, Security Council, *Situation concerning Western Sahara: Report of the Secretary-General*, S/2021/843 (1. oktober 2021b)
- Ford, N., Mills, E., Zachariah, R., & Upshur, R. (2009). Ethics of research in conflict settings. *Conflict and health*, 3, 7. doi:10.1186/1752-1505-3-7
- Frantz, E. (2018). *Authoritarianism: What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press

- Front Line Defenders, (u.d.). Western Sahara. Hentet 12.04.2022 fra <https://www.frontlinedefenders.org/en/location/western-sahara>
- Front Line Defenders, (2021, 20. desember). Prominent Sahrawi woman human rights defender Sultana Khaya once again sexually assaulted in her own home. Hentet 12.04.2022 fra <https://www.frontlinedefenders.org/en/case/woman-human-rights-defender-sultana-khaya-attacked-her-home>
- Gerschewski, J. (2013). The three pillars of stability: legitimation, repression, and co-optation in autocratic regimes. *Democratization*, 20(1), 13-38.
doi:10.1080/13510347.2013.738860
- Gerschewski, J. (2018). Legitimacy in Autocracies: Oxymoron or Essential Feature? *Perspectives on Politics*, 16(3), 652-665. doi:10.1017/S1537592717002183
- Hagen, E. & Pfeifer, M. (2018). *Profit over Peace in Western Sahara: How Commercial Interests Undermine Self-determination in the Last Colony in Africa*. Sternberg Press
- Hechter, M., & Vidal-Aparicio, O. (2011). Dynamics of military occupation. I C. J. Coyne & R. L. Mathers (red.), *The Handbook on the Political Economy of War*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Henderson, C. W. (1991). Conditions Affecting the Use of Political Repression. *The Journal of Conflict Resolution*, 35(1), 120–142. <http://www.jstor.org/stable/174207>
- Hill, J. N. C. (2019). Authoritarian resilience and regime cohesion in Morocco after the Arab Spring. *Middle Eastern Studies*, 55(2), 276-288. doi:10.1080/00263206.2018.1538967
- HRW, (u.d.), Morocco and Western Sahara. Hentet 13.04.2022 fra <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/morocco/western-sahara#1bdb61>
- HRW, (2020a, 12. mars), Morocco/Western Sahara: Video Captured Police Violence. Hentet 12.04.2022 fra <https://www.hrw.org/news/2020/03/12/morocco/western-sahara-video-captured-police-violence>
- HRW, (2020b, 18. desember), Western Sahara: Morocco cracks down on activists. Hentet 13.04.2022 fra <https://www.hrw.org/news/2020/12/18/western-sahara-morocco-cracks-down-activists>
- International Crisis Group. (2021). *Time for International Reengagement in Western Sahara*. (Crisis Group Middle East and North Africa Briefing N°82). Rabat/Algiers/Brussels. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/b082-western-sahara-.pdf>

- Isidoros, K. (2017). Unveiling the Colonial Gaze: Sahrāwī Women in Nascent Nation-state Formation in the Western Sahara. *Interventions*, 19(4), 487-506.
doi:10.1080/1369801X.2016.1277152
- Joffé, G. (2010). Sovereignty and the Western Sahara. *The Journal of North African Studies*, 15(3), 375-384.
- Josua, M., & Edel, M. (2015). To Repress or Not to Repress—Regime Survival Strategies in the Arab Spring. *Terrorism and Political Violence*, 27(2), 289-309.
doi:10.1080/09546553.2013.806911
- Keremoğlu, E., Hellmeier, S., & Weidmann, N. (2022). Thin-skinned leaders: Regime legitimization, protest issues, and repression in autocracies. *Political Science Research and Methods*, 10(1), 136-152. doi:10.1017/psrm.2021.19
- Khakee, A. (2014). The MINURSO Mandate, Human Rights and the Autonomy Solution for Western Sahara. *Mediterranean Politics*, 19(3), 456-462.
doi:10.1080/13629395.2014.966961
- Kneuer, M. (2017). "Legitimation beyond ideology: authoritarian regimes and the construction of missions." *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft* 11(2): 181-211. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12286-017-0335-z>
- Levitsky, S., & Way, L. (2010). *Competitive authoritarianism: Hybrid regimes after the Cold War*. New York: Cambridge University Press.
- Liceras, J. S. (2014). *International Law and the Western Sahara Conflict*. Oisterwijk, Nederland: Wolf Legal Publishers
- Lorch, J., & Bunk, B. (2017). Using civil society as an authoritarian legitimization strategy: Algeria and Mozambique in comparative perspective. *Democratization*, 24(6), 987-1005. doi:10.1080/13510347.2016.1256285
- Maerz, S. (2020). The Many Faces of Authoritarian Persistence: A Set-Theory Perspective on the Survival Strategies of Authoritarian Regimes. *Government and Opposition*, 55(1), 64-87. doi:10.1017/gov.2018.17
- McCamant, J. F. (1991). Domination, State Power and Political Repression. I Bushnell, P. T., Shlapentokh, V., Vanderpool, C. K. & Sundram, J. (red.). *State Organized Terror: The Case of Violent Internal Repression* (s. 41-58). New York: Routledge
- Middle East Eye, (2021, 31. August). Morocco says Western Sahara ‘completely decolonized’, whether Algeria agrees or not. Hentet 20.09.2021 fra <https://www.middleeasteye.net/news/morocco-says-western-sahara-completely-decolonised-whether-algeria-agrees-or-not>

- Mohammed VI (2021, 8. November). HM the King Delivers Speech to Nation on 46th Anniversary of Green March. Hentet 24.03.2022 fra <https://www.maroc.ma/en/royal-speeches/hm-king-delivers-speech-nation-46th-anniversary-green-march>
- Mundy, J. (2012). Moroccan Settlers in Western Sahara: Colonists or Fifth Column? *The Arab World Geographer*, 15(2), s. 95-126, AWG Publishing, Toronto Canada
- NESH. (2019). Forskningsetisk veileder for internettforskning. Hentet 2. mai 2022 fra <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetisk-veileder-forinternettforskning/>
- NSD. (u.d.). Fyll ut meldeskjema for personopplysninger. Hentet 1. mai 2022 fra <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger>
- NUPI. (u.d.). Okkupasjon. Hentet 10.05.2022 fra <https://www.nupi.no/Skole/Ordforklaringer/Okkupasjon>
- Olar, R.-G. (2019). Do they know something we don't? Diffusion of repression in authoritarian regimes. *Journal of Peace Research*, 56(5), 667-681. <https://doi.org/10.1177/0022343318822718>
- Palmer, G. L., Fernández, J. S., Lee, G., Masud, H., Hilson, S., Tang, C., . . . Bernai, I. (u.d.). OPPRESSION AND POWER. Hentet 17.02.2022 fra <https://press.rebus.community/introductiontocommunitypsychology/chapter/oppression-and-power/>
- Patterson, A. N. (2018). YouTube Generated Video Clips as Qualitative Research Data: One Researcher's Reflections on the Process. *Qualitative Inquiry*, 24(10), 759–767. <https://doi.org/10.1177/1077800418788107>
- Pazzanita, A. G. (2006). *Historical Dictionary of Western Sahara*. (3rd ed). Maryland: The Scarecrow Press, Inc.
- Porges, M., & Leuprecht, C. (2016). The Puzzle of Nonviolence in Western Sahara. *Democracy and Security*, 12(2), 65-84. doi:10.1080/17419166.2015.1100500
- Roberts, A. (1985). What Is a Military Occupation? *British Yearbook of International Law*, 55(1), 249-305. doi:10.1093/bybil/55.1.249. Hentet fra: <https://web.law.columbia.edu/sites/default/files/microsites/gender-sexuality/Roberts%20What%20is%20Military%20Occupation.pdf>
- Roberts, A. (2006). Transformative Military Occupation: Applying the Laws of War and Human Rights. *The American Journal of International Law*, 100 (3), American Society of International Law, s. 580–622, <http://www.jstor.org/stable/4091371>
- Rørbæk, L. L., & Knudsen, A. T. (2017). Maintaining ethnic dominance: Diversity, power,

- and violent repression. *Conflict Management and Peace Science*, 34(6), 640–659. <https://doi.org/10.1177/0738894215612996>
- Sampedro Vizcaya, B. (2019). Transiting Western Sahara. *Journal of Spanish Cultural Studies*, 20(1-2), 17-38. doi:10.1080/14636204.2019.1609213
- San Martín, & Allan, J. C. (2007). The Largest Prison in the World: Landmines, Walls, UXOs and the UN's Role in Western Sahara. *Grupo de Estudios Estratégicos GEES: Colaboraciones* 1641, s. 1–9.
- Schleutker, E. (2021). Co-optation and Repression of Religion in Authoritarian Regimes. *Politics and Religion*, 14(2), 209-240. doi:10.1017/S1755048320000383
- Schmid, A. P. (1991). Repression, State Terrorism, and Genocide: Conceptual Clarifications. I Bushnell, P. T., Shlapentokh, V., Vanderpool, C. K. & Sundram, J. (red.). *State Organized Terror: The Case of Violent Internal Repression* (s. 41-58). New York: Routledge
- Shelley, T. 2004. *Endgame in the Western Sahara: What Future for Africa's Last Colony?* London: Zed Books/War on Want
- Stokke, K. (2018). Democratization in the Global South: From democratic transitions to transformative democratic politics. *Geography Compass*, 12(12), e12412. doi:<https://doi.org/10.1111/gec3.12412>
- Stratford, E., & Bradshaw, M. (2016). Qualitative Research Design and Rigour. I I. Hay (Ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 ed., s. 117-129). Canada: Oxford University Press.
- Støttekomiteen for Vest-Sahara (2022, 20. april). Saharawiske politiske fanger sultestreiker. Hentet 29.04.2022 fra <https://vest-sahara.no/nb/nyheter/saharawiske-politiske-fanger-sultestreiker>
- Tanneberg, D. (2020). Toward a Theory of Political Repression. I *The Politics of Repression Under Authoritarian Rule: How Steadfast is the Iron Throne?* (s. 9-41). Cham: Springer International Publishing.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg). Bergen: Fagbokforlaget
- Tjora, A. (2018). *Viten skapt: Kvalitativ analyse og teoriutvikling*. Oslo: Cappelen Damn Akademisk
- UiO. (2022a). Data management at ISS. Hentet 01.05.22 fra <https://www.sv.uio.no/studier/master/iss/Datahandtering/data-management-at-iss.html>
- UiO. (2022b). ISS lagringsguide. Hentet 1. mai 2022 fra

<https://www.sv.uio.no/studier/master/iss/Datahandtering/Veiledninger%20-%20Guidelines/iss-lagringsguide.html>

- Veguilla, V. (2017). Social Protest and Nationalism in Western Sahara: Struggles around Fisheries and Housing in El Ayun and Dakhla. *Mediterranean Politics*, 22(3), 362-382. doi:10.1080/13629395.2016.1215046
- von Soest, C., & Grauvogel, J. (2017). Identity, procedures and performance: how authoritarian regimes legitimize their rule. *Contemporary Politics*, 23(3), 287-305. doi:10.1080/13569775.2017.1304319
- Walsh, B. & Peleg, I. (1998) Human rights under military occupation: The need for expansion, *The International Journal of Human Rights*, 2:1, 62-78, DOI: 10.1080/13642989808406710
- White, N. (2015). Conflict Stalemate in Morocco and Western Sahara: Natural Resources, Legitimacy and Political Recognition. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 42(3), 339-357. doi:10.1080/13530194.2014.949220
- Winchester, H. P. M., & Rofe, M. W. (2016). Qualitative Research and Its Place in Human Geography. I I. Hay (Ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (4 ed., s. 3-28). Canada: Oxford University Press.
- Zoubir, Y. H., & Pazzanita, A. G. (1995). The United Nations' Failure in Resolving the Western Sahara Conflict. *Middle East Journal*, 49(4), 614-628. <http://www.jstor.org/stable/4328867>
- Zunes, S. (2015). Western Sahara, resources, and international accountability. *Global Change, Peace & Security*, 27(3), 285-299. doi:10.1080/14781158.2015.1080233
- Zunes, S. & Mundy, J. (2022). *Western Sahara: War, Nationalism, and Conflict Irresolution* (2. Ed). Syracuse, New York: Syracuse University Press.